

A nemzetközi intézmények hamis ígérete Szerző(k):

Mearsheimer

Forrás: 19. kötet, 3. szám (1994-1995. tél): *Nemzetközi biztonság*, 1994-1995. tél, 19. kötet, 3. szám (1994-1995. tél), pp. 5-49

Kiadta: The MIT Press

Stabil URL: <http://www.jstor.com/stable/2539078>

A JSTOR egy olyan nonprofit szolgáltatás, amely segíti a tudósokat, kutatókat és diákokat abban, hogy megbízható digitális archívumban található tartalmak széles skáláját fedezzék fel, használják fel és építsenek rájuk. Az információs technológiát és eszközöket a termelékenység növelésére és a tudományosság új formáinak megkönnyítésére használjuk. A JSTOR-ral kapcsolatos további információkért forduljon a support@jstor.org címre.

A JSTOR-archívum használata azt jelenti, hogy Ön elfogadja a <https://about.jstor.org/terms> címen elérhető Felhasználási feltételeket.

A MIT Press együttműködik a JSTOR-ral a következő kiadványok digitalizálása, megőrzése és a hozzáférés kiterjesztése érdekében
Nemzetközi biztonság

JSTOR

John J. Mearsheimer **hamis ígérete**
Nemzetközi
intézmények

A hidegháború befejezése

óta a nyugati politikai döntéshozók arra törekedtek, hogy Európában és a világ más régióiban is olyan biztonsági megállapodásokat hozzanak létre, amelyek nemzetközi intézményeken alapulnak. Ezzel kifejezetten elutasítják a hatalmi egyensúlyi politikát, mint a hidegháború utáni világot szervező koncepciót. Az 1992-es elnökválasztási kampány során Clinton elnök például kijelentette, hogy "egy olyan világban, ahol a szabadság, nem pedig a zsarnokság van terítéken, a tiszta hatalmi politika cinikus számítása egyszerűen nem állja meg a helyét. Ez nem illik az új korszakhoz". Hivatalba lépése előtt Anthony Lake, az elnök nemzetbiztonsági tanácsadója bírálta a Bush-kormányzatot, amiért az "klasszikus erőegyensúlyi prizmán" keresztül szemlélte a világot, míg ő és Clinton úr "neo wilsoniasabb" szemléletet képviseltek. ¹

A nemzetközi politikának ez a megközelítése azon a meggyőződésen alapul, hogy az intézmények a világbéke előmozdításának kulcsfontosságú eszközei. ² A nyugati politikusok különösen azt állítják, hogy azokat az intézményeket, amelyek a Szovjetunió összeomlása előtt "jól szolgálták a Nyugatot", át kell alakítani, hogy Kelet-Európára is kiterjedjenek. ³ "Nincs ok arra" - Warren Christopher külügyminiszter szerint - "hogy intézményeink vagy törekvéseink miért kellene, hogy

---

John J. Mearsheimer a Chicagói Egyetem politikatudományi tanszékének professzora.

Ez a cikk a Harvard Egyetem John M. Olin Stratégiai Tanulmányok Intézetének "A változó biztonsági környezet és az amerikai nemzeti érdekek" című projektjéhez írt munkadokumentumból született. Hálás vagyok Robert Artnak, Benjamin Frankelnek, Markus Fischernek, Charles Glasernek, Hein Goemansnak, Joseph Griecónak, Robert Jervisnek, Christopher Layne-nek, Eric Lopeznak, Robert Pape-nek, Ashley Tellisnek, Bradley Thayer-nek, Ivan Toftnak, Stephen Van Everának, Stephen Waltnak és különösen Michael Deschnek a rendkívül hasznos megjegyzéseikért.

---

1. Bill Clinton, "Az amerikai külpolitika és a demokrata eszme", kampánybeszéd, Pabst Theater, Milwaukee, Wisconsin, 1992. október 1.; Steven A. Holmes, "Choice for National Security Adviser Has a Long-Awaited Chance to Lead", *New York Times*, 1993. január 3.

2. A nyugati politikai körökben a másik kiemelkedő téma a demokrácia és a kapitalizmus világméretű elterjesztésének fontossága. A virágzó demokráciák, így szól az érvelés, nem harcolnak egymás ellen. A cél tehát a stabil demokráciák számának növelése a nemzetközi rendszerben. Ezt az érvelést itt nem vizsgáljuk. A tömörség kedvéért a nemzetközi intézményekre a továbbiakban egyszerűen csak intézményekként hivatkozunk.

3. Douglas Hurd, "A New System of Security in Europe" (A biztonság új rendszere Európában), Beszéd a Diplomatic and Commonwealth Writers' Association előtt, London, 1992. június 2. Hurd, a brit külügyminiszter ebben a beszédében azt mondta: "Nyugat-Európában, a Nyugat egészén olyan nemzetközi intézményekkel rendelkezünk, amelyek a problémák egy csoportjára bizonyítottak - azokra a problémákra, amelyekre létrehozták őket -, és most egy másikra kell őket átalakítani. Ez a kulcs, a szükséges változtatások mindezen intézményekben a kulcs ahhoz, hogy a megfelelő segítséget, a megfelelő megnyugtatót kapják a közép- és kelet-európai országok." Még Margaret Thatcher is, az európai intézményekkel kapcsolatos minden fenntartásával együtt, ezt a témát vette át. Napokkal Irak kuvaiti inváziója után azzal érvelt, hogy "Kelet-Európa új demokráciáit szorosabb kapcsolatba kell hoznunk a nyugat-európai intézményekkel..... Az Európai Közösség kibékítette a Nyugat-Európán belüli ellentéteket; ez

---

Nemzetközi Biztonság, 1994/75. tél (19. évf., 3. sz.), pp. 5-49. o.

© 1995 a Harvard College és a Massachusetts Institute of Technology elnöke és munkatársai által.

megállni a hidegháború régi határainál".⁴ Az általa említett intézmények közé tartozik az Európai Közösség (EK), az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO), az Európai Biztonsági és Együttműködési Konferencia (EBESZ) és a Nyugat-európai Unió (NYEU). Egyetlen intézménytől sem várják azonban, hogy domináns szerepet játsszon Európában; ehelyett a cél "egymást kiegészítő, egymást erősítő" intézmények keretének létrehozása.⁵ "A tartósabb európai biztonságot" - állítja Christo pher - "egymásra épülő, egymást kiegészítő szerepekkel és erősségekkel rendelkező struktúrákon keresztül tudjuk előmozdítani".⁶

A világ egyetlen más régiójában sincsenek olyan kiterjedt és fejlett intézmények, mint Európában. Következésképpen a nyugati politikai döntéshozók az Európán kívüli, egymást átfedő intézményhálózat létrehozásának fontosságát hangoztatják. Különös hangsúlyt fektetnek Ázsiára, ahol csak néhány gyenge intézmény létezik, és ahol a Japántól való félelem, valamint Kína felemelkedése és az amerikai jelenlét további csökkenésének kilátása miatt a megfigyelők aggódnak a régió jövőbeli stabilitása miatt.⁷

Az utóbbi időben az intézmények iránti tudományos érdeklődés hulláma is megjelent. Az akadémiai intézménytudósok - nem meglepő módon - az intézményeket a stabilitás erőteljes erejének tekintik. ⁸ Robert Keohane például kijelenti, hogy "a hidegháború utáni katonai konfliktus elkerülése Európában nagyban függ attól, hogy a következő évtizedet az intézményesített együttműködés folyamatos mintázata jellemzi-e." ⁹ A szovjet összeomlás és a hidegháború végét követően John Ruggie azt állítja, hogy "kevés kétség látszik afelől, hogy a multilaterális normák és intézmények segítettek stabilizálni nemzetközi következményeiket. Sőt, úgy tűnik, hogy ezek a normák és intézmények játszanak

---

most segítenie kell a Kelet és Nyugat közötti megosztottság leküzdésében Európában." Margaret Thatcher, "Egy új globális közösség kialakítása", Beszéd az Aspen Intézetben, Aspen, Colorado, 1990. augusztus 5.

4. Warren Christopher, "Egy integráltabb világ felé", nyilatkozat a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) miniszteri találkozásán, Párizs, 1994. június 8. Clinton elnök és Helmut Kohl német kancellár ugyanezen a véleményen van, amint azt Clinton világossá tette, amikor 1994 júliusában a Kohl-lal folytatott magánbeszélgetéseiről beszélt: "Tapasztalatainkból tudjuk, hogy fél Európát a NATO és más, a világháború utáni stabilitást építő intézmények révén integrálták.

II. A mai megbeszélésünk középpontjában az állt, hogy mit kell tennünk Európa másik felének, az új független nemzeteknek az integrálása érdekében". Thomas L. Friedman, "Clinton Sees Germany as Main Partner of the U.S. in Europe," *New York Times*, 1994. július 12.

5. "Az intézmények egymásra épülése: NATO Basic Fact Sheet No. 6 (Brüsszel, 1994. június). Lásd még Jacques Delors, "European Unification and European Security", in: *European Security after the Cold War*, Part 1, Adelphi Paper No. 284 (London: International Institute for Strategic Studies [IISS], 1994. január), 3-14. o. (3-14. o.).

6. Warren Christopher, "A CSCE jövőképe: Nyilatkozat az Európai Biztonsági és Együttműködési Konferencia plenáris ülése előtt, Róma, 1993. november 30.

7. Lásd Stephen J. Blank, *Helsinki Ázsiában?* (Carlisle Barracks, Pa.: Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 1993).

8. A stabilitás egyszerűen a háborúk és súlyos válságok hiánya.

9. Robert O. Keohane, "A strukturális változások diplomáciája: in Helga Haftendorn and Christian Tuschhoff, szerk., *America and Europe in an Era of Change* (Boulder, Colo.: Westview Press, 1993), 53. o.

jelentős szerepet játszik a mai vilárendszerben végbemenő számos regionális és globális változás kezelésében¹⁰.

Ez a cikk azt az állítást vizsgálja, hogy az intézmények távol tartják az államokat a háborútól és elősegítik a békét. Azokra a főbb nemzetközi kapcsolatok elméletek értékelésére összpontosítok, amelyek az intézményeket központi fogalomként használják: a liberális institucionalizmus, a kollektív biztonság és a kritikai elmélet.^{11 A} realizmus rövid áttekintésével kezdem azonban, mivel az "institucionalista" elméletek nagyrészt a realizmusra adott válaszok, és mindegyik közvetlenül megkérdőjelezi a realizmus alaplogikáját.^{12 A} realisták és az institucionalisták különösen abban nem értenek egyet, hogy az intézmények jelentősen befolyásolják-e a nemzetközi stabilitás kilátásait. A realisták szerint nem, az institucionalisták szerint igen. A realisták azt állítják, hogy az intézmények alapvetően a világbeli hatalomelosztást tükrözik. A nagyhatalmak önérdékű számításain alapulnak, és nincs független hatásuk az államok viselkedésére. A realisták ezért úgy vélik, hogy az intézmények nem fontos okai a békének. Csak a periférián számítanak. Az institucionalisták közvetlenül megkérdőjelezik az intézményeknek ezt a nézetét, és ehelyett azzal érvelnek, hogy az intézmények megváltoztathatják az állami preferenciákat, és ezáltal az államok viselkedését. Az intézmények eltántoríthatják az államokat attól, hogy önérdelkeiket annak alapján számítsák ki, hogy minden lépés hogyan befolyásolja relatív hatalmi pozíciójukat. Az intézmények független változók, és képesek arra, hogy az államokat eltávolítsák a háborútól.

Bár az institucionalisták egységesen ellenzik az intézményekkel kapcsolatos realista állításokat, minden egyes institucionalista elmélet más-más érvt hoz fel azzal kapcsolatban, hogy az intézmények hogyan működnek az állami viselkedés megváltoztatására. Céлом, hogy értékeljem ezt a három elméletet annak megállapítása érdekében, hogy meggyőző-e az az állítás, miszerint az intézmények békét okoznak. Ez a feladat négy kérdés megválaszolását jelenti: 1) Mik az intézmények? 2) Hogyan működnek a béke érdekében? Konkrétan, mi az az oksági logika, amely az egyes elméleteket alátámasztja? 3) Meggyőzőek-e ezek a különböző logikák, amelyek megmagyarázzák az intézmények működését? 4) Támogatják-e a bizonyítékok ezeket az elméleteket?

Központi következtetésem az, hogy az intézményeknek minimális befolyásuk van az államok viselkedésére, és így kevésbé ígéretesek a stabilitás előmozdítására a hidegháború utáni világban. A három elmélet, amelyre az intézmények mellett szóló érvek épülnek, mind hibásak. Mindegyiknek problémái vannak az oksági logikájával, és mindhárom intézményes elmélet kevés támogatást talál a történelmi feljegyzésekben.

A cikk további része a következőképpen szerveződik. Az intézmények rövid meghatározásával és a realizmus tárgyalásával kezdem, mivel az institucionalista elméletek mindegyike a realizmusból indul ki. A cikk fő részében leírom és értékelem a

---

10. John G. Ruggie, "Multilateralizmus: *Nemzetközi Szervezet*: A multilateralizmus: Egy intézmény anatómiája," *International Organization*, Vol. 46, No. 3 (1992 nyár), 561. o.

11. A béke fenntartásának legjobb módjára vonatkozó előírásoknak a háború és a béke okairól szóló általános elméleteken kell alapulniuk. Ez a megállapítás mind a tudósokra, mind a politikai döntéshozókra igaz. Bár a politikai döntéshozók ritkán használnak öntudatosan elméleteket, az intézményekről alkotott nézeteiket mégis a nemzetközi kapcsolatok egyik elméletének egy másik elmélettel szembeni implicit preferenciái alakítják.

12. Keohane például azt írja: "Az institucionalista gondolkodás kritikai tüze a realizmusra irányult". Robert O. Keohane, "Institutional Theory and the Realist Challenge After the Cold War", in David

A. Baldwin, szerk., *Neorealizmus és neoliberalizmus: The Contemporary Debate* (New York: Columbia University Press, 1993), 271. o.

liberális intézményrendszer, kollektív biztonság és kritikai elmélet. A záró rész azt vizsgálja, hogy a politikai döntéshozók és a tudósok miért tartják olyan nagyra az intézményeket, amikor olyan kevés bizonyíték van arra, hogy azok a béke fontos okai.

Mik azok az intézmények?

A nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozó szakirodalomban nincs széles körben elfogadott definíciója az intézményeknek.¹³ A fogalmat néha olyan tágan határozzák meg, hogy az a nemzetek közötti kapcsolatok egészét feleleli, ami kevés elemzési lehetőséget ad neki.¹⁴ Például, ha az intézményeket úgy határozzák meg, mint "elismert viselkedési mintákat vagy gyakorlatot, amelyek körül az elvárások konvergálnak", akkor a fogalom az államok közötti tevékenység szinte minden szabályozott mintáját lefedheti, a háborútól kezdve az Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezmény (CATT) keretében megtárgyalt vámmegállapodásokig, így nagyrészt értelmetlenné válik.¹⁵ Mégis lehetséges egy olyan hasznos definíciót kidolgozni, amely összhangban van azzal, ahogyan a legtöbb institucionalista tudós használja a fogalmat.

Az intézményeket olyan szabályok összességékként definiálom, amelyek meghatározzák, hogy az államoknak hogyan kell együttműködniük és versenyezniük egymással.¹⁶ Előírják az állami viselkedés elfogadható formáit, és tiltják az elfogadhatatlan viselkedésformákat. Ezeket a szabályokat az államok tárgyalják ki, és számos neves teoretikus szerint magasabb rendű normák kölcsönös elfogadását vonják maguk után, amelyek "jogok és kötelezettségek formájában meghatározott viselkedési normák"¹⁷.

---

13. Ebben a cikkben a rendszereket és az intézményeket szinonim fogalmakként kezeljük. Az institucionalista szakirodalomban is felváltva használják őket. Lásd Robert O. Keohane, "International Institutions: *International Studies Quarterly*, 32. kötet, 4. szám (1988. december), 384. o.; Robert O. Keohane, *International Institutions and State Power: Essays in International Relations Theory* (Boulder, Colo.: Westview Press, 1989), 3-4. o.; és Oran R. Young, *International Cooperation: Building Regimes for Natural Resources and the Environment* (Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1989), chaps. 1. és

8. A "multilateralizmus" kifejezés gyakorlatilag az intézmények szinonimája. John Ruggie-t idézve, "a "multilateralizmus" kifejezés egy melléknév, amely az "intézmény" főnevet módosítja. Így a multilateralizmus a nemzetközi kapcsolatok egy általános intézményi formáját ábrázolja.

olyan intézményi forma, amely három vagy több állam közötti kapcsolatokat koordinál "generális" magatartási elvek alapján." Ruggie, "Multilateralizmus", 570-571. o.

14. Ennek a pontnak a megvitatásához lásd Arthur A. Stein, *Why Nations Cooperate: Circumstance and Choice in International Relations* (Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1990), pp. 25-27. Lásd még Susan Strange, "Cave! Hie Dragones: A Critique of Regime Analysis," in Stephen D. Krasner, szerk., *International Regimes, International Organization* különszám, Vol. 36, No. 2 (Spring 1982), pp. 479-496.

15. Oran R. Young, "Regime Dynamics: Krasner: The Rise and Fall of International Regimes", in Krasner,

Nemzetközi rendszerek, 277. o.

16. Lásd Douglass C. North és Robert P. Thomas: "An Economic Theory of the Growth of the Western World", *The Economic History Review*, 2. sorozat, 23. kötet, 1. szám (1970. április), 5. o.

17. Krasner, *International Regimes*, 186. o. A nem-realista intézmények gyakran magasabb rendű normákon alapulnak, míg a realista intézmények közül kevés, vagy egyáltalán nem alapulnak normákon. A normák és szabályok közötti határvonal az institucionalista irodalomban nincs élesen meghatározva. Lásd Robert O. Keohane, *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1984), pp. 57-58. Érvelhetünk például azzal, hogy a szabályok, nem csak a normák, a jogokkal és a kötelezettségekkel foglalkoznak. A lényeg azonban az, hogy sok institucionalista számára a normák, amelyek a megfelelő állami viselkedés normáiról szóló alapvető meggyőződések, jelentik azt az alapot, amelyre a konkrétabb szabályok épülnek. A normák és szabályok közötti különbségtétel meglehetősen egyszerűen alkalmazható.

általában saját személyzettel és költségvetéssel rendelkező szervezetekben testesülnek meg.¹⁸ Bár a szabályokat általában egy hivatalos nemzetközi szervezetbe foglalják bele, nem a szervezet *önmagában* kényszeríti az államokat a szabályok betartására. Az intézmények nem a világkormányzás egyik formája. Az államoknak maguknak kell eldönteniük, hogy betartják-e az általuk létrehozott szabályokat. Az intézmények, röviden, "az egyes szuverén államok decentralizált együttműködését hívják életre, hatékony parancsnoki mechanizmus nélkül."¹⁹

Ahhoz, hogy megválaszolhassuk a fennmaradó három kérdést arról, hogyan működnek vagy nem működnek az intézmények, külön-külön kell megvizsgálnunk a különböző institucionalista elméleteket. Először azonban a realizmus rövid tárgyalása a helyénvaló.

Realizmus

A realizmus meglehetősen komor képet fest a világpolitikáról.²⁰ A nemzetközi rendszert brutális arénaként ábrázolja, ahol az államok keresik a lehetőséget, hogy kihasználják egymást, és ezért kevés okuk van arra, hogy megbízzanak egymásban.²¹ A mindennapi élet lényegében hatalmi harc, ahol minden állam nemcsak arra törekszik, hogy a rendszer legerősebb szereplője legyen, hanem arra is, hogy más állam ne érje el ezt a magasztos pozíciót.

A nemzetközi kapcsolatok nem a háború állandó állapota, hanem a szüntelen biztonsági verseny állapota, a háború lehetőségével a háttérben. Ennek a versenynek az intenzitása esetről esetre változik. Bár ellentmondásosnak tűnhet, az államok gyakran együttműködnek ebben a versengő világban. Az államok közötti együttműködésnek azonban megvannak a maga korlátai, főként azért, mert a biztonsági verseny uralkodó logikája korlátozza, amelyet semmilyen együttműködés nem tud megszüntetni. A realizmus szerint a valódi béke, vagyis egy olyan világ, ahol az államok nem versengenek a hatalomért, nem valószínű.

---

a későbbi vitában. Mind a kollektív biztonság, mind a kritikai elmélet megkérdőjelezi azt a realista meggyőződést, hogy az államok önérdékből viselkednek, és ehelyett olyan normák kidolgozása mellett érvelnek, amelyek az államoktól önzetlenebb magatartást követelnek meg. A liberális institucionalizmus ezzel szemben elfogadja azt a realista nézetet, hogy az államok önérdékből cselekszenek, és az államok közötti együttműködést elősegítő szabályok kidolgozására összpontosít.

18. A nemzetközi szervezetek két vagy több állam együttműködésével létrehozott közintézmények. Ezek az igazgatási struktúrák saját költségvetéssel, személyzettel és épületekkel rendelkeznek. John Ruggie meghatározása szerint ezek "kézzelfogható entitások, székházakkal és levélpapírokkal, szavazási eljárásokkal és nagyvonalú nyugdíjprogramokkal". Ruggie, "Multilateralism", 573. o. Amint a szabályok beépülnek egy nemzetközi szervezetbe, "szinte egybeesőnek tűnhetnek", még akkor is, ha "analitikusan megkülönböztethetők". Keohane, *International Institutions and State Power*, 5. o.

19. Charles Lipson, "Is the Future of Collective Security Like the Past?" in George W. Downs, szerk., *Collective Security beyond the Cold War* (Ann Arbor: University of Michigan Press), 114. o.

20. Bár a realista tudósok a nemzetközi politika számos aspektusában egyetértenek, jelentős intellektuális nézeteltérések vannak közöttük. Gondoljunk csak Hans Morgenthau-ra és Kenneth Waltz-ra, az elmúlt ötven év talán két legbefolyásosabb realistájára. Morgenthau azt állítja, hogy az államok hatalomra törnek, míg Waltz azzal a feltételezéssel kezdi elméletét, hogy az államok csupán túlélni akarnak, és ezért a biztonság maximalizálására törekszenek. Lásd Hans J. Morgenthau, *Politika a nemzetek között: The Struggle for Power and Peace*, 5. kiadás. (New York: Knopf, 1973); és Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics* (Reading, Mass.: Addison-Wesley, 1979). Az ebben a fejezetben szereplő fejtegetések a realizmusról való saját gondolkodásomon alapulnak, amely közelebb áll Waltzhoz, mint Morgenthauhoz.

21. Lásd Stephen Van Evera, "The Hard Realities of International Politics", *Boston Review*, Vol.

17, No. 6 (November/December 1992), p. 19.

A világ működésének ez a pesszimista szemlélete a realizmusnak a nemzetközi rendszerre vonatkozó öt feltevéséből vezethető le. Az első az, hogy a nemzetközi rendszer anarchikus. Ez nem azt jelenti, hogy kaotikus vagy rendezetlenségtől tépett.²² Ezt a következtetést könnyű levonni, hiszen a realizmus egy olyan világot ábrázol, amelyet a biztonsági verseny és a háború jellemez. A realisták által használt "anarchiának" azonban semmi köze a konfliktusokhoz; inkább egy rendező elv, amely szerint a rendszer független politikai egységekből (államokból) áll, amelyek felett nincs központi hatalom. A szuverenitás más szóval az államokban rejlik, mert a nemzetközi rendszerben nincs felsőbb hatalmi szerv. Nincs "kormány a kormányok felett".²³

A második feltételezés az, hogy az államok eleve rendelkeznek bizonyos támadó katonai képességekkel, amelyek lehetővé teszik számukra egymás bántását, esetleg elpusztítását. Az államok potenciálisan veszélyesek egymásra. Egy állam katonai erejét általában a rendelkezésére álló konkrét fegyverzettel azonosítják, bár ha nem is lennének fegyverek, egy állam egyedei akkor is képesek lennének lábbal és kézzel megtámadni egy másik állam lakosságát.

A harmadik feltételezés az, hogy az államok soha nem lehetnek biztosak más államok szándékairól. Konkrétan, egyetlen állam sem lehet biztos abban, hogy egy másik állam nem fogja támadó katonai képességét az első állam ellen bevetni. Ez nem jelenti azt, hogy az államoknak szükségszerűen rosszindulatú szándékai vannak. Lehet, hogy egy másik állam megbízhatóan jóindulatú, de ebben az ítéletben nem lehetünk biztosak, mert a szándékokat lehetetlen 100 százalékos bizonyossággal megjósolni. Az agresszióknak számos lehetséges oka van, és egyetlen állam sem lehet biztos abban, hogy egy másik államot nem ezek egyike motiválja. Ráadásul a szándékok gyorsan változhatnak, így egy állam szándékai egyik nap még jóindulatúak, másnap pedig rosszindulatúak lehetnek. A szándékok értékelésénél elkerülhetetlen a bizonytalanság, ami egyszerűen azt jelenti, hogy az államok soha nem lehetnek biztosak abban, hogy más államoknak nincsenek támadó szándékai, amelyek támadó katonai képességükkel együtt járnak.

A negyedik feltételezés szerint az államokat vezérlő legalapvetőbb motívum a túlélés. Az államok fenn akarják tartani szuverenitásukat. Az ötödik feltevés szerint az államok stratégiaileg gondolkodnak arról, hogyan maradhatnak fenn a nemzetközi rendszerben. Az államok instrumentálisan racionálisak. Mindazonáltal időről időre elszámolhatják magukat, mert a tökéletlen információk világában működnek, ahol a potenciális ellenfelek ösztönzik őket arra, hogy saját erejüket vagy gyengeségüket félreértelmezzék, és elrejtsek valódi céljaikat.

E feltételezések egyike sem jelenti önmagában azt, hogy az államok versenyképesen fognak viselkedni. Valójában az indítékokkal foglalkozó alapfeltevés szerint az államok célja csupán a túlélés, ami védekező cél.²⁴ Ha azonban ezt az öt feltételezést együttesen vesszük figyelembe, akkor ez az öt feltételezés...

---

22. Lásd Waltz, *Theory of International Politics*, pp . 88-93. Lásd még: Robert J. Art és Robert Jervi s, szerkesztők, *International Politics: Anarchy, Force, Imperialism* (Boston: Little, Brown , 1973), 1. rész; és Helen Milner, "International Theori es of Cooperation among Nations : Strengths and Weaknesses," *World Politics*, Vol. 44, No. 3 (April 1992), 468. o.

23. Inis L. Claude, Jr., *Kardokból ekeollókat: A nemzetközi szervezet problémái és fejlődése*, 4. kiadás. (New York: Random House, 1971), 14. o.

24. Morgenthau, mint hangsúlyozta , azt állítja, hogy az államoknak veleszületett hatalomvágyuk van, és ezért természetüknek fogva támadó szemléletűek. Az érv itt az, hogy az államok védekező indíttatásból indulnak ki, de a nemzetközi rendszer struktúrája miatt kénytelenek támadóan gondolkodni és néha támadóan cselekedni.

A tagállamok számára az államokat agresszív gondolkodásra és néha agresszív viselkedésre ösztönözheti. Konkrétan három fő viselkedésmintát eredményez.

Először is, a nemzetközi rendszer államai félnek egymástól. Gyanakvással tekintenek egymásra, és attól tartanak, hogy háború készülődik. Előre látják a veszélyt. Az államok közötti bizalomnak kevés helye van. Bár a félelem szintje időben és térben változik, soha nem lehet triviális szintre csökkenteni.²⁵ E félelem alapja az, hogy egy olyan világban, ahol az államok képesek egymás ellen támadni, és lehet, hogy meg is van az indítékuk erre, minden, a túlélésre törekvő államnak legalábbis gyanakvónak kell lennie más államokkal szemben, és nem szívesen bízik bennük. Ha ehhez hozzávesszük azt a feltételezést, hogy nincs olyan központi hatóság, amelyhez egy fenyegetett állam segítségért fordulhatna, akkor az államoknak még nagyobb az ösztönzésük arra, hogy féljenek egymástól. Ráadásul nincs mechanizmus - a harmadik felek esetleges önértékén kívül - az agresszor megbüntetésére. Mivel gyakran nehéz elretteníteni a potenciális agresszorokat, az államoknak bőséges okuk van arra, hogy lépéseket tegyenek a háborúra való felkészülés érdekében.

Az agresszió áldozataul esés lehetséges következményei még inkább illusztrálják, hogy a félelem miért erős erő a világpolitikában. Az államok nem úgy versenyeznek egymással, mintha a nemzetközi politika egyszerűen egy gazdasági piac lenne. Az államok közötti politikai verseny sokkal veszélyesebb vállalkozás, mint a gazdasági érintkezés; háborúhoz vezethet, és a háború gyakran tömeges öldöklést jelent a csatatéren, sőt a civilek tömeges meggyilkolását is. Szélsőséges esetekben a háború akár egy állam teljes megsemmisüléséhez is vezethet. A háború szörnyű következményei néha arra készítetik az államokat, hogy ne csak versenytársakként, hanem potenciális halálos ellenségként tekintsenek egymásra.

Másodsor, a nemzetközi rendszerben minden állam a saját túlélését kívánja biztosítani. Mivel más államok potenciális fenyegetést jelentenek, és mivel nincs felsőbb hatalom, amely veszély esetén megmenthetné őket, az államok nem függhetnek másoktól a biztonságukat illetően. Minden állam hajlamos arra, hogy önmagát sebezhetőnek és magányosnak tekintse, ezért saját túlélését igyekszik biztosítani. Ahogy Kenneth Waltz fogalmaz, az államok "önsegélyező" rendszerben működnek. Az önsegély hangsúlyozása nem zárja ki, hogy az államok szövetségeket kössenek.²⁶ A szövetségek azonban csak ideiglenes érdekházasságok, ahol a mai szövetségi partner holnap ellenség lehet, és a mai ellenség holnap szövetségi partner lehet. Az önsegélyező világban működő államoknak mindig a saját érdekeik szerint kell cselekedniük, mert önzőnek lenni egy önsegélyező világban kifizetődő. Ez rövid és hosszú távon is igaz, mert ha egy állam rövid távon veszít, akkor lehet, hogy hosszú távon nem marad meg.

Harmadsor, a nemzetközi rendszerben az államok célja, hogy maximalizálják relatív hatalmi pozíciójukat más államokkal szemben.²⁷ Az ok egyszerű: minél nagyobb a katonai előnye az egyik államnak, annál nagyobb a katonai előnye.

25. Ezt jól szemlélteti Nagy-Britannia és Franciaország reakciója a német újraegyesítésre a hidegháború végén. Annak ellenére, hogy ez a három állam közel negyvenöt éven át szoros szövetséges volt, mind Nagy-Britannia, mind Franciaország azonnal az egyesült Németország veszélyeiről kezdett el gondolkodni. Lásd David Garnham, "Európai védelmi együttműködés: The

1990s and Beyond", in: Dale

L. Smith és James Lee Ray, szerk., *The 1992 Project and the Future of Integration In Europe* (Armonk, N.Y.: M.E. Sharpe, 1993), 203-205. o.; és Margaret Thatcher, *The Downing Street Years* (New York: HarperCollins, 1993), chaps. 25-26.

26. Lásd Stephen M. Walt, *The Origins of Alliances* (Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1987).

27. Ebben a kérdésben a realisták között nincs egyetértés. Egyes realisták azzal érvelnek, hogy az államok alapvetően a meglévő erőegyensúly fenntartásában érdekeltek, nem pedig a relatív hatalom maximalizálásában. A

államnak más államokkal szemben, annál nagyobb a biztonsága. Minden állam szeretne a rendszer legféltetesebb katonai hatalma lenni, mert ez a legjobb módja annak, hogy garantálja a túlélést egy olyan világban, amely nagyon veszélyes lehet. Ez a logika erős ösztönzést teremt az államok számára, hogy kihasználják egymást, beleértve a háborút is, ha a körülmények megfelelőek és a győzelem valószínűnek tűnik. A cél a nagyobb katonai hatalom megszerzése a potenciális riválisok rovására. Az ideális eredmény az lenne, ha a rendszer hegemonjaként végeznénk. A túlélés ekkor szinte garantált lenne.

Minden államot befolyásol ez a logika, ami azt jelenti, hogy nemcsak azt keresik, hogy hogyan használhatják ki egymást, hanem azon is dolgoznak, hogy más államok ne használhassák ki őket.²⁸ Az államok más szóval egyszerre támadásorientáltak és védekezésorientáltak. Maguk is hódításra gondolnak, és egyensúlyoznak az agresszorokkal szemben; ez óhatatlanul az állandó biztonsági verseny világához vezet, amelyben a háború lehetősége mindig ott van a háttérben. A béke, ha ezt a fogalmat a nyugalom vagy a kölcsönös egyetértés állapotaként határozzuk meg, nem valószínű, hogy ebben a világban kitörne.

EGYÜTTMŰKÖDÉS EGY REALISTA VILÁGBAN

Bár a realizmus egy alapvetően versengő világot vizionál, az államok között mégis előfordul együttműködés. Ezt azonban néha nehéz elérni, és mindig nehéz fenntartani. Két tényező gátolja az együttműködést: a relatív nyereségek és a csalás miatti aggodalom.²⁹

Az együttműködést fontolgató államoknak mérlegelniük kell, hogy a nyereséget vagy hasznot hogyan osztják el egymás között. A felosztásról kétféleképpen gondolkodhatnak. Gondolkodhatnak abszolút nyereségben, ami azt jelenti, hogy mindegyik fél a saját nyereségének maximalizálására összpontosít, és kevésbé törődik azzal, hogy a másik fél mennyit nyer vagy veszít az üzleten. Mindkét fél csak annyiban törődik a másikkal, amennyiben a másik fél viselkedése befolyásolja a saját kilátásait a maximális nyereség elérésére. Alternatívaként az államok gondolkodhatnak relatív nyereségben, ami azt jelenti, hogy minden fél nemcsak a saját egyéni nyereségét veszi figyelembe, hanem azt is, hogy a másik félhez képest mennyire jól teljesít.

Mivel egy realista világban az államok a hatalmi egyensúly miatt aggódnak, az együttműködés mérlegelésekor elsősorban a relatív nyereséggel kapcsolatos aggályoknak kell motiválniuk őket. Bár minden állam maximalizálni akarja abszolút nyereségét, fontosabb, hogy minden megállapodásban jobban vagy legalábbis nem rosszabbul járjon, mint a másik állam. Az együttműködést azonban nehezebb elérni, ha az államok inkább a relatív nyereségek logikájára, mint az abszolút nyereségek logikájára vannak beállítva. Ez azért van így, mert az abszolút nyereségek miatt aggódó államok

példákat erre a "defenzív realizmusra", amely ellentétben áll az én "offenzív realizmusommal", lásd: Joseph M. Grieco, "Anarchy and the Limits of Cooperation: A Realist Critique of the Newest Liberal Institutionalism," *International Organization*, Vol. 42, No. 3 (Summer 1988), pp. 498-500; Jack L. Snyder, *Myths of Empire: Domestic Politics and International Ambition* (Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1991), pp. 10-13; és Waltz, *Theory of International Politics*, pp. 126-127. Lásd még Fareed

Zakaria, "Realism and Domestic Politics: A Review Essay," *International Security*, Vol. 17, No. 1 (Summer 1992), pp. 190-196. Morgenthau szintén offenzív realista. E nézeteltérés ellenére minden realista úgy véli, hogy az államoknak nagyon fontos a relatív erőegyensúly.

28. Lásd Walt, *A szövetségek eredete*.

29. Lásd Grieco, "Anarchia és az együttműködés korlátai".

csak arra kell ügyelniük, hogy a torta bővüljön, és hogy a növekedés legalább egy részét megkapják, míg a relatív nyereség miatt aggódó államoknak arra is ügyelniük kell, hogy a torta hogyan oszlik meg, ami megnehezíti az együttműködési erőfeszítéseket.

A csalással kapcsolatos aggályok szintén akadályozzák az együttműködést. Az államok gyakran vonakodnak attól, hogy együttműködési megállapodásokat kössenek, mert attól tartanak, hogy a másik fél csalni fog a megállapodásban, és relatív előnyre tesz szert. A katonai területen "különleges veszélyt jelent a dezertálás", mivel a katonai fegyverek természete lehetővé teszi az erőegyensúly gyors eltolódását. Egy ilyen fejlemény lehetőséget teremthet a csaló állam számára, hogy döntő vereséget mérjen az áldozat államra.³⁰

Az együttműködés ezen akadályai ellenére az államok együttműködnek egy realista világban. Például az erőegyensúlyi logika gyakran arra készíti az államokat, hogy szövetségeket kössenek és együttműködjenek.

a közös ellenséggel szemben. Az államok néha együttműködnek, hogy egy harmadik állam ellen szövetkezzenek, ahogyan a németek és a szovjetek tették Lengyelország ellen 1939-ben.³¹ Riválisok és szövetségesek egyaránt.

együttműködni. Végül is olyan alkukat lehet kötni, amelyek nagyjából tükrözik a hatalom elosztását, és kielégítik a csalással kapcsolatos aggályokat. A hidegháború idején a szuperhatalmak által aláírt különböző fegyverzetellenőrzési megállapodások jól illusztrálják ezt.

A lényeg azonban az, hogy az együttműködés egy olyan világban zajlik, amely alapvetően versengő - egy olyan világban, ahol az államoknak erős ösztönzői vannak arra, hogy kihasználják más államok előnyeit. Ezt a pontot szemléletesen kiemeli az európai politika a negyven év alatt

az I. világháború előtt. Ebben az időszakban a nagyhatalmak között sok együttműködés volt, de ez nem akadályozta meg őket abban, hogy 1914-ben háborúba lépjenek.³²

INTÉZMÉNYEK EGY REALISTA VILÁGBAN

A realisták azt is elismerik, hogy az államok néha intézményeken keresztül működnek. Úgy vélik azonban, hogy ezek a szabályok az államok önérdékű számításait tükrözik, amelyek elsősorban a nemzetközi hatalommegosztáson alapulnak. A rendszer legerősebb államai úgy hozzák létre és alakítják az intézményeket, hogy megőrizhessék, vagy akár növelhessék a világhatalomból való részesedésüket. Ebben a felfogásban az intézmények lényegében "a hatalmi viszonyok színterei".³³ A realisták számára a háború és a béke okai elsősorban a hatalmi egyensúly függvényei, és az intézmények nagyrészt a rendszerbeli hatalmi elosztást tükrözik. Röviden, a hatalmi egyensúly a háborút magyarázó független változó; az intézmények csupán beavatkozó változók a folyamatban.

A NATO jó példa az intézményekről való reális gondolkodásra. A NATO egy intézmény, és minden bizonnyal szerepet játszott a III. világháború megelőzésében és abban, hogy segített a

30. Lipson, "Nemzetközi együttműködés", 14. o.

31. Randall L. Schweller, "Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In," *International Security*, Vol. 19, No. 1 (1994 nyár), pp. 72-107.

32. Lásd John Maynard Keynes, *The Economic Consequences of the Peace* (New York: Penguin Books, 1988), 2. fejezet; és J. M. Roberts, *Europe, 1880-1945* (London: Longman, 1970), 239-241. o.. Az Egyesült Államok és a Szovjetunió között is jelentős együttműködés volt a második világháború alatt, de ez az együttműködés nem akadályozta meg a hidegháború kirobbanását röviddel Németország és Japán legyőzése után.

33. Tony Evans és Peter Wilson, "Regime Theory and the English School of International Relations: A Comparison," *Millennium: Journal of International Studies*, Vol. 21, No. 3 (1992. tél), 330. o.

Nyugat megnyerte a hidegháborút. Mindazonáltal a NATO alapvetően a hidegháború alatti európai kétpólusú erőelosztás megnyilvánulása volt, és ez az erőegyensúly, nem pedig a NATO *önmagában*, biztosította a kontinens stabilitásának fenntartásához szükséges kulcsot. A NATO lényegében egy amerikai eszköz volt a szovjet fenyegetéssel szembeni hatalomkezelésre. Most, a Szovjetunió összeomlásával a realisták azt állítják, hogy a NATO-nak vagy meg kell szűnnie, vagy az új európai erőviszonyok alapján kell újjáalakulnia.³⁴ A NATO nem maradhat úgy, ahogyan a hidegháború idején volt.

Az institucionalista elméletek fajtái

Három institucionalista elmélet létezik, és mindegyik más-más érvet hoz fel azzal kapcsolatban, hogy az intézmények hogyan távolítják el az államokat a háborútól, és hogyan segítik elő a stabilitást.³⁵ A liberális institucionalizmus a három elmélet közül a legkevésbé ambiciózus. Nem foglalkozik közvetlenül azzal a fontos kérdéssel, hogy hogyan lehet megelőzni a háborút, hanem inkább annak magyarázatára összpontosít, hogy miért valószínűbb az államok közötti gazdasági és környezeti együttműködés, mint azt a realisták elismerik. Az ezeken a területeken való fokozott együttműködés feltételezhetően csökkenti a háború valószínűségét, bár a liberális institutionalisták nem magyarázzák meg, hogyan. Az elmélet azon a meggyőződésen alapul, hogy a család a nemzetközi együttműködés fő gátló tényezője, és hogy az intézmények jelentik a kulcsot e probléma leküzdéséhez. A cél az államokat korlátozó szabályok létrehozása, de nem az alapvető realista állítás megkérdőjelezése, miszerint az államok önérdékű szereplők.

A kollektív biztonság közvetlenül szembesít azzal a kérdéssel, hogyan lehet megelőzni a háborút. Az elmélet abból a feltételezésből indul ki, hogy a világpolitikában továbbra is számít az erő, és az államoknak védekezniük kell a potenciális agresszorok ellen. Az elmélet szerint azonban a háborús fenyegetés nagymértékben csökkenthető azáltal, hogy megkérdőjelezzük az államok viselkedésével kapcsolatos realista gondolkodást, és helyette három antirealista normát állítunk fel. Először is, az államoknak el kell utasítaniuk az erő alkalmazásának gondolatát a status quo megváltoztatására. Másodszor, az ezt az i-ormát megsértő és háborúval fenyegető (vagy háborút indító) államokkal szemben a felelős államoknak nem szabad saját szűkös önérdékük alapján cselekedniük. Inkább el kell fojtaniuk a kísértést, hogy olyan módon válaszoljanak, amely maximalizálná egyéni hasznukat, és ehelyett automatikusan össze kell fogniuk, hogy az agresszornak elsöprő erővel való fenyegetést mutassanak be. Harmadszor, az államoknak bízniuk kell egymásban, hogy lemondanak az agresszióról, és hogy ezt a lemondást komolyan is gondolják. Abban is bízniuk kell, hogy más államok a segítségükre sietnek, ha agresszió célpontjává válnak.

A kritikai elmélet a legambiciózusabb az elméletek közül, mivel végső célja a nemzetközi politika alapvető természetének átalakítása, és egy olyan világ megteremtése, ahol az államok között nem csupán az együttműködés fokozódik, hanem a valódi béke lehetősége is fennáll. A kollektív biztonsághoz hasonlóan, de a liberális institucionalizmussal ellentétben a kritikai elmélet közvetlenül megkérdőjelezi a következő szempontokat

34. Lásd Gunther Hellmann és Reinhard Wolf, "Neorealism, Neoliberal Institutionalism, and the Future of NATO", *Security Studies*, Vol. 3, No. 1 (1993 ősz), 3-43. o., "Neorealism, Neoliberal Institutionalism, and the Future of NATO".

35. Az institucionalista elméletek közötti különbségek ellenére az egyes elméletek képviselői alkalmanként kedvezően hivatkoznak a többi elméletre, és így úgy tűnik, elismerik, hogy mindhárom elmélet egy olyan intézményes irodalom része, amely az antirealizmust tekinti fő hivatkozási pontnak. Ld: Charles A. Kupchan és Clifford A. Kupchan, "Concerts, Collective Security, and the Future of Eu

Ez a tartalom letöltve a

129.240.118.58 szept. 02., 2020. szept. 08:31:09

UTC

Minden felhasználás a <https://about.jstor.org/terms> weboldalon található.

rope," *International Security*, Vol. 16, No. 1 (1991 nyár), 114-161. o.; és Ruggie , "Multilateralism," 561-598. o..

realista gondolkodás az államok önérdékű viselkedéséről. Az elmélet azon a feltételezésen alapul, hogy az eszmék és a diskurzus - ahogyan a nemzetközi politikáról gondolkodunk és beszélünk - a hajtóerő az államok viselkedése mögött. Teljes mértékben elutasítja a realizmus azon állítását, hogy az államok viselkedése nagyrészt a külső világ adott struktúrájának függvénye. A kritikai teoretikusok szerint az eszmék fontos módon alakítják az anyagi világot, és ezért a nemzetközi politika forradalmasításának módja az, hogy drasztikusan megváltoztatjuk azt, ahogyan az egyének a világpolitikáról gondolkodnak és beszélnek. Úgy vélik, hogy az értelmiségiek, különösen maguk a kritikai teoretikusok kulcsszerepet játszanak ebben a folyamatban.

LIBERÁLIS INSTITUCIONALIZMUS

A liberális institucionalizmus nem foglalkozik közvetlenül azzal a kérdéssel, hogy az intézmények okozzák-e a békét, hanem inkább arra a kevésbé ambiciózus célra összpontosít, hogy megmagyarázza az együttműködést olyan esetekben, amikor az állami érdekek nem állnak alapvetően szemben egymással.³⁶ Konkrétan, az elmélet olyan eseteket vizsgál, amikor az államoknak nehézséget okoz az együttműködés, mert "vegyes" érdekeik vannak; más szóval, mindkét félnek vannak ösztönzői arra, hogy együttműködjenek és arra is, hogy ne működjenek együtt.³⁷ Mindkét fél számára előnyös lehet azonban az együttműködés, amelyet a liberális institutionalisták úgy határoznak meg, mint "célorientált viselkedést, amely kölcsönös politikai kiigazításokat von maga után, hogy minden fél végül jobban járjon, mint amilyenek egyébként lennének."³⁸ Az elmélet kevésbé releváns a olyan helyzetek, amikor az államok érdekei alapvetően ellentétesek, és egyik fél sem gondolja úgy, hogy sokat nyerhet az együttműködéssel. Ilyen körülmények között az államok célja, hogy előnyre tegyenek szert egymással szemben. A győzelem és a vereség fogalmában gondolkodnak, és ez óhatatlanul intenzív biztonsági versenyhez, olykor háborúhoz vezet. A liberális institucionalizmus azonban nem foglalkozik közvetlenül ezekkel a helyzetekkel, és így keveset mond arról, hogyan lehet megoldani vagy akár enyhíteni ezeket a helyzeteket.

Ezért az elmélet nagyrészt figyelmen kívül hagyja a biztonsági kérdéseket, és ehelyett a gazdasági és - kisebb mértékben - a környezeti kérdésekre összpontosít.³⁹

Valójában az elmélet a az a feltételezés, hogy a nemzetközi politika két területre osztható - biztonságra és

---

36. A liberális institucionalizmus legfontosabb művei közé tartoznak: Axelrod és Robert O. Keohane, "Achieving Cooperation under Anarchy: Strategies and Institutions," *World Politics*, Vol. 38, No. 1 (October 1985), pp. 226--254; Keohane, *After Hegemony*; Keohane, "International Institutions: Two Approaches", 379-396. o.; Keohane, *International Institutions and State Power*, chap. 1; Charles Lipson, "International Cooperation in Economic and Security Affairs", *World Politics*, Vol. 37, No. 1 (October 1984), pp. 1-23; Lisa L. Martin, "Institutions and Cooperation: *International Security*", Vol. 16, No. 4 (Spring 1992), pp. 143-178; Lisa L. Martin, *Coercive Cooperation: Explaining Multilateral Economic Sanctions* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1992); Kenneth A. Oye, "Explaining Cooperation Under Anarchy: Hypotheses and Strategies," *World Politics*, Vol. 38, No. 1 (October 1985), pp. 1-24; és Stein, *Why Nations Cooperate*.

37. Stein, *Why Nations Cooperate*, 2. fejezet, lásd még Keohane, *After Hegemony*, 6-7., 12-13., 67-69. o.

38. Milner, "Az együttműködés nemzetközi elméletei", 468. o.

39. Az elmélet környezetvédelmi területen való működésének példáit lásd Peter M. Haas, Robert O. Keohane és Marc A. Levy (szerk.), *Institutions for the Earth: Sources of Effective International Environmental Protection* (Cambridge, Mass.: MIT Press, 1993), különösen a következő fejezeteket: *Sources of Effective International Environmental Protection* (Cambridge, Mass.: MIT Press, 1993). 1. és 9. fejezet. Az intézményekkel és a környezettel kapcsolatos legfontosabb munkák közül néhányat Oran Young végzett. Lásd például: Young, *International Cooperation*. Az értekezésem többi részében a tömörség kedvéért, valamint azért is, mert a liberális intézményi irodalom legfontosabb elméleti munkái inkább

Ez a tartalom letöltve a

129.240.118.58 szept. 02., 2020. szept. 08:31:09

UTC

Minden felhasználás a <https://about.jstor.org/terms> weboldalon található.

gazdasági, mint környezetvédelmi kérdésekre összpontosítanak, a gazdasági kérdésekre koncentrálok.

politikai gazdaságtan - és hogy a liberális institucionalizmus elsősorban az utóbbira vonatkozik, az előbbire nem. Ezt a témát világosan megfogalmazza Charles Lipson, aki azt írja, hogy "a nemzetközi öko nómiai és biztonsági kérdésekhez jelentősen eltérő intézményi megállapodások kapcsolódnak".⁴⁰ Ráadásul az együttműködés valószínűsége is jelentősen eltér e két területen belül: amikor a gazdasági kapcsolatokról van szó, "az együttműködés több önérdékű állam között fenntartható", míg az együttműködés kilátásai "szegényebbek ... a biztonsági ügyekben".⁴¹ Így az elmélet hívei kevés figyelmet szentelnek a biztonsági területnek, ahol a háború és a béke kérdései központi jelentőségűek.

Mindazonáltal jó okunk van arra, hogy alaposan megvizsgáljuk a liberális institucionalizmust. A liberális institutionalisták néha azt állítják, hogy az intézmények a nemzetközi stabilitás fontos okai. Sőt, azzal is érvelhetnénk, hogy ha az elmélet erős oksági kapcsolatot mutat ki az intézmények és a gazdasági együttműködés között, akkor viszonylag könnyű lenne a következő lépést megtenni, és az együttműködést a békével összekapcsolni.⁴² Az elmélet egyes hívei azt állítják, hogy az intézmények hozzájárulnak a nemzetközi stabilitáshoz; ez arra utal, hogy szerintük könnyű összekapcsolni az együttműködést és a stabilitást.⁴³ Kétkedem ebben az állításban, főként azért, mert az elmélet hívei az együttműködést olyan szűken határozzák meg, hogy a katonai kérdéseket elkerülik. Tegyük fel azonban, hogy a liberális intézményvédők óriási lépést próbálnak tenni egy olyan elmélet kidolgozása felé, amely megmagyarázza, hogy az intézmények hogyan szorítják el az államokat a háborútól.

CAUSAL LOGIC. A liberális institutionalisták azt állítják, hogy elfogadják a realizmus alapfeltevéseit, miközben azzal érvelnek, hogy az együttműködés mégis könnyebben megvalósítható, mint ahogy azt a realisták elismerik. Robert Keohane például azt írja az *After Hegemony* című könyvében, hogy "a racionális egoizmus realista modelljét fogadja el". A továbbiakban így folytatja: "Azt javaslom, hogy saját feltevéseik alapján mutassuk meg, hogy a realizmusra jellemző pesszimizmus nem szükségszerűen következik belőle. Azt igyekszem bemutatni, hogy a világpolitikára vonatkozó realista feltételezések összhangban vannak az intézményesített megállapodások formációjával ... amelyek elősegítik a kooperációt".⁴⁴ A liberális institutionalisták különösen azt hangsúlyozzák, hogy az államok "örökös anarchiában élnek", és ezért racionális egoistákként kell viselkedniük egy olyan világban, amely önszegélyező világ.⁴⁵

---

40. Lipson, "Nemzetközi együttműködés", 2. és 12. o. Lásd még: Axelrod és Keohane, "Achieving Cooperation Under Anarchy", 232-233. o.; és Keohane, *After Hegemony*, 39-41. o.

41. Lipson, "Nemzetközi együttműködés", 18. o.

42. Egy lehetséges érvelési irányt javasoltam John J. Mearsheimer: Vissza a jövőbe: Instabilitás Európában a hidegháború után", *International Security*, Vol. 15, No. 1 (1990 nyár), 42-44. o. Charles Glaser is kapcsolatot teremt az együttműködés és a béke között a "Realists as Optimists: Cooperation as Self-Help," *International Security*, Vol. 19, No. 3 (Winter 1994/95), pp. 50-90.

43. A liberális institutionalisták abból indulnak ki, hogy az együttműködés pozitív cél, bár elismerik, hogy ennek is van árnyoldala. Lásd Keohane, *After Hegemony*, pp. 10-11, 247-257; és Keohane, "International Institutions: Two Approaches", 393. o. Az együttműködés erőnyeit és hátrányait a liberális institutionalista szakirodalom nem vizsgálja részletesen.

44. Keohane, *After Hegemony*, 67. o.; lásd még a 29. oldalt. Hasonlóképpen Arthur Stein is azt állítja, hogy "annak ellenére, hogy különböző következtetéseket vonnak le a nemzetközi politika kooperatív vagy konfliktusos természetéről, a realizmus és a liberalizmus közös alapfeltevésekkel rendelkezik". Stein, *Why Nations Cooperate (Miért működnek együtt a nemzetek)*, 8. o.

45. Oye, "Explaining Cooperation Under Anarchy" (Az együttműködés magyarázata az anarchia alatt), 1. o.

A liberális institucionalisták szerint a közös érdekű államok közötti együttműködés legfőbb akadálya a csalás veszélye. ⁴⁶ A híres "foglyok di lemma", amely a liberális institutionalista irodalom nagy részének elemzési középpontjában áll, megragadja annak a problémának a lényegét, amelyet az államoknak meg kell oldaniuk az együttműködés eléréséhez. ⁴⁷ Két állam mindegyike vagy csal, vagy együttműködik a másikkal. Mindkét fél a saját hasznát akarja maximalizálni, de nem törődik a másik fél hasznának nagyságával; mindkét fél csak annyiban törődik a másik féllel, amennyiben a másik fél választott stratégiája befolyásolja a saját haszna maximalizálásának kilátásait. Az egyes államok számára a legvonzóbb stratégia a csalás és a remény, hogy a másik állam kooperatív stratégiát követ. Más szóval, egy állam számára az ideális eredmény az, ha "megszívja" a másik felet, hogy azt higgye, együttműködik, majd csal. De mindkét fél megérti ezt a logikát, és ezért mindkét fél megpróbálja becsapni a másikat. Következésképpen mindkét fél rosszabbul fog járni, mintha együttműködtek volna, mivel a kölcsönös csalás a lehető legrosszabb eredményhez vezet. Még ha a kölcsönös együttműködés nem is olyan vonzó, mint a másik fél átverése, mindenképpen jobb, mint az a végeredmény, amikor mindkét fél csal.

A dilemma megoldásának kulcsa az, hogy mindkét félnek meg kell győznie a másikat arról, hogy közös érdekük, hogy rövid távúnak tűnő áldozatokat hozzanak (a sikeres csalásból származó nyereség) a hosszú távú előnyökért (a kölcsönös hosszú távú együttműködésből származó jelentős haszonért). Ez azt jelenti, hogy az államokat meg kell győzni arról, hogy fogadják el a második legjobb eredményt, azaz a kölcsönös együttműködést. Az együttműködés elérésének legfőbb akadálya az lesz, hogy a másik fél csalása esetén félnek attól, hogy átverik őket. Dióhéjban ez az a probléma, amelyet az intézményeknek meg kell oldaniuk.

A "politikai piaci kudarc" problémájának kezelése érdekében az intézményeknek el kell riasztaniuk a csalókat és meg kell védeniük az áldozatokat. ⁴⁸ Három üzenetet kell küldeni a potenciális csalóknak: elkapnak, azonnal megbüntetik, és veszélyeztetted a jövőbeli együttműködési erőfeszítéseket. A potenciális áldozatoknak viszont a csalásra való korai figyelmeztetésre van szükségük, hogy elkerüljék a súlyos károkat, és szükségük van a csalók megbüntetésének eszközeire.

A liberális institucionalisták nem az állami viselkedés alapvető normáinak megváltoztatásával kívánják fellépni a csalókkal és az áldozatokkal szemben. Nem javasolják a nemzetközi rendszer anarchikus jellegének átalakítását sem. Elfogadják azt a feltételezést, hogy az államok anarchikus környezetben működnek és önérdékből viselkednek. ⁴⁹ Ebben a tekintetben megközelítésük kevésbé ambiciózus, mint a kollektív biztonság és a kritikai elmélet, amelyek célja a változtatás

---

46. A megcsalás alapvetően "ígéretszegés". Oye, "Az együttműködés magyarázata az anarchia alatt". p. 1. Általában nem megfigyelt nem-megfelelőséget jelent, bár megfigyelt csalás is előfordulhat. A csalás szinonimája az institutionalista szakirodalomban a csalás.

47. A rabok dilemmájának és a csalásnak a liberális institutionalista irodalomban betöltött központi szerepe egyértelműen tükröződik a 36. lábjegyzetben idézett gyakorlatilag valamennyi műben. Ahogy Helen Milner megjegyzi az erről az irodalomról szóló áttekintő esszéjében: "A hangsúly elsősorban a rezsimek [intézmények] szerepén van a disszidálás [csalás] problémájának megoldásában". Milner, "International Theories of Cooperation" (Az együttműködés nemzetközi elméletei), 475. o.

48. A kifejezés Keohane: *After Hegemony*, 85. o., idézi.

49. Kenneth Oye például azt írja a *World Politics* egyik számának bevezetőjében, amely számos liberális institutionalista esszét tartalmaz: "A nemzetközi anarchiában élő államok közötti nem-altruista együttműködésre összpontosítunk". Oye, "Explaining Cooperation Under Anarchy", 2. o. Lásd még Keohane, "International Institutions: Two Approaches", 380-381. o.; és Keohane, *International Institutions and State Power*, 3. o.

fontos nemzetközi normák. A liberális institucionalisták helyett arra összpontosítanak, hogy megmutassák, hogyan működhetnek a szabályok a csalás problémájának leküzdésére, még akkor is, ha az államok saját jólétük maximalizálására törekszenek. Azzal érvelnek, hogy az intézmények megváltoztathatják az államok számításait a nyereség maximalizálásának módjáról. Konkrétan, a szabályok rávehetik az államokat, hogy rövid távon áldozatokat hozzanak a foglyok dilemmájának feloldásához, és így hosszú távú nyereséget realizáljanak. Röviden: az intézmények képesek együttműködést létrehozni.

A szabályok ideális esetben négy fő változtatásra alkalmazhatók "a szerződéses

környezet." ⁵¹ Először is, a szabályok növelhetik a tranzakciók számát bizonyos államok idővel. Ez az *intézményesített iteráció* háromféleképpen akadályozza a csalást. Megemeli a csalás költségeit azáltal, hogy az együttműködés révén jövőbeli nyereségek kilátása helyezésével, ezáltal "a jövő árnyékát" idézi fel a mai csalástól való elretentés érdekében. A csaláson rajtakapott állam veszélyeztetné a jövőbeli együttműködésből származó előnyökre vonatkozó kilátásait, mivel az áldozat valószínűleg megtorolná. Ezenkívül az iteráció lehetőséget ad az áldozatnak arra, hogy visszafizesse a csalónak: lehetővé teszi a viszonzást, a tit-for-tat stratégiát, amely a csalók megbüntetésére szolgál, és nem engedi, hogy megússzák a vétküket. Végül pedig jutalmazza azokat az államokat, amelyek hírnevet szereznek a megállapodások hűségesebb betartásáról, és bünteti azokat az államokat, amelyek hírnevet szereznek a csalásról. ⁵²

Másodszor, a szabályok összekapcsolhatják az államok közötti kölcsönhatásokat a különböző kérdéskörökben. A *kérdések összekapcsolásának* célja, hogy nagyobb kölcsönös függőséget teremtsen az államok között, amelyek ilyenkor nem szívesen csalnak majd az egyik kérdéskörben, mert attól tartanak, hogy az áldozat - és esetleg más államok is - megtorlást alkalmaznak egy másik kérdéskörben. A csalástól az iterációhoz hasonló módon tart vissza: növeli a csalás költségeit, és lehetőséget biztosít az áldozat számára, hogy megtorolja a csalót.

Harmadszor, a szabályok struktúrája növelheti az együttműködési megállapodásokban részt vevők rendelkezésére álló *információk* mennyiségét, így lehetővé téve a szoros nyomon követést. Az információ szintjének növelése kétféleképpen is visszatartja a csalástól: növeli annak valószínűségét, hogy a csalókat elkapják, és ami még fontosabb, hogy az áldozatoknak korai figyelmeztetést ad a csalásról, lehetővé téve számukra, hogy védelmi intézkedéseket tegyenek, mielőtt még súlyos kár érné őket. Negyedszer, a szabályok csökkenthetik az egyéni megállapodások *tranzakciós költségeit*. ⁵³ Ha az intézmények ellátják a fent leírt feladatokat, az államok kevesebb erőfeszítést fordíthatnak az együttműködési megállapodások megtárgyalására és ellenőrzésére, valamint az esetleges dezertálások elleni fedezetre. Azáltal, hogy az intézmények növelik a nemzetközi együttműködés hatékonyságát, az intézményeket jobban

jövedelmezőbb és így vonzóbb az önérdékű államok számára.

A liberális institucionalizmus általában korlátozottan hasznosnak tekinthető a biztonság területén, mivel a csalástól való félelem sokkal nagyobb akadálya az együttműködésnek.

---

50. Haas, Keohane és Levy, *Institutions for the Earth*, 11. o. A szabályok működéséről szóló általános fejtegetésekhez, amelyek a kérdéssel kapcsolatos későbbi vitákat megalapozzák, lásd Keohane, *After Hegemony*, chaps. 5-6; Martin, "Institutions and Cooperation," pp. 143-178; és Milner, "International Theories of Cooperation," pp. 474-478.

51. Lásd Axelrod és Keohane, "Achieving Cooperation Under Anarchy", 248-250. oldal; Lipson, "International Cooperation", 4-18. oldal.
52. Lipson, "Nemzetközi együttműködés", 5. o.
53. Lásd Keohane, *After Hegemony*, 89-92. o.

amikor katonai kérdések forognak kockán.⁵⁴ Folyamatosan fennáll a veszély, hogy az árulás pusztító katonai vereséget eredményez. Ez a "gyors, határozott dezertálás" fenyegetése egyszerűen nincs jelen, amikor nemzetközi gazdasági kérdésekkel foglalkozunk. Mivel "az árulás költségei" a katonai szférában potenciálisan sokkal súlyosabbak, mint a gazdasági szférában, az államok nagyon vonakodnak elfogadni az "egy lépés hátra, két lépés előre" logikát, amely a feltételes együttműködés "tit-for-tat" stratégiájának alapját képezi. A biztonság területén egy lépés hátrafelé a megsemmisülést jelentheti, és ebben az esetben nem lesz következő lépés sem hátrafelé, sem előre.⁵⁵

AZ OKSÁGI LOGIKA HIBÁI. Van egy fontos elméleti hiba a liberális intézményi logikában, még akkor is, ha az gazdasági kérdésekre vonatkozik. Az elmélet annyiban helyes, hogy a család komoly akadálya lehet az együttműködésnek. Figyelmen kívül hagyja azonban az együttműködés másik nagy akadályát: a relatív nyereséggel kapcsolatos aggályokat. Amint Joseph Grieco kimutatta, a liberális institucionalisták azt feltételezik, hogy az államok nem a relatív nyereségek miatt aggódnak, hanem kizárólag az abszolút nyereségekre összpontosítanak.⁵⁶ Keohane 1993-ban elismerte ezt a problémát: "Grieco jelentősen hozzájárult azzal, hogy a figyelmet a relatív nyereségek kérdésére irányította, egy olyan témára, amelyet eddig alulhangsúlyoztak, különösen a liberális vagy neoliberalisok.

a világgazdaság kommentátorai."⁵⁷

Ezt a figyelmenlenséget a fogoly-dilemma játékban feltételezett preferenciasorrend mutatja: minden államot érdekel, hogy az ellenfél stratégiája hogyan befolyásolja a saját (abszolút) nyereségét, de az nem, hogy az egyik fél mennyit nyer a másikhoz képest. Más szóval, mindegyik fél egyszerűen a saját maga számára a legjobb üzletet akarja elérni, és nem figyel arra, hogy a másik fél mennyire jár jól a folyamatban.⁵⁸ Mindazonáltal a liberális institucionalisták

---

54. Ez a pont világosan megfogalmazódik Lipson "Nemzetközi együttműködés" című könyvében, különösen a 12-18. oldalon. Az ebben a bekezdésben szereplő további idézetek az ibid. Lásd még Axelrod és Keohane, "Achieving Cooperation Under Anarchy", 232-233. oldal.

55. Lásd Roger B. Parks, "Mi van, ha a 'bolondok meghalnak'?" A Comment on Axelrod," Letter to *American Political Science Review*, Vol. 79, No. 4 (December 1985), pp. 1173-1174.

56. Lásd Grieco, "Anarchia és az együttműködés korlátai". Grieco egyéb, a témával kapcsolatos munkái a következők: Joseph M. Grieco, "Realist Theory and the Problem of International Cooperation: Analysis with an Amended Prisoner's Dilemma Model," *The Journal of Politics*, Vol. 50, No. 3 (August 1988), pp. 600-624; Grieco, *Cooperation among Nations: Europe, America, and Non-Tariff Barriers to Trade* (Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1990); és Grieco, "Understanding the Problem of International Cooperation: The Limits of Neoliberal Institutionalism and the Future of Realist Theory," in Baldwin, *Neorealism and Neoliberalism*, 301-338. o., in: A neoliberalis institucionalizmus korlátai és a realista elmélet jövője. Grieco kritikájának sokatmondó hatása tükröződik az ibid. tanulmányban, amely lényegében a relatív nyereségek kontra abszolút nyereségek vita köré szerveződik, egy olyan kérdés, amely kevés figyelmet kapott, mielőtt Grieco felvetette volna széles körben idézett 1988-as cikkében. A kérdést Grieco előtt két másik tudós is röviden megvitatta. Lásd Joanne Gowa, "Anarchy, Egoism, and Third Images: *The Evolution of Cooperation* and International Relations," *International Organization*, Vol. 40, No. 1 (Winter 1986), pp. 172-179; és Oran R. Young, "International Regimes: Toward a New Theory of Institutions," *World Politics*, Vol. 39, No. 1 (October 1986), pp. 118-119.

57. Robert O. Keohane, "Az intézményelmélet és a realista kihívás", in Baldwin, *Neorealizmus*.

és a *neoliberalizmus*, 283. o. Amikor a liberális institucionalisták az 1980-as évek közepén kidolgozták elméletüket, nem feltételezték kifejezetten, hogy az államok abszolút nyereségre törekzenek. Valójában kevés bizonyíték van arra, hogy sokat gondolkodtak volna a relatív és az abszolút nyereségek közötti különbségtételen. Az a feltételezés azonban, hogy az államok abszolút, de nem relatív nyereségre törekzenek, implicit módon jelen van írásaikban.

58. Lipson írja: "A fogoly dilemma a legegyszerűbb formában két játékost foglal magában. Mindkettőről feltételezzük, hogy önrdekű, saját hasznosságának maximalizálója, ez a feltételezés

egyértelműen párhuzamba állítható a szuverén államok realista felfogásával a nemzetközi politikában". Lipson, "Nemzetközi

nem hagyhatják figyelmen kívül a relatív nyereséggel kapcsolatos megfontolásokat, mivel feltételezik, hogy az államok önérdékű szereplők egy anarchikus rendszerben, és elismerik, hogy a katonai erő számít az államok számára. Egy olyan elméletnek, amely kifejezetten elfogadja a realizmus alapfeltevéseit - és a liberális institucionalizmus ezt teszi -, szembe kell néznie a relatív nyereség kérdésével, ha azt reméli, hogy szilárd magyarázatot tud adni arra, hogy az államok miért működnek együtt.

Azt várhatnánk, hogy a liberális intézményvédők azt az ellenérvet hozzák fel, hogy a relatív nyereségek logikája csak a biztonság területére vonatkozik, míg az abszolút nyereségek logikája a gazdaság területére. Tekintettel arra, hogy ők elsősorban a gazdasági és környezeti együttműködés magyarázatával foglalkoznak, a relatív nyereséggel kapcsolatos szempontok elhagyása az elméletből nem számít.

Ezzel az érveléssel két probléma van. Először is, ha a csalás lenne az egyetlen jelentős akadálya az együttműködésnek, a liberális intézményvédők azzal érvelhetnének, hogy elméletük a gazdasági, de nem a katonai területre vonatkozik. Valójában ezt az érvet is felhozzák. Amint azonban a relatív nyereséggel kapcsolatos megfontolások is bekerülnek az egyenletbe, lehetetlenné válik a gazdasági és katonai kérdések közötti tiszta választóvonal fenntartása, főként azért, mert a katonai erő jelentősen függ a gazdasági erőtől. Egy állam gazdaságának relatív mérete mélyreható következményekkel jár a nemzetközi katonai erőegyensúlyban elfoglalt helyére nézve. Ezért biztonsági okokból figyelembe kell venni a relatív nyereséggel kapcsolatos aggályokat, amikor a gazdasági és a katonai területet egyaránt vizsgáljuk. A liberális institutionalisták által alkalmazott tiszta választóvonal, amely meghatározza, hogy mikor alkalmazható az elméletük, kevésbé hasznos, ha elfogadjuk, hogy az államok aggódnak a relatív nyereségek miatt.⁵⁹

Másodszor, vannak nem realista (azaz nem biztonsági) logikák, amelyek megmagyarázhatják, hogy az államok miért aggódnak a relatív nyereségek miatt. A stratégiai kereskedelem elmélete például egyenesen gazdasági logikát ad arra, hogy az államoknak miért kell törődniük a relatív nyereséggel.⁶⁰ Azzal érvel, hogy az államoknak segíteniük kell saját cégeiket abban, hogy komparatív előnyre tegyenek szert a rivális államok cégeivel szemben, mert ez a legjobb módja a nemzeti gazdasági jólét biztosításának. Létezik egy pszichológiai logika is, amely azt mutatja be, hogy az egyének nem anyagi okokból törődnek azzal, hogy milyen jól teljesítenek (vagy államuk milyen jól teljesít) egy együttműködési megállapodásban, hanem azért, mert az emberi természetből fakad, hogy összehasonlítják saját előrehaladásukat másokéval.⁶¹

Egy másik lehetséges liberális intézményi ellenérv az, hogy a csalás problémájának megoldása irrelevánsá teszi a relatív nyereség problémáját. Ha az államok nem tudják egymást becsapni, akkor nem kell félniük egymástól, és ezért az államoknak nem kell aggódnniuk a relatív hatalom miatt. Ezzel az érveléssel azonban az a probléma, hogy még ha a csalás problémája meg is oldódna, az államoknak akkor is aggódnniuk kellene a relatív nyereségek miatt, mivel a különbségek

---

Együttműködés", 2. o. A realisták azonban nem fogadják el a nemzetközi politikának ezt a felfogását, és nem meglepő módon megkérdőjelezik a fogoly-dilemma relevanciáját (legalábbis annak elterjedt formájában) a nemzetközi kapcsolatok nagy részének magyarázatában. Lásd Gowa, "Anarchy, Egoism, and Third Images"; Grieco, "Realist Theory and the Problem of International Cooperation"; és Stephen D. Krasner, "Global Communications and National Power: Life on the Pareto Frontier," *World Politics*, Vol. 43, No. 3 (April 1991), pp. 336-366.

59. Az ezzel kapcsolatos gondolkodásomat jelentősen befolyásolta Sean Lynn-Jones 1994. június 19-én velem folytatott levelezése.

60. A stratégiai kereskedelemelmélet rövid tárgyalását lásd Robert Gilpin, *The Political Economy of International Relations* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1987), 215-221. o. A témában a

leggyakrabban idézett hivatkozás Paul R. Krugman, szerk.: *Strategic Trade Policy and the New International Economics* (Cambridge, Mass.: MIT Press, 1986).

61. Lásd Robert Axelrod, *The Evolution of Cooperation* (New York: Basic Books, 1984), 110-113. o.

a nyereségek katonai előnyre fordíthatók, amely kényszerítésre vagy agresszióra használható. A nemzetközi rendszerben pedig az államok érdekei néha ellentétesek, ami agresszióhoz vezet.

Arra is van empirikus bizonyíték, hogy a hidegháború alatt a relatív nyereség szempontjai még a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) fejlett ipari demokráciái közötti gazdasági kapcsolatokban is számítottak. Nem várnánk, hogy a relatív nyereséggel kapcsolatos realista logika ebben az esetben befolyással bírjon: az Egyesült Államok szuperhatalom volt, amelynek katonailag nem sok félnivalója volt a többi OECD-államtól, és ezek az államok valószínűleg nem használták volna fel a relatív nyereséget arra, hogy az Egyesült Államokat fenyegetse. ⁶² Továbbá az OECD-államok fontos amerikai szövetségesek voltak a hidegháború idején, és így az Egyesült Államok stratégiai szempontból is jól járt, amikor jelentősen nőtt a méretük és az erejük.

Mindazonáltal úgy tűnik, hogy a fejlett ipari államok közötti gazdasági kapcsolatokban a relatív nyereségek számítottak. Tekintsünk meg három kiemelkedő tanulmányt. Stephen Krasner a nemzetközi kommunikációs ipar különböző ágazataiban tett együttműködési erőfeszítéseket vizsgálta. Azt találta, hogy az államok figyelemre méltóan nem törődtek a csalással, de mélyen aggódtak a relatív nyereségek miatt, ami arra a következtetésre vezetett, hogy a liberális intézményrendszer "nem releváns a globális kommunikáció szempontjából". Grieco megvizsgálta az amerikai és az EK erőfeszítéseit, hogy a CATT égisze alatt a kereskedelem nem vámjellegű akadályaira vonatkozó számos megállapodást hajtsanak végre. Megállapította, hogy a siker mértéke nem a csalással kapcsolatos aggodalmak függvénye volt, hanem elsősorban a nyereségek elosztásával kapcsolatos aggodalmak befolyásolták. Hasonlóképpen Michael Mastanduno azt találta, hogy a relatív nyereséggel kapcsolatos aggodalom, nem pedig a csalás, fontos tényező volt a Japánnal szembeni amerikai politika alakításában három esetben: az FSX vadászrepülőgép, a műholdak és a nagy felbontású televízió esetében. ⁶³

Nem azt állítom, hogy a relatív nyereséggel kapcsolatos megfontolások lehetetlenné teszik az együttműködést; egyszerűen csak arra akarok kilyukadni, hogy komoly akadályt jelenthetnek az együttműködésnek, és ezért figyelembe kell venni őket az államok közötti együttműködés elméletének kidolgozásakor. Úgy tűnik, hogy ezt a pontot mostanra már a liberális institucionalisták is felismerték. Keohane például elismeri, hogy "nagy hibát követett el azzal, hogy alulhangsúlyozta az elosztási kérdéseket és az általuk a nemzetközi együttműködés számára teremtett bonyolultságot" ⁶⁴.

MEG LEHET-E JAVÍTANI A LIBERÁLIS INSTITUCIONALIZMUST? A liberális institucionalistáknak két kérdést kell feltenniük, ha meg akarják javítani elméletüket. Először is, elősegíthetik-e az intézmények

---

62. Grieco a *Cooperation among Nations* című könyvében azt állítja, hogy itt a realista logikának kellene érvényesülnie. Robert Powell azonban rámutat, hogy "az Európai Közösség és az Egyesült Államok közötti tárgyalások kontextusában ... nehéz a relatív nyereséggel kapcsolatos aggodalmaknak tulajdonítani azokat a hatásokat, amelyeket egy relatív veszteség a túlélés valószínűségére gyakorolhat". Robert Powell, "Absolute and Relative Gains in International Relations Theory," *American Political Science Review*, Vol. 85, No. 4 (December 1991), p. 1319, 26. lábjegyzet. Egyetérték Powell-lel. Grieco Powellnek adott válaszából kitűnik, hogy Grieco a nem katonai logikákat, például a stratégiai kereskedelemelméletet is a realista sátorba sorolja, míg Powell és én nem. Lásd Grieco hozzájárulását a "The Relative-Gains Problem for International Relations" című tanulmányhoz, *American Political Science Review*, Vol. 87, No. 3 (1993. szeptember), 733-735. o.

63. Krasner, "Global Communications and National Power", 336-366. o.; Grieco, *Cooperation among*

Nations; és Michael Mastanduno, "Do Relative Gains Matter? America's Response to Japanese Industrial Policy," *International Security*, Vol. 16, No. 1 (Summer 1991), pp. 73-113. Lásd még Jonathan B. Tucker, "Partners and Rivals: A Model of International Collaboration in Advanced Technology," *International Organization*, Vol. 45, No. 1 (Winter 1991), pp. 83-120.

64. Keohane, "Institutional Theory and the Realist Challenge" (Az intézményelmélet és a realista kihívás), 292. o.

együttműködés, amikor az államok komolyan törődnek a relatív nyereséggel, vagy az intézmények csak akkor számítanak, amikor az államok figyelmen kívül hagyhatják a relatív nyereséggel kapcsolatos megfontolásokat, és ehelyett az abszolút nyereségre összpontosíthatnak? Nem találok bizonyítékot arra, hogy a liberális institucionalisták szerint az intézmények elősegítik az együttműködést, ha az államoknak fontosak a relatív nyereségek. Nyilvánvalóan elismerik, hogy elméletük csak akkor alkalmazható, ha a relatív nyereségek szempontjai nem vagy alig számítanak.⁶⁵ Ezért a második kérdés: mikor nem aggódnak az államok a relatív nyereségek miatt? Az erre a kérdésre adott válasz végső soron meghatározza azt a területet, ahol a liberális institucionalizmus alkalmazható.

A liberális institucionalisták nem foglalkoztak szisztematikusan ezzel a fontos kérdéssel, ezért az elmélet helyreállítására tett erőfeszítéseik értékelése csak előzetes lehet. Ami létezik, az Keohane hosszas válasza Grieco eredeti munkájára a relatív nyereségekről, valamint két tanulmány, amelyek Robert Powell és Duncan Snidal Grieco írásaira reagálnak, és amelyekre Keohane és más liberális intézményvédők példaként mutatnak rá, hogyan kell gondolkodni a relatív nyereségek problémájáról.⁶⁶

Powell és Snidal különböző érveket hoz fel azzal kapcsolatban, hogy a relatív nyereséggel kapcsolatos megfontolások mikor csekélyek. Mindazonáltal mindkettő alapvetően realista érv.⁶⁷ Egyik tanulmány sem tárgyalja, hogy az intézmények hogyan segíthetik elő az együttműködést, és mindkét magyarázat az ismert realista fogalmak köré épül.

Powell érvelésének gyökere a jól ismert támadás-védelem egyensúly, amelyet Robert Jervis, George Quester, Jack Snyder és Stephen Van Evera tették híressé.⁶⁸ Powell azt állítja, hogy a relatív nyereséggel kapcsolatos megfontolások kevéssé számítanak, és hogy az államok akkor cselekszenek a liberális intézményrendszerrel összhangban, amikor az agresszív háború veszélye alacsony, és "az erő alkalmazása már nem kérdéses".⁶⁹ Ez a helyzet akkor áll fenn, amikor az agresszió költsége magas, ami viszont a "háború mögöttes technológiája által támasztott korlátok" függvénye.⁷⁰ Más szóval, amikor az uralkodó katonai fegyverzet kedvez a

65. Keohane például azt írta, miután megismerte Grieco érvelését a relatív nyereségről: "Meghatározott körülmények között - ahol a kölcsönös érdekek alacsonyak, és a relatív nyereségek ezért különösen fontosak az államok számára - a neoliborális elmélet azt várja a neorealizmustól, hogy megmagyarázza az államok viselkedésének elemeit". Keohane, *International Institutions and State Power*, 15-16. oldal.

66. Keohane, "Institutional Theory and the Realist Challenge", pp. 269-300; Powell, "Absolute and Relative Gains", pp. 1303-1320; és Duncan Snidal, "Relative Gains and the Pattern of International Cooperation", *American Political Science Review*, Vol. 85, No. 3 (September 1991), pp. 701-726. Lásd még: Powell, "Anarchy in International Relations Theory: The Neorealist-Neoliberal Debate," *International Organization*, Vol. 48, No. 2 (Spring 1994), pp. 313-344; Snidal, "International Cooperation among Relative Gains Maximizers," *International Studies Quarterly*, Vol. 35, No. 4 (December 1991), pp. 387-402; valamint Powell és Snidal hozzászólásai a "The Relative-Gains Problem for International Cooperation" c. könyvhöz, pp. 735-742.

67. Erről lásd Sean Lynn-Jones, "Comments on Grieco, 'Realist Theory and the Relative Gains Problem for International Cooperation: Developments in the Debate and the Prospects for Future Research'," publikálatlan feljegyzés, 1992. december 10.

68. Robert Jervis, "Cooperation under the Security Dilemma", *World Politics*, Vol. 30, No. 2 (January 1978), pp. 167-214; George H. Quester, *Offense and Defense in the International System* (New York: John Wiley, 1977); Jack Snyder, *The Ideology of the Offensive: Military Decision Making and the Disasters of 1914* (Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1984); és Stephen Van Evera, "The Cult of the Offensive and the Origins of the First World War," *International Security*, Vol. 9, No. 1 (Summer 1984), pp. 58-107.

69. Powell, "Absolute and Relative Gains", 1314. o.; továbbá seep. 1311.

70. Ibid., 1312. o. Powell cikkében nem használja a "támadás-védelem" egyensúly kifejezést.

a támadás, akkor a háború költségei alacsonyok, és a relatív nyereség szempontjai intenzívek lesznek. Az intézmények ilyen körülmények között keveset tehetnek az együttműködés elősegítése érdekében. Ha azonban a védekező technológia dominál, az agresszió kezdeményezésének költségei magasak, és a relatív nyereségek problémája alábbhagy, ami lehetővé teszi az intézmények számára, hogy együttműködést okozzanak.

Snidal azt állítja, hogy a relatív nyereséggel kapcsolatos aggályok nem feltétlenül számítanak az államoknak, még akkor sem, ha komoly háborús fenyegetés fenyegeti őket. Érvelésének gyökérfogalma a hatalom eloszlása a nemzetközi rendszerben.⁷¹ Konkrétan azt állítja, hogy egy többpólusú rendszerben, ahol több mint kis számú állam nagyjából egyenlő hatalommal rendelkezik, az államok nem fognak sokat aggódni a relatív nyereségek miatt. A rendszerben az államok számának növekedése csökkenti a relatív előnyökkel kapcsolatos aggodalmakat. "Ennek az az oka, hogy a több szereplő növeli a koalíciók kialakításán keresztül történő védekezés lehetőségeit; és általában minél kevésbé egységesek a potenciális ellenségeink, annál nagyobb biztonságban vagyunk."⁷² Elismeri azonban, hogy "a relatív nyereségek hipotézise ... fontos következményekkel jár a kétszereplős helyzetekre, és ahol kis létszámú vagy nagyobb létszámú államok között jelentős aszimmetriák vannak, ott módosíthatja az abszolút nyereségek modelljéből levont következtetéseket."⁷³

Három következtetést vontam le a liberális institucionalistáknak a relatív nyereség problémájának kezelésére tett erőfeszítéseiről szóló vitából. Először is, még ha el is fogadjuk Powell és Snidal érveit arról, hogy az államok nagyrészt figyelmen kívül hagyják a relatív nyereséggel kapcsolatos aggályokat, ezek a körülmények meglehetősen ritkák a való világban. Powell egy olyan világot keresne, ahol a védekező katonai technológiák dominálnak. Azonban nagyon nehéz különbséget tenni a támadó és a védekező fegyverek között, és Powell nem nyújt segítséget ebben a kérdésben.⁷⁴ A nukleáris fegyverek kivételt képeznek; ezek védelmi fegyverek a kölcsönös biztosított megsemmisítés helyzetében.⁷⁵ Mégis, az, hogy a hidegháború idején a szuperhatalmak arsenáljaiban nagy számban voltak nukleáris fegyverek, nem akadályozta meg őket abban, hogy intenzív biztonsági versenybe kezdjenek, ahol a relatív nyereség szempontjai nagyban számítottak. Nagyon fontos, hogy Powell nem hoz történelmi példákat központi érvelésének illusztrálására. Snidal

---

71. Bár Snidal alapvető érvei a hatalommegosztásról egyértelműen a realista hagyományba illeszkednek (valójában Grieco rövidített formában már kifejtette ezeket az "Anarchy and the Limits of Cooperation" című könyvében, 506. o.), az általa kidolgozott formális modell azon a nem-realista feltételezésen alapul, hogy "az együttműködésből származó nyereségek arányosak az érintett államok méretével, és egyenlően oszlanak meg közöttük". Snidal, "Relatív nyereségek", 715. o. Ez a feltételezés lényegében kiküszöböli a nyereségek közötti különbségek lehetőségét, és így megszünteti a relatív nyereségek problémáját. A kérdés megvitatását lásd Grieco "The Relative-Gains Problem for International Cooperation" című írásában, 729-733. oldal.

72. Snidal, "Relatív nyereségek",

716. o. 73. Ibid., 702. o.

74. Általános egyetértés van abban, hogy a védelmi fegyverek megnehezítik és költségessé teszik a hódítást, míg a támadó fegyverek olcsóbbá és könnyebbé teszik a hódítást. Nincs azonban elismert kritériumrendszer arra, hogy egyes fegyvereket támadó vagy védekező státuszba soroljanak. Lásd Marion Boggs, *Attempts to Define and Limit "Aggressive" Armament in Diplomacy and Strategy* (Columbia: University of Missouri, 1941); Jack Levy, "The Offensive/Defensive Balance of Military Technology: A Theoretical and Historical Analysis," *International Studies Quarterly*, Vol. 28, No. 2 (June 1984), pp. 219-238; John J. Mearsheimer, *Conventional Deterrence* (Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1983), pp. 25-27; és Jonathan Shimshoni, "Technology, Military Advantage, and World War I. (Technológia, katonai előnyök és az I. világháború): A Case for Military Entrepreneurship," *International Security*, Vol. 15, No. 3 (Winter 1990/1991), pp. 187-215.

75. Lásd Shai Feldman, *Izraeli nukleáris elretentés: A Strategy for the 1980s* (New York: Columbia University Press, 1982), 45-49. o.; Charles L. Glaser, *Analyzing Strategic Nuclear Policy* (Princeton,

Ez a tartalom letöltve a

129.240.118.58 szept. 02., 2020. szept. 08:31:09

UTC

Minden felhasználás a <https://about.jstor.org/terms> weboldalon található.

NJ: Princeton University Press, 1990); Jervis, "Cooperation under the Security Dilemma"; és Stephen Van Evera, *Causes of War*, Vol. II: *National Misperception and the Origins of War*, hamarosan megjelenik), chap. 13.

egy többpólusú világot szeretne, nagyszámú, nagyjából azonos méretű nagyhatalommal. Történelmileg azonban olyan többpólusú rendszereket találunk, amelyekben kevés nagyhatalom van - általában öt vagy hat -, és nagyon gyakran jelentős hatalmi aszimmetriák vannak bennük. Snidal nem kínál történelmi példát olyan többpólusú rendszerekre, amelyekben a nagyhatalmak nagyrészt figyelmen kívül hagyták volna a relatív nyereséggel kapcsolatos megfontolásokat.⁷⁶

Másodsorban maga a liberális institucionalizmus kevés újat tud mondani arról, hogy az államok mikor aggódnak a relatív nyereségek miatt. Az elmélet hívei ehelyett úgy döntöttek, hogy két realista magyarázatra támaszkodnak e kérdés megválaszolásához: a támadás-védelem egyensúlyára és a hatalom eloszlására a rendszerben. Így a liberális institucionalizmus aligha nevezhető a realizmus elméleti alternatívájának, hanem inkább annak alárendeltjének kell tekinteni.⁷⁷

Harmadszor, még olyan körülmények között is, amikor a relatív előnyökre vonatkozó realista logika nem alkalmazható, a nem katonai logika, például a stratégiai kereskedelemelmélet arra készítheti az államokat, hogy a relatív előnyökben gondolkodjanak. A liberális institutionalista elméletnek közvetlenül szembe kell szállnia ezekkel a logikákkal.

AZ EMPIRIKUS ADATOKKAL KAPCSOLATOS PROBLÉMÁK. Bár sok bizonyíték van az államok közötti együttműködésre, ez önmagában még nem támasztja alá a liberális institucionalizmust. Olyan együttműködésre vonatkozó bizonyítékokra van szükség, amely intézmények hiányában a csalástól való félelem miatt nem jött volna létre, vagy annak tényleges jelenlétére. A tudósok azonban kevés bizonyítékot szolgáltatnak az ilyen jellegű együttműködésre, és arra sem, hogy az együttműködés a csalás miatt hiúsult meg. Ráadásul, amint azt fentebb tárgyaltuk, jelentős bizonyítékok vannak arra, hogy az államok nemcsak a biztonsági kérdésekben, hanem a gazdaság területén is sokat aggódnak a relatív nyereségek miatt.

A liberális institucionalizmus empirikus alátámasztásának hiányát az elmélet hívei is elismerik.⁷⁸ Az empirikus adatok azonban nem teljesen üresek, de az a néhány történelmi eset, amelyet a liberális institutionalisták tanulmányoztak, kevésbé támasztja alá az elméletet. Vegyünk két kiemelkedő példát.

---

76. Keohane valójában a hidegháború utáni Európa stabilitásának kilátásait tárgyalja Griecónak adott válaszában; lásd Keohane, "Institutional Theory and the Realist Challenge", 284-291. o., Keohane, "Institutional Theory and the Realist Challenge". Meglepő módon optimista értékelése nem szentel figyelmet sem Powell, sem Snidal érveinek, noha korábban ebben a válaszában az ő érvekre támaszkodik, hogy "behatárolja mind a realista, mind az institutionalista érvek hatókörét". Lásd: *ibid.* 276. o.

77. A liberális institutionalisták nem mindig voltak tisztában elméletük és a realizmus közötti kapcsolattal. Keohane például azt a szerény állítást teszi az *After Hegemony* (14. o.) című könyvében, hogy elmélete "a realizmus módosítása". A realista elméleteket ki kell egészíteni, noha nem kicserélték." Néhány évvel később kissé merészebben fogalmazott, amikor azt írta, hogy "a neorealizmussal való [bizonyos] rokonság ellenére a neoliberalis institucionalizmust különálló gondolkodási iskolának kell tekinteni". Keohane, *International Institutions and State Power (Nemzetközi intézmények és államhatalom)*, 8. o. Ugyanebben a művében azonban azt a nagyon merész érvet hozza fel, hogy "meg kell értenünk, hogy a neoliberalis institucionalizmus nem egyszerűen a neorealizmus alternatívája, hanem valójában azt állítja, hogy magába foglalja azt". *Ibid.* 15. o.

78. Lisa Martin például azt írja, hogy "a realista hagyományban dolgozó tudósok megalapozott szkepticizmust tanúsítanak az intézményi tényezőknek az állam viselkedésére gyakorolt empirikus hatásával kapcsolatban. Ez a szkepticizmus azon tanulmányok hiányán alapul, amelyek pontosan megmutatják, hogy az intézmények hogyan és mikor korlátozták az állami döntéshozatalt". Oran Young szerint: "A rezsimekről [intézményekről] szóló, kialakulóban lévő irodalom egyik meglepőbb

Ez a tartalom letöltve a

129.240.118.58 szept. 02., 2020. szept. 08:31:09

UTC

Minden felhasználás a <https://about.jstor.org/terms> weboldalon található.

jellemzője, hogy viszonylag kevés a tartós vita az intézmények jelentőségéről, mint a kollektív eredmények meghatározó tényezőiről a nemzetközi szinten." Martin, "Institutions and Cooperation", 144. o.; Young, *International Cooperation*, 206. o.

Keohane a Nemzetközi Energiaügynökség (IEA) 1974-81 közötti teljesítményét vizsgálta, amely időszakba az 1979-es olajválság is beletartozott.⁷⁹ Úgy tűnik, ez az eset nem sok támogatást nyújt az elméletnek. Először is, Keohane elismeri, hogy az IEA egyenesen kudarcot vallott, amikor 1979-ben próbára tették: "a rendszerorientált együttműködési erőfeszítések nem mindig sikeresek, amint azt az IEA 1979-es intézkedéseinek fiaskója is illusztrálja".⁸⁰ Azt állítja azonban, hogy 1980-ban az IEA "viszonylag kedvező körülmények között" kisebb sikert ért el az iráni-iraki háború kitörésére adott válaszlépésében. Bár elismeri, hogy nehéz meghatározni, hogy az IEA mennyit számított az 1980-as esetben, megjegyzi, hogy "egyértelműnek tűnik, hogy "ez [az IEA] a helyes irányba hajlott"", ami aligha jelent erős támogatást az elmélet számára.⁸¹ Másodszor, Keohane elemzéséből nem tűnik ki, hogy a csalástól való félelem vagy a tényleges csalás akadályozta volna az együttműködést az 1979-es esetben, ahogy azt az elmélet megjósolná. Harmadszor, Keohane pontosan azért választotta az IEA esetét, mert az fejlett, piacgazdasággal rendelkező nyugati demokráciák közötti kapcsolatokról szól, ahol az együttműködés kilátásai kiválóak voltak.⁸² Az intézmények szerény hatása ebben az esetben tehát még inkább káros az elméletre nézve.

Lisa Martin megvizsgálta, hogy az Európai Közösség (EK) milyen szerepet játszott a Falkland-szigeteki háború idején abban, hogy segítette Nagy-Britanniának rávenni vonakodó szövetségeseit, hogy a katonai akciók megkezdése után is folytassák a gazdasági szankciókat Argentína ellen.⁸³ Arra a következtetésre jutott, hogy az EK a tranzakciós költségek csökkentésével és a kérdések összekapcsolásának megkönnyítésével segítette Nagy-Britanniának megnyerni szövetségesei együttműködését. Konkrétan, Nagy-Britannia engedményeket tett az EK költségvetésével és a közös agrárpolitikával (KAP) kapcsolatban; Nagy-Britannia szövetségesei cserébe beleegyeztek az Argentínával szembeni szankciók fenntartásába.

Ez az eset sem a liberális institucionalizmus mellett szól. Először is, az Argentína elleni EK-szankciók fenntartására irányuló brit erőfeszítéseket nem akadályozta az esetleges csalástól való félelem, amelyet az elmélet az együttműködés központi akadályaként azonosít. Ez az eset tehát nem jelenti a liberális institucionalizmus fontos próbáját, és így az együttműködő eredmény nem sokat mond az elmélet magyarázó erejéről. Másodszor, ebben az esetben Nagy-Britannia és szövetségesei számára viszonylag könnyű volt egyezséget kötni. Egyik fél alapvető érdekei sem voltak veszélyben, és egyik félnek sem kellett jelentős áldozatokat hoznia a megállapodás érdekében. A szankciók folytatásáról szóló megállapodás megkötése nem volt nehéz vállalkozás. A liberális intézményesség erősebb tesztje megkövetelné, hogy az államok együttműködjenek, ha ez jelentős költségekkel és kockázatokkal jár. Harmadszor, az EK nem volt elengedhetetlen a megállapodáshoz. A kérdéseket az EK nélkül is össze lehetett volna kapcsolni, és bár az EK talán némileg csökkentette volna a tranzakciós költségeket, nincs okunk azt gondolni, hogy ezek a tranzakciós költségek

---

79. Keohane, *After Hegemony* (A hegemonia után), chap. 10.

80. *Ibid.*, 16. o.

81. *Ibid.*, 236. o. Az Egyesült Államok Energiaügyi Minisztériuma az IEA 1980-as válságban nyújtott teljesítményének felülvizsgálata során arra a következtetésre jutott, hogy az IEA "nem teljesítette ígéretét". Ethan B. Kapstein, *A bizonytalan szövetség: Energy Crises and Western Politics Since 1944* (New York: Oxford University Press, 1990), 198. o.

82. Keohane, *After Hegemony*, 7. o.

83. Martin, "Intézmények és együttműködés". Martin a *Coercive Cooperation* című könyvben három másik esetet vesz górcső alá, hogy meghatározza az intézmények együttműködésre gyakorolt hatását. Én azonban a falklandi háború esetére koncentráltam, mert saját bevallása szerint ez a legerősebb esete. Lásd: *ibid.* 96. o.

a költségek komoly akadályát képezték az alku megkötésének.⁸⁴ Figyelemre méltó, hogy Nagy-Britannia és Amerika képes volt együttműködni a Falkland-szigeteki háború során, annak ellenére, hogy az Egyesült Államok nem volt tagja az EK-nak.

Vannak olyan bizonyítékok is, amelyek közvetlenül megkérdőjelezik a liberális intézményrendszer azokon a területeken, ahol az elmélet sikeres működését váránk. A Grieco, Krasner és Mastanduno által fentebb tárgyalt tanulmányok számos különböző politikai gazdaságtani esetben tesztelik az institucionalista érvet, és mindegyikük megállapítja, hogy az elméletnek kevés magyarázó ereje van. További empirikus munkára van szükség, mielőtt végleges ítéletet hoznánk a liberális institucionalizmus magyarázó erejéről. Mindazonáltal az eddig összegyűjtött bizonyítékok a legjobb esetben is kevésbé ígéretesek.

Összefoglalva, a liberális intézményrendszer nem nyújt szilárd alapot a nemzetközi kapcsolatok megértéséhez és a stabilitás előmozdításához a hidegháború utáni világban. Szerény állításokat tesz az intézmények hatásáról, és távol tartja magát a háború és a béke kérdéseitől, ehelyett a gazdasági együttműködés magyarázatának kevésbé ambiciózus feladatára összpontosít. Továbbá az elmélet oksági logikája hibás, amint azt az elmélet hívei ma már elismerik. Miután figyelmen kívül hagyták a relatív nyereség problémáját, most megpróbálják kijavítani az elméletet, de kezdeti erőfeszítéseik nem ígéretesek. Végül pedig a rendelkezésre álló empirikus bizonyítékok kevésbé támasztják alá az elméletet.

KOLLEKTÍV BIZTONSÁG

A kollektív biztonság elmélete közvetlenül azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy hogyan lehet békét teremteni.⁸⁵ Elismeri, hogy a katonai erő a nemzetközi politika központi ténye, és valószínűleg a belátható jövőben is az marad. A fegyveres államok világában a stabilitás fokozásának kulcsa a katonai hatalom megfelelő kezelése. Ahogy Inis Claude megjegyzi, "a hatalom problémája itt van, hogy megmaradjon; reálisan nézve nem olyan probléma, amelyet

84. Martin nem állítja, hogy a megállapodás nem lett volna lehetséges az EK nélkül. Sőt, úgy tűnik, elismeri, hogy Nagy-Britannia még az EK nélkül is "külön-külön kétoldalú megállapodásokat köthetett volna minden egyes EGK-taggal annak érdekében, hogy együttműködésre bírja őket, [bár] ez sokkal magasabb tranzakciós költségekkel járt volna". Martin, "Institutions and Cooperation," pp. 174-.

175. A fejlett ipari demokráciák közötti tranzakciós költségek azonban nem túl magasak a gyors kommunikáció és az állandó diplomáciai létesítmények korában.

85. A kollektív biztonság mellett szóló érveket a következő művek fogalmazzák meg a legjobban: Inis L. Claude, Jr., *Power And International Relations* (New York: Random House, 1966), chaps. 4-5; Claude, *Swords Into Plowshares*, chap. 12. fejezet; valamint Kupchan és Kupchan, "Concerts and Collective Security". Lásd még Inis L. Claude, Jr., "Collective Security After the Cold War," in Gary L. Guertner, ed., *Collective Security In Europe and Asia* (Carlisle Barracks, Pa.: Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 1992), pp. 7-27; és Downs, *Collective Security beyond the Cold War*. A kollektív biztonság legjobb kritikái közé tartozik: Richard K. Betts, "Systems for Peace or Causes of War? Collective Security, Arms Control, and the New Europe," *International Security*, Vol. 17, No. 1 (Summer 1992), pp. 5-43; Josef Joffe, "Collective Security and the Future of Europe: Failed Dreams and Dead Ends," *Survival*, Vol. 34, No. 1 (Spring 1992), pp. 36-50; Morgenthau, *Politics Among Nations*, pp. 293-306, 407-418; és Arnold Wolfers, *Discord And Collaboration: Essays on International Politics* (Baltimore, Md.: The Johns Hopkins Press, 1962), chap. 12. A kollektív biztonságról szóló nagyon hasznos forrást lásd Maurice Bourquin, szerk.: *Kollektív biztonság*, A Record of the Seventh and Eighth International Studies Conferences (Párizs: International Institute of Intellectual Cooperation, 1936).

hanem egy kezelendő probléma. ⁸⁶ A kollektív biztonság hívei számára az intézmények jelentik a hatalom sikeres kezelésének kulcsát.

Bár az elmélet hangsúlyozza a katonai erő folyamatos fontosságát, kifejezetten antirealista. Támogatói ellenszenvüket fejezik ki az erőegyensúlyi logika és a hagyományos szövetségek iránt, valamint egy olyan világ megteremtésének vágyát, amelyben ezek a realista koncepciók nem játszanak szerepet. ⁸⁷

A huszadik század elején Woodrow Wilson és mások kidolgozták a kollektív biztonság elméletét, amely a Népszövetség alapját képezte. Az elmélet népszerűsége az intézmény jól ismert kudarcai ellenére továbbra is nagy. Valójában a hidegháborút követően nagy érdeklődés mutatkozott a kollektív biztonság iránt. ⁸⁸ Claude megjegyzi: "Bármilyen kudarcot vallottak is, a wilsoniaknak egyértelműen sikerült megalapozniuk azt a meggyőződést, hogy a kollektív biztonság a nemzetközi erkölcsnek egy olyan fajtáját képviseli, amely messze felülmúlja az erőegyensúlyi rendszerbe foglalt erkölcsöt" ⁸⁹.

Érdekes módon azonban nehéz olyan tudományos munkát találni, amely a kollektív biztonság mellett érvel anélkül, hogy egyidejűleg komoly fenntartásokat fogalmazna meg az elmélettel kapcsolatban, és komoly kétségeket fogalmazna meg azzal kapcsolatban, hogy a kollektív biztonság valaha is megvalósítható lenne a gyakorlatban. Vegyük Claude írásait, aki szimpatizál a kollektív biztonsággal, és aki a témában a legfontosabb munkák közé tartozik. A *Power and International Relations* című könyvében írta: "A kollektív biztonság elméletére meglehetősen alkalmazhatónak tartanám az *irreális jelzőt*". A *Swords into Plowshares* című könyvében azt állította, hogy "a ... kollektív biztonsági rendszer létrehozásában részt vevő emberek ... az ideál iránti elkötelezettségük inkább a béke és rend mint cél iránti vágyakozásuk megnyilvánulása volt, mint annak a meggyőződésnek a kifejeződése, hogy a kollektív biztonság elmélete működőképes és elfogadható eszközt biztosít e cél eléréséhez". Végül Claude 1992-ben azt írta, hogy "mintegy harminc évvel ezelőtt arra a következtetésre jutottam, hogy ... a kollektív biztonság elméletének megvalósítása nem olyan lehetőség, amelyet komolyan kellene venni" ⁹⁰.

---

86. Claude, *Hatalom és nemzetközi kapcsolatok*, 6. o.

87. Vegyük például, hogy Woodrow Wilson hogyan jellemzi az első világháború előtti Európát: "A nap, amelyet magunk mögött hagyunk, a szövetségek napja volt. A hatalmi egyensúlyok napja volt. A minden nemzet gondoskodik magáról, vagy partnerséget köt egy másik nemzettel vagy nemzetcsoporthal, hogy stabilan tartsa a világ békéjét, vagy hogy uralja a világ gyengébb részeit" napja volt.". Idézi: Claude, *Power and International Relations*, 81. o.

88. Néhány példa a kollektív biztonság iránti közelmúltbeli érdeklődésre: Malcolm Chalmers, "Beyond the Alliance System: *World Policy Journal*, Vol. 7, No. 2 (Spring 1990), pp. 215-250; Downs, *Collective Security beyond the Cold War*; Gregory Flynn és David J. Sheffer, "Limited Collective Security", *Foreign Policy*, No. 80 (Fall 1980), pp. 77-101; Kupchan és Kupchan, "Concerts and Collective Security"; Gene M. Lyons, "A New Collective Security: The United Nations and International Peace," *The Washington Quarterly*, Vol. 17, No. 2 (Spring 1994), pp. 173-199; Richard H. Ullman, *Securing Europe* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1991); és Brian Urquhart, "Beyond the Sheriff's Posse," *Survival*, Vol. 32, No. 3 (May/June 1990), pp. 196-205.

89. Claude, *Hatalom és nemzetközi kapcsolatok*, 116. o. Lásd még Wolfers, *Discord And Collaboration*, p. 197.

90. Claude, *Power And International Relations*, 203-204. o.; Claude, *Swords Into Plowshares*, 283. o.; és Claude, "Kollektív biztonság a hidegháború után", 9. o. Kupchanék, akik szintén szimpatikusak.

CAUSAL LOGIC. A kollektív biztonság abból a feltételezésből indul ki, hogy az államok a realizmus diktátumai szerint viselkednek.⁹¹ A cél azonban az, hogy túllépjünk a realizmus önszegélyező világán, ahol az államok félnek egymástól és az erőegyensúlyi megfontolások motiválják őket, még akkor is, ha az elmélet feltételezi, hogy a katonai erő továbbra is tény marad a nemzetközi rendszerben. A kollektív biztonság hívei számára az intézmények jelentik a kulcsot ennek az ambiciózus feladatnak a teljesítéséhez. Konkrétan az a cél, hogy meggyőzzék az államokat arról, hogy viselkedésüket három mélységesen antirealista normára alapozzák.

Először is, az államoknak le kell mondaniuk a katonai erő alkalmazásáról a status quo megváltoztatására. Nem indíthatnak agresszív háborút, hanem meg kell állapodniuk abban, hogy minden vitát békés úton rendeznek. A kollektív biztonság lehetővé teszi a status quo megváltoztatását, de ezeknek a változásoknak tárgyalás útján kell bekövetkezniük, nem pedig a puskacső végén. Az elmélet, ahogy Claude megjegyzi, "az államok nagy tömegének a világbéke értéke iránti pozitív elkötelezettségétől függ".

⁹² Az elmélet mindazonáltal elismeri, hogy egyes államok esetleg nem fogadják el ezt a normát: ha a norma általános érvényű lenne, akkor nem lenne szükség kollektív biztonsági rendszerre a bajkeverőkkel szemben, hiszen nem lenne ilyen. ⁹³ Az államok túlnyomó többségének azonban le kell mondania a hódító háborúkról, különben a rendszer

összeomlás.

Nehéz meghatározni, hogy egy kollektív biztonsági rendszer hány támadóval tud egyszerre megbirkózni, mielőtt összeomlik. A válasz a rendszerrel szembenező konkrét körülményektől függ, mint például: a nagyhatalmak száma, a hatalom eloszlása közöttük, a földrajzi elhelyezkedés, és hogy az agresszorok kisebb vagy nagyobb hatalmak. Az agresszív nagyhatalmak felső határa valószínűleg kettő lehet egyszerre, de a rendszer valószínűleg még ebben az esetben is nehezen fog megbirkózni velük. Egyes kollektív biztonsági rendszerek még két kisebb hatalommal szemben is nehézségekbe ütközhetnek egyszerre, mivel a kisebb hatalmak ma gyakran jól felfegyverezettek. Irak és Észak-Korea ellen például egyidejűleg háborút vívni nagyon megterhelő feladat lenne, bár a nagyhatalmak wi]J. őket. Ideális esetben egy kollektív biztonsági rendszer egyszerre csak egy agresszorral szállna szembe, méghozzá nem túl gyakran. Claude szépen összefoglalja a kérdést: "A kollektív biztonság

---

a kollektív biztonság téziséét (lásd "Koncertek és kollektív biztonság"), nyilvánvalóan osztja Claude kételyeit az elmélettel kapcsolatban. A kollektív biztonság erősségeinek (125-137. oldal) és hibáinak (138-140. oldal) részletezése után feladják az elméletet, és egy európai koncertrendszer mellett érvelnek (140-161. oldal), amely, mint alább tárgyaljuk, alapvetően különbözik a kollektív biztonságtól.

91. A kollektív biztonságot megalapozó logikáról való gondolkodásomra jelentős hatással volt Bradley A. Thayer: "A Theory of Security Structures", kiadatlan kézirat, University of Chicago, 1994. július.

92. Claude, *Swords Into Plowshares*, 250. o.

93. A kollektív biztonságot gyakran kritizálják azzal az indokkal, hogy "csak akkor megvalósítható, ha szükségtelen is". Más szóval, a kollektív biztonság megköveteli, hogy "minden tag hajlandó elfogadni a politikai status quo-t", de ha ez így van, akkor a kollektív biztonság szükségtelen lenne, mivel definíció szerint egyetlen állam sem okozna bajt. Charles L. Glaser, "Why NATO is Still Best: Future Security Arrangements for Europe", *International Security*, Vol. 18, No. 1 (1993 nyár), 28. o. Lásd még: Joffe, "Collective Security and the Future of Europe", 44. és 46. o.; valamint Kupchan és Kupchan, "Concerts and Collective Security", 124. o. Ez a kritika azonban igazságtalan, mivel a kollektív biztonsági rendszer célja éppen az agresszorok elleni fellépés. Ha az államoknak garantálni lehetne, hogy egyetlen másik állam sem indít agresszív háborút, akkor nem lenne szükség kollektív biztonságra. Az elmélet elismeri, hogy ilyen garancia nem lehetséges.

feltételezi a *magányos* agresszort; a világbéke megsértőjének megengedhető egy-két cinkostárs, de elvileg a gonosztevőnek gyakorlatilag elszigetelten kell szembenéznie a nemzetközi *posse comitatus* masszív erőivel. ⁹⁴ Másodsor, a "felelős" államoknak nem szabad szűk önérdekben gondolkodniuk, amikor a magányos agresszorok ellen lépnek fel, hanem úgy kell dönteniük, hogy nemzeti érdekeiket a nemzetközi közösség szélesebb érdekeivel teszik egyenlővé. Konkrétan, az államoknak úgy kell gondolniuk, hogy nemzeti érdekük elválaszthatatlanul összefonódik más államok nemzeti érdekeivel, így a bármely állam elleni támadás minden állam elleni támadásnak minősül. ⁹⁵ Így amikor egy bajkeverő megjelenik a rendszerben, az összes felelős állammal automatikusan és közösen kell szembeszállnia az agresszorral, elsőprő erejű katonai

hatalom. A cél "kollektív jellegű automatikus kötelezettségek létrehozása" ⁹⁶.

Az önsegélyező világban az államok minden egyes lépést annak alapján számolnak ki, hogy az hogyan befolyásolja az erőegyensúlyt. Ez a szűk önérdek-érzékelés azt jelenti, hogy az államok valószínűleg a háttérben maradnak, ha a létfontosságú érdekek nem kerülnek veszélybe. ⁹⁷ Ez a fajta viselkedés elfogadhatatlan egy kollektív biztonsági világban, ahol ehelyett "valamennyi tag részéről jogilag kötelező és kodifikált kötelezettségvállalásnak kell lennie, hogy reagálnak az agresszióra, amikor és ahol az előfordulhat. ⁹⁸ A kollektív biztonsági rendszer kevés cselekvési szabadságot enged az államoknak. A kölcsönös segítségnyújtás eme átfogó rendszerének gyakorlati hatása az, hogy a magányos agresszorok gyorsan szembekerülnek a katonai erejüket meghaladó koalícióval. Mind az elrettentés, mind a hadviselés szempontjából ez a "túlsúlyos erő" messze felülmúlja azokat a "minimálisan győztes koalíciókat", amelyekkel egy bajkeverő egy erőegyensúlyi világban szembesül. ⁹⁹ Amint világossá válik, hogy az agresszió nem kifizetődő, még az első normát (az agresszióról való lemondást) vonakodó államok is hajlamosabbak lesznek elfogadni.

Harmadszor, az államoknak bízniuk kell egymásban. Az államoknak nem csak a az első két normát, de bízniuk kell abban, hogy más államok is így tesznek. Ha az államok félnék egymástól, ahogyan a realista világban teszik, a kollektív biztonság nem működhet. Az államok, Claude

---

94. Claude, *Hatalom és nemzetközi kapcsolatok*, 196. o.

95. Woodrow Wilson 1916-ban azt mondta: "Akár akarjuk, akár nem, részesei vagyunk a világ életének. Minden nemzet érdekei a mi érdekeink is. A többiek partnerei vagyunk. Ami az emberiséget érinti, az elkerülhetetlenül a mi ügyünk is, csakúgy, mint az európai és ázsiai nemzeteké". Idézi: August Heckscher, szerk., *The Politics of Woodrow Wilson: Selections from His Speeches and Writings* (New York: Harper, 1956), 258. o.

96. Morgenthau, *Politika a nemzetek között*, 296. o.

97. Egy nem veszélyeztetett állam esetleg azért nem siet egy fenyegetett állam segítségére, mert a háború kockázatai és költségei túl magasak, vagy mert érdeke, hogy a harcoló felek hagyják egymást kifárasztani, és így javítsa saját stratégiai pozícióját. A közvetlenül nem veszélyeztetett állam akár össze is szövetkezhet az agresszorral a fenyegetett állam ellen, hogy így részesüljön a győzelem zsákmányából.

98. Kupchan és Kupchan, "Koncertek és kollektív biztonság", 119. o.

99. A hagyományos szövetségeknek nincs helyük egy kollektív biztonsági rendszerben. Woodrow Wilson különösen ékesszólóan nyilatkozik erről a kérdéstről: "Azt javaslom, hogy ezentúl minden nemzet kerülje el az olyan összefonódó szövetségeket, amelyek a hatalmi versenybe vonják őket, az intrikák és az önző rivalizálás hálójába vonják őket, és a kívülről behatoló befolyások megzavarnák saját ügyeiket. A hatalmi összefonásban nincs összefonódó szövetség. Amikor mindenki egyesül, hogy azonos értelemben és azonos céllal cselekedjen, akkor mindenki a közös érdekek szerint cselekszik, és szabadon élheti a saját életét a közös védelem alatt." Idézi: Frederick L. Schuman, *Nemzetközi politika: An Introduction to the Western State System* (New York: McGraw-Hill, 1933), p. 254.

hangsúlyozza, "hajlandónak kell lenniük arra, hogy sorsukat a kollektív biztonságra bízzák. A bizalom a rendszer sikerének kvintesszenciális feltétele; az államoknak készen kell állniuk arra, hogy támaszkodjanak a rendszer hatékonyságára és pártatlanságára"¹⁰⁰.

A bizalom valójában a három norma közül a legfontosabb, mert ez alapozza meg az első kettőt. Konkrétan, az államoknak nagyon bízniuk kell abban, hogy a rendszerben lévő szinte összes többi állam őszintén lemond az agresszióról, és nem gondolják meg magukat később sem. Az államoknak abban is biztosnak kell lenniük, hogy amikor egy agresszor őket veszi célba, a többi felelős állam egyike sem fog meghátrálni, és nem száll szembe a bajkeverővel. Ez a bizonyossági elem nagy jelentőséggel bír egy kollektív biztonsági rendszerben, mert ha nem működik, akkor legalább néhány olyan állam, amely figyelmen kívül hagyta az erőegyensúlyt és elkerülte a szövetségeket, sebezhetővé válik a támadással szemben.

A bizalomról szóló vita további szempontot vet fel a kollektív biztonsági rendszer problémáival kapcsolatban, amikor több agresszorral kell szembenéznie. Az előző vita főként az egynél több bajkeverővel szembeni fellépés logisztikai nehézségeire összpontosított. Több agresszor jelenléte azonban azt a kérdést is felveti, hogy a rendszerben lévő államok többsége mélyen elkötelezett-e a béke mellett, és ezért van-e értelme bízni a kollektív biztonságban. Minél több bajkeverő van a rendszerben, annál több kétség merül fel a felelős államokban a kollektív biztonságba való befektetésükkel kapcsolatban. Ugyanez a logika vonatkozik azokra a javaslatokra is, amelyek szerint a kollektív biztonság meg tud boldogulni anélkül, hogy minden államnak csatlakoznia kellene a rendszerhez. Egyesek azzal érvelnek, hogy egy vagy több állam maradhat az oldalvonalon, feltéve, hogy a tagállamok továbbra is képesek elsőrő katonai erővel szembeszállni a bajkeverőkkel.¹⁰¹ Bár ezek a szabadúszók feltételezhetően nem agresszorok, nincs garancia arra, hogy később nem fordulnak hódításhoz, amely esetben a szabadúszásuk lehetővé tehetné számukra, hogy jelentősen javítsák relatív hatalmi pozíciójukat. Ez az ingyenélő probléma, akárcsak a több támadó problémája, valószínűleg aláássa a felelős államok kollektív biztonságba vetett bizalmát, és így annak kudarcát okozza.

AZ OKSÁGI LOGIKA HIBÁI. A kollektív biztonság elméletének két nagy hibája van, és mindkettő a bizalom rendkívül fontos összetevőjét érinti. A kollektív biztonság hiányos elmélet, mert nem ad kielégítő magyarázatot arra, hogy az államok hogyan győzik le félelmeiket és hogyan tanulnak meg bízni egymásban. A realisták azt állítják, hogy az államok azért félnak egymástól, mert egy anarchikus világban működnek, támadó katonai képességekkel rendelkeznek, és soha nem lehetnek biztosak más államok szándékaiban. A kollektív biztonság nagyrészt hallgat az első két realista feltevésről, mivel az elmélet keveset mond a két feltevésről. anarchia vagy támadó képesség.¹⁰² A szándékokról azonban van mondanivalója,

---

100. Claude, *Swords Into Plowshares*, 255. o. Lásd még Claude, *Power And International Relations*, p. 197.

101. Lásd Thomas R. Cusack és Richard J. Stoll, "Collective Security and State Survival in the Interstate System", *International Studies Quarterly*, 38. kötet, 1. szám (1994. március), 33-59. o.; valamint George W. Downs és Keisuke Iida, "Assessing the Theoretical Case against Collective Security", in: Downs, *Collective Security beyond the Cold War*, 17-39. o. (A kollektív biztonság a hidegháború után).

102. A kollektív biztonság hívei általában a széles körű fegyverzetcsökkenést támogatják, de azt is elismerik, hogy az államoknak jelentős támadó képességet kell fenntartaniuk, hogy kihívást intézhessenek egy agresszor ellen. Emiatt egyes tudósok szerint a kollektív biztonság alááshatja a stabilitást. Lásd: Glaser, "Why NATO is Still Best", 30-33. o.

mert az elmélet első két normája arra szólítja fel az államokat, hogy ne támadjanak, hanem csak védekezzenek. Más szóval, az államoknak csak jóindulatú szándékuk lehet, amikor katonai erő alkalmazását fontolgatják.

Az elmélet azonban elismeri, hogy egy vagy több állam elutasíthatja a kollektív biztonságot megalapozó normákat, és agresszívan viselkedhet. Végül is a kollektív biztonsági rendszer célja éppen az, hogy az agresszív szándékú államokkal szemben fellépjen. A kollektív biztonság tulajdonképpen elismeri, hogy egyetlen állam sem lehet teljesen biztos egy másik állam szándékait illetően, ami visszavezet minket a realista világhoz, ahol az államoknak nincs más választásuk, mint félni egymástól.

Van egy második ok is, amiért az államok valószínűleg nem bíznak a kollektív biztonsági rendszerben: a kollektív biztonsági rendszer számos olyan követelményt támaszt - kilencet számolok -, amelyek valószínűleg meghiúsítják az agresszorral való szembeszállásra irányuló erőfeszítéseket. A kollektív biztonság, ahogy Claude megjegyzi, "a követelmények rendkívül összetett hálózatának kielégítését feltételezi"¹⁰³.

Először is, ahhoz, hogy a kollektív biztonság működjön, az államoknak képesnek kell lenniük arra, hogy világosan megkülönböztessék az agresszort és az áldozatot, majd az agresszor ellen lépjenek fel. Egy válsághelyzetben azonban néha nehéz meghatározni, hogy ki a bajkeverő és ki az áldozat.¹⁰⁴ Még mindig folynak a viták arról, hogy melyik európai nagyhatalom - ha egyáltalán - felelős az első világháború kirobbantásáért.

Másodsor, az elmélet feltételezi, hogy minden agresszió rossz. De vannak esetenként olyan esetek, amikor a hódítás valószínűleg indokolt. Például jó okunk van arra, hogy üdvözljük az 1979-es kambodzsai vietnami inváziót, mivel az elűzte a gyilkos Pol Potot a hatalomból.

Harmadszor, egyes államok történelmi vagy ideológiai okokból különösen barátságosak. Ha egy közeli barátokkal rendelkező államot egy kollektív biztonsági rendszerben agresszornak bélyegeznek, barátai valószínűleg vonakodni fognak csatlakozni az ellene irányuló koalícióhoz. Nehéz elképzelni például, hogy az Egyesült Államok katonai erőt alkalmazna Nagy-Britannia vagy Izrael ellen, még akkor is, ha a nemzetközi közösség agresszornak bélyegezné őket.

Negyedszer, az államok közötti történelmi ellenségeskedés is megnehezítheti a kollektív biztonsági intézkedéseket. Gondoljunk csak arra, hogy egy európai kollektív biztonsági rendszernek a rend fenntartása érdekében nagymértékben Németországtól és

Oroszországtól, a kontinens két legerősebb államától kellene függenie. Az az elképzelés azonban, hogy Németország, amely 1939-45-ben gyilkosságokat és pusztítást végzett egész Európában, és Oroszország, amely a szovjet birodalom magja volt, fenntartja a rendet Európában, bizonyára jelentős ellenállásba ütközik a többi európai állam részéről. Ötödször, még ha az államok bele is egyeznének abba, hogy automatikusan és közösen lépnek fel az agresszióval szemben, bizonyára nehézséget okozna a terhek elosztásának meghatározása. Az államok erősen ösztönözve lesznek arra, hogy áthárítsák a felelősséget, és más államokkal fizetessék meg az agresszorral való szembeszállás súlyos árát.¹⁰⁵ Az első világháború alatt például Nagy-Britannia,

Franciaország és

---

103. Claude, *Swords Into Plowshares*, 250. o.

104. Lásd Bourquin, *Kollektív biztonság*, 295-338. o.

105. Lásd Mancur Olson, Jr. és Richard Zeckhauser, "An Economic Theory of Alliances", *Review of Economics and Statistics*, Vol. 48, No. 3 (August 1966), pp. 266-279; és Barry R. Posen, *The Sources of Military Doctrine: France, Britain, and Germany between the World Wars* (Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1984).

Oroszország mindegyike megpróbálta rávenni szövetségeseit, hogy fizessék meg Németország legyőzésének vérdíját a csatatéren.¹⁰⁶ A féktelen baklövés alááshatja a kollektív biztonság működéséhez szükséges preponáló katonai erő előállítására irányuló erőfeszítéseket.

Hatodszor, egy kollektív biztonsági rendszerben nehéz garantálni az agresszióra adott gyors választ. Az előzetes tervezés problematikus, mert "nem lehet tudni, hogy milyen lesz az államok összehangolódása, ha fegyveres konfliktusra kerül sor."¹⁰⁷ Jelentős koordinációs problémák is felmerülnek egy nagyszámú államkoalíció összeállításával kapcsolatban, hogy háborút vívjanak. A gyors reagálás még problematikusabbá válik, ha a felelős államoknak egynél több agresszorral kell szembenézniük. Az Egyesült Államoknak több mint hat hónapba telt, mire összeállt egy koalíció, hogy felszabadítsa Kuvaitot Szaddám Huszein alól. Bármennyire is lenyűgöző volt az amerikai erőfeszítés, a fenyegetett államok valószínűleg nem fognak nagyon bízni egy olyan biztonsági rendszerben, amely azt mondja nekik, hogy a segítség valószínűleg megérkezik, de csak hónapokkal azután, hogy meghódították őket.

Hetedszer, az államok valószínűleg vonakodnak csatlakozni a kollektív biztonsági erőfeszítésekhez, mivel a rendszer minden helyi konfliktust nemzetközi konfliktussá változtat. Azok az államok, amelyek világszerte konfliktust látnak, minden bizonnyal kísértést éreznek majd arra, hogy elzárják a problémás területet, és megakadályozzák a további eskalációt, ahogyan a Nyugat tette a volt Jugoszláviában.¹⁰⁸ A kollektív biztonság azonban eskalációra szólít fel, még akkor is, ha békés célokat szolgál.

Nyolcadszor, az az elképzelés, hogy az államoknak automatikusan válaszolniuk kell az agresszióra, alapvető módon sérti az állami szuverenitást, és ezért nehéz lesz eladni. Az államok, különösen a demokráciák, valószínűleg féltékenyen őrzik a szabadságukat, hogy megvitassák, hogy harcoljanak-e az agresszor ellen vagy sem. A háború halálos üzlet, különösen, ha nagyhatalmakról van szó, és kevés ország akarja magát előre elkötelezni arra, hogy hatalmas vérdíjat fizessen, ha saját érdekei közvetlenül nem érintettek.

Kilencedszer, az erőszakhoz való hozzáállással kapcsolatban van némi ellentmondás, ami kétségeket ébreszt azzal kapcsolatban, hogy a felelős államok valóban segítségére sietnének-e egy fenyegetett államnak. A kollektív biztonság elmélete arra a meggyőződésre épül, hogy a háború valóban szörnyű vállalkozás, ezért az államoknak le kell mondaniuk az agresszióról. Ugyanakkor az elmélet azt is előírja, hogy az államoknak készen és hajlandónak kell lenniük arra, hogy erőszakot alkalmazzanak a bajkeverők megghiúsítására. A felelős államok azonban annyira visszataszítónak találják a háborút, hogy lemondának róla; ez kétségeket ébreszt azzal kapcsolatban, hogy hajlandóak lennének-e háborúba bocsátkozni az agresszió megállítására érdekében. Valójában a kollektív biztonság legtöbb szószólója a "kreatív diplomáciát és a gazdasági szankciókat" részesíti előnyben a katonai erővel szemben, amikor egy agresszor állammal szemben lép fel.¹⁰⁹

Összefoglalva, az államoknak bőséges okuk van kételkedni abban, hogy a kollektív biztonság a reklámozott módon fog működni, amikor a helyzet eldőlt, és az agresszió valószínűleg tűnik. Ha kudarcot vall, a potenciális

---

106. David French, *British Strategy and War Aims, 1914-1916* (London: Allen and Unwin, 1986).

107. G.F. Hudson, "Kollektív biztonság és katonai szövetségek", in: Herbert Butterfield és Martin Wight, szerkesztők, *Diplomatic Investigations: Essays in the Theory of International Politics* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1966), 177. o.

108. Erre a gondolkodásmódra példaként lásd: Stephen M. Walt, "Kollektív biztonság és forradalmi változás: Downs, *Collective Security bei; ond the Cold War*, 169-195. o., "Promoting Peace in the Former Soviet Union" (A béke előmozdítása a volt Szovjetunióban).

109. Robert C. Johansen, "Lessons For Collective Security," *World Policy Journal*, Vol. 8, No. 3 (Summer 1991), 562. o.

Az áldozatok valószínűleg nagy bajba kerülnek, ha figyelmen kívül hagyták az erőegyensúlyi megfontolásokat, és a kollektív biztonságban bíztak. Ezt felismerve az államok valószínűleg nem fogják sorsukat más államok kezébe helyezni, hanem inkább az önszegítés realista logikáját fogják előnyben részesíteni.

AZ EMPIRIKUS ADATOKKAL KAPCSOLATOS PROBLÉMÁK. A történelmi feljegyzések kevésbé támasztják alá a kollektív biztonságot, amit az elmélet hívei is elismerik. A nagyhatalmak ebben az évszázadban háromszor gondoltak komolyan a kollektív biztonság megvalósítására: mindkét világháború után és a hidegháború után. Az első világháború után létrehozott Népszövetség komoly kísérlet volt a kollektív biztonság megvalósítására.¹¹⁰ Az 1920-as években kisebb sikereket ért el. Például a Liga közvetítésével 1920-ban megoldódott a Finnország és Svédország közötti Aaland-szigeteki vita, és a Liga nyomására egy évvel később a görög, olasz és jugoszláv csapatok kivonultak Albániából. A Liga azonban sokkal kevésbé volt sikeres több más konfliktus kezelésében az 1920-as években: nem tudta megakadályozni vagy megállítani az 1920-22-es görög-török háborút vagy az 1920-as orosz-lengyel háborút, Franciaország pedig nem engedte, hogy a Liga megvizsgálja a Ruhr-vidék 1923. januári megszállását, és egészen odáig ment, hogy a Liga kilépésével fenyegetőzött, ha beavatkozik a válságba. A Liga az 1920-as években vegyes eredményt ért el, annak ellenére, hogy ez az évtized viszonylag békés volt, és akkoriban egyetlen nagyhatalom sem volt agresszióra hajlamos.

A nemzetközi rendszer az 1930-as években egyre instabilabbá vált, és a Liga hat alkalommal került komoly próbatétel elé: 1) Mandzsúria japán megszállása 1931-ben; 2) az 1932-35-ös chacói háború; 3) Japán 1937-es kínai inváziója; 4) Olaszország 1935-ös etiópiai agressziója; 5) a Rajna-vidék német megszállása 1936 márciusában; és 6) Finnország szovjet megszállása 1939-ben. A Liga minden próbatételen elbukott, és gyakorlatilag használhatatlanná vált az 1930-as évek végére, amikor a nagyhatalmak meghozták azokat a kritikus döntéseket, amelyek a II. világháborúhoz vezettek.

Az Egyesült Nemzetek Szervezetét a második világháború utolsó napjaiban hozták létre, hogy kollektív biztonságot nyújtson a világ minden táján. A szovjet-amerikai versengés azonban a háborút követően mélyült el, és az Egyesült Nemzetek Szervezetét mint kollektív biztonsági apparátust ezért a hidegháború alatt soha nem tesztelték komolyan.¹¹¹

A hidegháború befejezése óta Nyugaton sokat beszéltek a kollektív biztonsági rendszer kiépítéséről.¹¹² Az Irakot Kuvaitból kiszorító, amerikai vezetésű koalíció sikere arra engedett következtetni egyes szakértőket, hogy az ENSZ talán végre készen áll arra, hogy kollektív biztonsági intézményként működjön. Európában a szakértők megvitaták annak lehetőségét, hogy a NATO-t vagy esetleg a KKBE-t a kontinens kollektív biztonsági rendszerévé alakítsák. Túl korai lenne még végleges ítéletet mondani arról, hogy a kollektív biztonsággal kapcsolatos elképzelések közül bármelyik megvalósul-e. Azonban szinte minden eddigi bizonyíték arra utal, hogy

---

110. A Népszövetség története a következő: F.P. Walters, *A History Of The League Of Nations*, 2 kötet. (London: Oxford University Press, 1952).

111. Lásd Ernst B. Haas, "A kollektív biztonság típusai: An Examination of Operational Concepts," *American Political Science Review*, Vol. 49, No. 1 (March 1955), pp. 40-62; és Kenneth W. Thompson, "Collective Security Reexamined," *American Political Science Review*, Vol. 47, No. 3 (September 1953), pp. 753-772.

112. Lásd a 88. lábjegyzetben idézett forrásokat.

hibapontok. Irak szokatlan eset volt, és nem folyik semmilyen erőfeszítés az ENSZ megreformálására, hogy valódi kollektív biztonsági missziókat hajthasson végre.¹¹³ Továbbá, az Egyesült Államok és európai szövetségesei kudarca a volt Jugoszláviában zajló háborúk megelőzésében vagy megállításában, valamint a NATO 1994. januári döntése, miszerint nem bővíti tagságát kelet felé, nem sok jót ígér egy kollektív biztonsági rendszer létrehozására a hidegháború utáni európai kötelzetben.¹¹⁴

TARTALÉK POZÍCIÓK. Tekintettel a kollektív biztonság korlátaira, egyes hívei szerint az elmélet két kevésbé ambiciózus formája valósítható meg: a békefenntartás és a koncertek. Bár ezeket a kollektív biztonság "kölségvetési" változataként ábrázolják, egyes szakértők szerint a békefenntartás és a koncertek még mindig erőteljes nemzetközi stabilitást eredményező erők lehetnek.¹¹⁵

A békefenntartás, ahogy William Durch megjegyzi, "a kollektív biztonság alternatívájaként alakult ki, amelyet az ENSZ-nek kellett volna nyújtania, de nem tudott."¹¹⁶ A békefenntartás azonban nem a kollektív biztonság felhígított változata.

Ehelyett sokkal kevésbé ambiciózus alternatív stratégiát jelent a stabilitás előmozdítására. A békefenntartás harmadik fél beavatkozását jelenti kisebb hatalmak polgárháborúiban vagy kisebb hatalmak közötti vitákban, azzal a céllal, hogy megakadályozzák a háború kitörését vagy megállítsák azt, ha már elkezdődött. Ez a ~~hatalmak~~ csak a vitázó felek beleegyezésével valósulhat meg, és a harmadik felek nem alkalmazhatnak erőszakot a vitában álló felek viselkedésének befolyásolására. A békefenntartó műveleteknek "kifejezetten nem fenyegetőnek és pártatlannak kell lenniük".¹¹⁷ A békefenntartás lényegében elsősorban a kisebb hatalmak közötti háborúkban a tűzszünet végrehajtásának elősegítésére alkalmas. Az ENSZ teljesítménye azonban még ennek a meglehetősen korlátozott feladatnak az ellátásában is legfeljebb vegyes. A békefenntartásnak nincs szerepe a nagyhatalmak közötti vitákban. Ráadásul megtiltja a kényszer alkalmazását, ami pedig elengedhetetlen egy kollektív biztonsági rendszerhez. Küldetése távol áll a kollektív biztonság ambiciózus céljaitól. Az ENSZ békefenntartása vagy

---

113. Lásd Adam Roberts, "The United Nations and International Security", *Survival*, Vol. 35, No. 2 (1993 nyár), 3-30. o.; és Claude, "Collective Security After the Cold War", 15-27. o. (A kollektív biztonság a hidegháború után). Az Egyesült Államok és az ENSZ Öbölháborúban nyújtott teljesítményének kritikus megvitatását lásd Johansen, "Lessons For Collective Security".

114. Még mindig folyik a vita a NATO keleti kiterjesztéséről Lengyelországra, Magyarországra és a két csehszlovákiai maradék államra. Oroszország azonban mélyszélesen ellenzi ezt a lépést, ezért a NATO valószínűleg nem fog érdemben kelet felé terjeszkedni. Ettől függetlenül, még ha ez a négy állam csatlakozna is a NATO-hoz, a volt Szovjetunió megmaradt államai továbbra is ki lennének zárva, és a NATO hatékony kollektív biztonsági rendszerre való átalakításához szükség lenne a bevonásukra. Az érvet, miszerint a NATO-t nem kellene kollektív biztonsági rendszerre alakítani, lásd Glaser, "Why NATO is Still Best", 26-33. oldal.

115. A békefenntartással kapcsolatban lásd Mats R. Berdal, *Whither UN Peacekeeping?* Adelphi Paper No. 281 (London: IISS, 1993. október), pp. 3-4, 75-77. A koncertekkel kapcsolatban lásd Kupchan and Kupchan, "Concerts and Collective Security," 151-161. o.; Richard Rosecrance, "A Concert of Powers," *Foreign Affairs*, Vol. 71, No. 2 (1992 tavasz), 64-82. o.; és Philip Zelikow, "The New Concert of Europe," *Survival*, Vol. 34, No. 2 (1992 nyár), 12-30. o..

116. William J. Durch, "Homokra építkezés: *International Security*, Vol. 17, No. 4 (1993 tavasz), 151. o. Lásd még: Berdal, *Whither UN Peacekeeping?*; és William

J. Durch, szerk., *The Evolution of UN Peacekeeping : Case Studies and Comparative Analysis* (New York: The Evolution of UN Peacekeeping : Case Studies and Comparative Analysis); St. Martins, 1993).

117. Berdal, *Whither UN Peacekeeping?* 3. o.

az Afrikai Egységszervezethez (OAU) hasonló regionális szervezetek csak a peremvidéken javíthatják a világbéke kilátásait.¹¹⁸

A koncerteket néha a kollektív biztonság "enyhített formájaként" vagy akollektív biztonság "ésszerű hibrid változataiként" írják le.¹¹⁹ Charles és Clifford Kupchan azt állítja, hogy "a kollektív biztonság szervezetei számos különböző intézményi formát ölthetnek az ideális kollektív biztonságtól a koncertekig terjedő kontinuum mentén".¹²⁰ Az az állítás azonban, hogy a koncertek a kollektív biztonság kevésbé ambiciózus változatát jelentik, nem helytálló.¹²¹ A koncertek lényegében a hatalmi egyensúlyt tükrözik, és így nagyrészt összhangban vannak a realizmussal, míg a kollektív biztonság, ahogyan azt fentebb kifejtettük, alapvetően antirealista elmélet. A koncertek és a kollektív biztonsági rendszerek tehát különböző és végső soron összeegyeztethetetlen logikákat tükröznek. Ahogy Quincy Wright emlékeztet bennünket: "A két rendszer alapfeltevései különböznek. Egy kormány nem viselkedhet egyszerre a hatalmi egyensúly machiavellista és a nemzetközi szervezettség wilsoni feltételezései szerint."¹²²

A koncert olyan megállapodás, amelyben a nagyhatalmak, amelyeknek nincs kedvük katonai kihívást intézni egymás ellen, megállapodnak egy szabályrendszerben, hogy összehangolják egymással, valamint a rendszerben lévő kisebb hatalmakkal való fellépéseiket, gyakran befolyási övezetek kialakításában. A koncert olyan nagyhatalmi kondomínium, amely tükrözi a tagjai közötti alapvető erőegyensúlyt. A koncerten belül zajló összehangolt egyensúlyozás nem sérti a nagyhatalmi érdekeket. Valójában, amikor e nagyhatalmak között vita van, az érdek határozza meg az egyes felek politikáját, és ennek következtében a koncert összeomolhat.

A koncertek leginkább olyan nagyhatalmi háborúk nyomán alakulnak ki, amelyekben egy potenciális hegemónt legyőztek, és a hatalom nagyjából egyenlően oszlik meg a győztesek között.¹²³ Ezt a jelenséget négy tényező magyarázza. Először is, a nagyhatalmaknak katonailag nem sok hasznuk származna abból, ha megtámadnák egymást, tekintettel a durva egyensúlyi viszonyokra.

---

118. A regionális szervezetek mint konfliktuskezelők korlátairól lásd: S. Neil Macfarlane és Thomas G. Weiss, "Regional Organizations and Regional Security", *Security Studies* Vol. 2, No. 1 (Autumn 1992), 6-37. o.

119. Kupchan és Kupchan, "Concerts and Collective Security", 120. o.; Betts, "Systems for Peace or Causes of War?", 27. o. Lásd még: Downs, *Collective Security beyond the Cold War*.

120. Kupchan és Kupchan, "Koncertek és kollektív biztonság", 119. o.

121. Nem találok bizonyítékot arra, hogy Woodrow Wilson, Inis Claude vagy Arnold Wolfers a koncerteket a kollektív biztonság korlátozott formájának tekintette volna. Úgy tűnik, hogy a kollektív biztonság és a koncertek összekapcsolására irányuló első komolyabb erőfeszítések a hidegháború utáni, a kollektív biztonságról szóló írásokban, különösen Kupchan és Kupchan "Concerts and Collective Security" című munkájában történtek.

122. Quincy Wright, *A Study Of War*, 2. kötet (Chicago: University of Chicago Press, 1942), 781. o. Charles Lipson példát ad arra, hogy az institucionalisták hogyan próbálják ötvözni ezt a két összeegyeztethetetlen elméletet. Azt írja: "Így az [1815 utáni] Konkordátum egyfajta jelzőfény a kollektív biztonság hívei számára ... nemcsak azért, mert sikeres volt, hanem mert ezt ... az államok önérdékű viselkedésének átalakítása nélkül tette". Lipson, "A kollektív biztonság jövője", 119. o. Az államok önérdékű viselkedésén alapuló rendszer azonban ellentétes a kollektív biztonsággal, és ezért nehéz megérteni, hogy egy ilyen rendszer hogyan tekinthető "egyfajta jelzőfénynek a kollektív biztonság hívei számára". E probléma egy másik példáját lásd: Kupchan és Kupchan, "Concerts and Collective Security", 116. o.

123. Lásd Robert Jervis, "Az egyensúlytól a koncertig: A Study of International Security Cooperation," *Világpolitika*, 38. évf. 38. szám (1985. október), 58-79. o.

hatalom közöttük. Másodsor, a győztes hatalmaknak valószínűleg jelentős érdekük fűződik a status quo fenntartásához, főként azért, mert ők irányítanak, és a potenciális hegémont legyőzték. Harmadsor, a hegémón háborúk nagyon költségesek, ezért a nagyhatalmak valószínűleg háborús fáradtak, és mélyen érdekeltek abban, hogy elkerüljenek egy újabb költséges háborút. Negyedsor, a győztes nagyhatalmak együtt dolgoztak a háború megnyerésén, így a kollektív cselekvés gondolata valószínűleg vonzó lesz számukra, és átragad a háború utáni korai évekre is.

A koncertek általában csak néhány évig tartanak. Az erőviszonyok változnak. A legyőzött hatalmak feltámadnak a hamvaiból. A győztes hatalmak egymással civakodnak, különösen azon, hogyan bánjanak a kisebb hatalmakkal. Az államok az idő múlásával egyre kevésbé érzékenyek a háború költségeire.

A Napóleoni Franciaország végleges legyőzése után létrehozott Európai Konferencia az egyetlen sikeres koncert esete.¹²⁴ Nem meglepő, hogy néhányszor a hidegháború utáni világ modelljeként emlegetik. A koncert 1815 és 1823 között meglehetősen jól működött, bár a nagyhatalmak időnként összeütközésbe kerültek a kisebb hatalmakkal való kapcsolataik miatt. 1823 után azonban a Konkordátum nem tudott hatékonyan működni a nagyhatalmak koordinációs eszközeként. "A Koncert egy megszakított formában létezett" egészen a végső összeomlásáig, amikor 1854-ben a krími háború kitört.¹²⁵ Fénykorában az Európai Koncert a hatalmi egyensúlyt tükrözte; az államok nem voltak kénytelenek olyan magatartást tanúsítani, amely gyengítette volna a relatív hatalmi pozíciójukat. "A hatalmi egyensúly fenntartása", ahogy Richard Betts megjegyzi, "a XIX. századi Konkordátumrendszer fontos tárgya maradt".¹²⁶

Összefoglalva, a kollektív biztonság elmélete közvetlenül foglalkozik azzal a kérdéssel, hogyan lehet az államokat távol tartani a háborútól és elősegíteni a békét, és elismeri, hogy a katonai erő központi szerepet játszik a nemzetközi politikában. Az elméletnek azonban számos fontos hibája van. Arra az alapszámra épül, hogy az államoknak bízniuk kell egymásban, de nem ad kielégítő magyarázatot arra, hogy ez hogyan lehetséges egy anarchikus világban, ahol az államok katonai erővel és bizonytalan szándékokkal rendelkeznek. Továbbá a történelmi feljegyzések kevésbé támasztják alá az elméletet. A működő kollektív biztonsági rendszer egyetlen példája a Népszövetség volt, és ez látványos kudarcot vallott. Bár a békefenntartást és a koncerteket néha a kollektív biztonság korlátozott, de ígéretes változataként írják le, a béke előmozdításában ezek marginális értékkel bírnak. Ráadásul mind a békefenntartás

---

124. Az Európa-konцерtról szóló legjobb művek közé tartoznak: Richard Elrod, "Az európai koncert: A Fresh Look at an International System," *World Politics*, Vol. 28, No. 2 (January 1976), pp. 156-174; Edward V. Gulick, *Europe's Classical Balance of Power: A Case History of the Theory and Practice of One of the Great Concepts of European Statecraft* (New York: Norton, 1955); Jervis, "From Balance To Concert"; Harold Nicolson, *The Congress of Vienna: A Study in Allied Unity, 1812-1822* (New York: Harcourt, Brace, 1946); Paul W. Schroeder, *Austria, Great Britain, and the Crimean War: The Destruction of the European Concert* (Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1972); Harold Temperley, *The Foreign Policy of Canning, 1822-1827: England, the Neo-Holy Alliance, and the New World*, 2nd ed. (London: Thomas Nelson, 1966); és Charles K. Webster, *The Foreign Policy of Castlereagh: Britain and the European Alliance, 1815-1822*, 2. kiadás, 2. kiadás. (London: G. Bell, 1934).

125. A kifejezés Gulick, *Europe's Classical Balance of Power of Power*, 22. o. című könyvéből származik.

126. Betts, "Systems for Peace or Causes of War?" (A békét szolgáló rendszerek vagy a háború okai?), 27. o. Kupchanék készséggel elfogadják, hogy a hatalmi politika része a mindennapi élet fonalának és fonákjának egy koncertrendszerben. Lásd: "Koncertek és kollektív biztonság", 116., 120., 141-144. o.

és a koncertek más logika szerint működnek, mint a kollektív biztonság. Valójában a koncertek, akárcsak a szövetségek, alapvetően a hatalmi egyensúlyt tükrözik, és így összhangban vannak az intézmények realista szemléletével.

KRITIKAI ELMÉLET

A kritikai teoretikusok¹²⁷ közvetlenül foglalkoznak azzal a kérdéssel, hogyan lehet békét teremteni, és merész állításokat tesznek az állami viselkedés megváltoztatásának kilátásairól.¹²⁸ Konkrétan a nemzetközi rendszer "világtársadalommá" való átalakítását tűzik ki célul, ahol az államokat "a bizalom és a megosztás normái" vezérlik. Céljuk, hogy a biztonsági versenyt és a háborút a történelem szemétdombjára számúzzék, és helyette egy valódi "békerendszert" hozzanak létre.¹²⁹

A kritikai teoretikusok nagyon komolyan veszik az ötleteket. Valójában úgy vélik, hogy a diskurzus, vagyis az, hogy hogyan gondolkodunk és beszélünk a világról, nagymértékben alakítja a gyakorlatot. Nagyjából úgy fogalmazhatunk, hogy az eszmék a

---

127. A kritikai elmélet az emberi állapot tanulmányozásának olyan megközelítése, amely nem kötődik egy-egy tudományághoz. Valójában a kritikai elmélet már jól kidolgozott és széles körben alkalmazott más tudományágakban, mielőtt az 1980-as évek elején elkezdett behatolni a nemzetközi kapcsolatok területére. Ez a cikk nem önmagában a kritikai elméletre összpontosít, hanem azt a tudományos irodalmat vizsgálja, ahol a kritikai elméletet a nemzetközi kapcsolatokban alkalmazzák. Ezeket a műveket összefüggő eszkézként kezeltem, bár vannak közöttük különbségek, különösen a hangsúlyok tekintetében. A kritikai elmélet általános tárgyalását lásd David Held, *Introduction to Critical Theory: Horkheimer to Habermas* (Berkeley: University of California Press, 1980); és Pauline M. Rosenau, *Post-Modernism And The Social Sciences: Insights, Inroads, and Intrusions* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1992). Lásd még Pauline Rosenau, "Ismét a harcba: International Relations Confronts the Humanities", *Millennium: Journal of International Studies*, Vol. 19, No. 1 (Spring 1990), pp. 83-110.

128. A kritikai elméletet a nemzetközi kapcsolatokra alkalmazó legfontosabb művek közé tartoznak: Ashley, "The Poverty of Neorealism," *International Organization*, Vol. 38, No. 2 (Spring 1984), pp. 225-286; Ashley, "The Geopolitics of Geopolitical Space: Toward a Critical Social Theory of International Politics," *Alternatives*, Vol. 12, No. 4 (October 1987), pp. 403-434; Robert W. Cox, "Gramsci, Hegemony and International Relations: An Essay in Method", *Millennium: Journal of International Studies*, Vol. 10, No. 2 (Summer 1981), pp. 126-155; Cox, "Towards A Post-Hegemonic Conceptualization of World Order: Reflections on the Relevancy of Ibn Khaldun," in James N. Rosenau, and Ernst-Otto Czempiel, szerkesztők: *Governance Without Government: Order and Change in World Politics* (New York: Cambridge University Press, 1992), 132-159. o.; Rey Koslowski és Friedrich V. Kratochwil, "Understanding Change in International Politics: The Soviet Empire's Demise and the International System," *International Organization*, Vol. 48, No. 2 (Spring 1994), pp. 215-247; Friedrich Kratochwil és John

G. Ruggie, "Nemzetközi szervezet: Ruggie, "A State of the Art on an Art of the State", *International Organization*, Vol. 40, No. 4 (Autumn 1986), pp. 753-775; Ruggie, "Continuity and Transformation in the World Polity: Toward a Neorealist Synthesis," *World Politics*, Vol. 35, No. 2 (January 1983), pp. 261-285; Ruggie, "Territoriality And Beyond: Problematizing Modernity in International Relations," *International Organization*, Vol. 47, No. 1 (Winter 1993), pp. 139-174; Alexander Wendt, "The Agent-Structure Problem in International Relations Theory," *International Organization*, Vol. 41, No. 3 (Summer 1987), pp. 139-174; Alexander Wendt, "The Agent-Structure Problem in International Relations Theory," *International Organization*, Vol. 41, No. 3 (Summer 1987), pp. 335-370; Wendt, "Anarchy Is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics," *International Organization*, Vol. 46, No. 2 (Spring 1992), pp. 391-425; és Wendt, "Collective Identity Formation and the International State," *American Political Science Review*, Vol. 88, No. 2 (June 1994), pp. 384-396. Én a "kritikai elmélet" megjelölést használom ennek a szakirodalomnak a leírására; néha más címkéket is használnak, többek között konstruktívizmus, reflexívizmus, posztmodernizmus és posztstrukturalizmus.

129. Az idézetek ebben a bekezdésben Ashley, "Poverty of Neorealism", 285. o.; és Wendt, "Anarchy Is What States Make of It", 431. o.

a történelem mozgatórugója. Továbbá elismerik, hogy a realizmus hosszú ideje a nemzetközi politika uralkodó elmélete, és ezért - a valóságról alkotott elképzelésük szerint - jelentős befolyást gyakorolt az államok viselkedésére. A kritikai teoretikusok azonban a realizmus megkérdőjelezésével és aláásásával kívánnak változtatni ezen a helyzeten. Richard Ashley szemléletesen írja le szándékait: "Játsszunk hát pusztítást a neorealista fogalmakkal és állításokkal. Ne csodáljuk és ne hagyjuk figyelmen kívül a tévedések orrfajait, hanem inkább törjük meg a gömböket, törjük fel, törjük fel őket, és nézzük meg, milyen lehetőségeket rejtenek magukban. És aztán, ha végeztünk, ne dobjuk el a maradékot. Söpörjük inkább egy befőttesüvegbe, fényesítsük ki az üveget, és tegyük magasra a könyvespolcra a múltbeli hibák más példányai közé."¹³⁰ A realizmus összetörésével feltehetően megnyílna az út egy békésebb világ felé.

A kritikai elmélet azért alkalmas a realizmus megkérdőjelezésére, mert a kritikai elmélet természeténél fogva a realizmushoz hasonló "hegemón" eszmék kritikájával foglalkozik, nem pedig alternatív jövőképek felvázolásával. Központi célja, hogy "felkutassa a fennálló rendben lévő ellentmondásokat, mivel ezekből az ellentmondásokból eredhet a változás".¹³¹ Nem véletlenül nevezik "kritikai" elméletnek. Nagyon jelentős azonban, hogy a kritikai elmélet *önmagában* nem sokat tud mondani a nemzetközi politika jövőbeli alakjáról. Valójában a kritikai elmélet hangsúlyozza, hogy "lehetetlen megjósolni a jövőt".¹³² Robert Cox így magyarázza ezt a pontot: "A változás lehetőségének kritikai tudatosítását meg kell különböztetni az utópikus tervezéstől, vagyis a változás végcélját jelentő jövőbeli társadalom tervének lefektetésétől. A kritikai megértés a változás folyamatára összpontosít, nem pedig annak végére; a társadalmi mozgalom elindításának lehetőségeire koncentrál, nem pedig arra, hogy mit érhet el ez a mozgalom."¹³³

Mindazonáltal azok a nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozó tudósok, akik a kritikai elméletet a realizmus megkérdőjelezésére és megdöntésére használják, minden bizonnyal egy harmonikusabb és békésebb nemzetközi rendszer létrehozását várják. Maga az elmélet azonban keveset mond arról, hogy ez a konkrét cél megvalósítható-e vagy sem.

CAUSAL LOGIC. A kritikai elmélet középpontjában az intézmények állnak, mivel központi célja a nemzetközi rendszer konstitutív és szabályozó normáinak megváltoztatása, hogy az államok ne a realizmus szerint gondolkodjanak és cselekedjenek. Konkrétan a kritikai teoretikusok azt remélik, hogy "pluralista biztonsági közösségek" létrehozása, ahol az államok ugyanazon normák vagy intézmények szerint viselkednek, amelyek a kollektív biztonság alapját képezik.¹³⁴ Az államok lemondanának a

---

130. Ashley, "A neorealizmus szegénysége", 286. o.

131. Robert W. Cox, *Termelés, hatalom és világrend: Cox: Social Forces in the Making of World History (Társadalmi erők a világtörténelem kialakulásában)* (New York: Columbia University Press, 1987), 393. o.

132. Cox, "Poszt-hegemón konceptualizáció", 139. o.

133. Cox, *Production, Power, and World Order*, 393. o. A fiatal Karl Marx 1844-ben foglalta össze ezt a megközelítést: "az új irányzat előnye [az], hogy nem próbáljuk dogmatikusan előre megjósolni a jövőt, hanem az új világot csak a régi kritikáján keresztül akarjuk megtalálni". Karl Marx, "Minden létező kíméletlen kritikájáért", in: Robert C. Tucker, szerk: *The Marx-Engels Reader*, 2. kiadás. (New York: Norton, 1978), 13. o. Marx korai írásai jelentősen befolyásolták a kritikai elméletet. Lásd például Ashley, "Poverty of Neorealism", 226-230. o.; és Cox, "Social Forces".

p. 133. A kritikai teoretikusok azonban lebecsülik Marx későbbi írásait, amelyek a politika strukturális elméletét fektetik le, amely sok közös vonást mutat a realizmussal.

134. Emanuel Adler, "Fegyverzetellenőrzés, leszerelés és nemzetbiztonság: (1991. tél), 11-18. o.; Ashley, "Geopolitics of Geopolitical Space", 428., 430. o.; és Richard Ned Lebow, "The Long Peace, the

katonai erő alkalmazása, és ehelyett "a békés változásra vonatkozó, általánosan osztott elvárás" lenne.³⁵ Továbbá, az államok "pozitívan azonosulnának egymással, hogy mindegyikük biztonságát mindenki felelősségének tekintsék".¹³⁶ Az államok nem gondolkodnának

önsegély vagy önérdék szempontjából, hanem inkább a nemzetközi közösség szempontjából határoznák meg érdekeiket. Ebben az új világban "a nemzeti érdekek nemzetközi érdekek"¹³⁷.

A kritikai teoretikusoknak ambiciózusabb programjuk van, mint a kollektív biztonság híveinek. A kritikai teoretikusok célja egy olyan világ megteremtése, amelyben minden állam elfogadhatatlan gyakorlatnak tartja a háborút, és nem valószínű, hogy meggondolják magukat a kérdésben. Úgy tűnik, hogy egy pluralista biztonsági közösségben nincsenek bajkeverő államok, mint ahogyan egy kollektív biztonsági rendszerben lehetnek. Valójában a katonai hatalom nagyrészt irrelevánsnak tűnik a kritikai teoretikusok poszt-realista világában, amely egy valódi "békerendszer" jegyeit viseli magán.¹³⁸

A kritikai teoretikusok számára a "posztmodern nemzetközi rendszer" megvalósításának kulcsa az állami identitás radikális megváltoztatása, pontosabban az államok gondolkodásmódjának átalakítása - önmagukról és a többi államhoz való viszonyukról.¹³⁹ Az elmélet zsargonjában az "interszubsjektív megértések és elvárások" nagy jelentőséggel bírnak.¹⁴⁰ A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy az államoknak fel kell hagyniuk azzal, hogy magányos egoistaként gondolkodnak magukról, és ehelyett erőteljes közösségi ethoszt kell kialakítaniuk.¹⁴¹ A kritikai teoretikusok célja egy olyan nemzetek közötti rendszer létrehozása, amelyet nem az anarchia, hanem a közösség jellemez. Az államoknak fel kell hagyniuk azzal, hogy önmagukat különálló és kizárólagos-Le., szuverén szereplőknek gondolják, és ehelyett egy nagyobb egész egymást kölcsönösen feltételező részeinek kell tekinteniük magukat.¹⁴² Az államokat, pontosabban lakosaikat és vezetőiket rá kell venni, hogy törődjenek az olyan fogalmakkal, mint a "tisztesség", a "jogok" és a "kötelezettségek". Röviden, erőteljes felelősségérzettel kellene rendelkezniük a tágabb nemzetközi közösség iránt.

End of the Cold War, and the Failure of Realism," *International Organization*, Vol. 48, No. 2 (Spring 1994), pp. 269-277. Wendt a "pluralista biztonsági közösség" helyett a "kooperatív biztonsági rendszer" kifejezést használja. Lásd: "Anarchy Is What States Make of It", 400-401. o. Karl Deutsch találta ki a pluralista biztonsági közösség fogalmát. Lásd Karl W. Deutsch, et al., *Political Community and the North Atlantic Area: International Organization in the Light of Historical Experience* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1957), pp. 5-9.

135. Ashley, "A geopolitikai tér geopolitikája", 430. o. Lásd még: Adler, "Arms Control, Disarmament, and National Security", 11. o.

136. Wendt, "Anarchy Is What States Make of It", 400. o.

137. Ibid.

138. Ez az eredmény teljes mértékben megfelel Deutsch pluralista biztonsági közösség definíciójának: "valós biztosíték van arra, hogy a közösség tagjai nem fognak fizikailag harcolni egymás ellen, hanem vitáikat más módon rendezik. Ha az egész világ biztonsági közösséggé integrálná, a háborúk automatikusan megszűnének". Deutsch, *Politikai közösség*, 5. o.

139. John G. Ruggie, "Nemzetközi struktúra és nemzetközi átalakulás: Rosenau, szerkesztette: *Globális változások és elméleti kihívások: Approaches to World Politics for the 1990s* (Lexington, Mass.: Lexington Books, 1989), 30. o.

140. Wendt, "Anarchy Is What States Make of It", 397. o.

141. "A kritikai társadalomtudományi megközelítések", ahogy Ashley megjegyzi, "eredendően közösségi jellegűek". Lásd Ashley, "Geopolitics of Geopolitical Space", 403. o.; lásd még: 404-407. o.

142. Alexander Wendt egy nemrégiben megjelent cikkében a "nemzetközi államok" kialakulásáról értekezik, amely a westfáliai államrendszer strukturális átalakulását jelentené". Wendt, "Kollektív identitásképződés", 385. o.

Egy realista azzal érvelhet, hogy ez a cél elvileg kívánatos, de a gyakorlatban nem valósítható meg, mert a nemzetközi rendszer struktúrája arra kényszeríti az államokat, hogy egoistaként viselkedjenek. Az anarchia, a támadó képességek és a bizonytalan szándékok együttesen kevés választási lehetőséget hagynak az államoknak, minthogy agresszívan versenyezzenek egymással. A realisták számára reménytelen ügy, hogy az államokba közösségi normákat próbáljanak átültetni.

A kritikai elmélet azonban közvetlenül megkérdőjelezi azt a realista állítást, hogy az államok viselkedésének fő meghatározói a strukturális tényezők. A realizmussal ellentétben a kritikai elmélet azt feltételezi, hogy az eszmék és a diskurzusok a világot alakító hajtóerők, bár elismeri, hogy a strukturális tényezőknek van némi, bár csekély mértékű befolyásuk.¹⁴³ Az, hogy az egyének hogyan gondolkodnak és beszélnek a világról, nagyban meghatározza, hogyan viselkednek az államok a nemzetközi rendszerben. A kritikai teoretikusok szerint az eszmék azért olyan fontosak, mert a világot társadalmilag az egyes emberek építik, akiknek viselkedését gondolataik közvetítik; ezeket a gondolatokat viszont egy nagyobb kultúra tagjai is osztják. Az egyének felelősséggel tartoznak az általuk lakott világ alakításáért. A körülöttük lévő világ nem egy olyan adottság, amely magától rájuk kényszerül. Éppen ellenkezőleg, a kritikai teoretikusok azt állítják, hogy az eszmei erők vagy "az intézmények gyakran képesek megváltoztatni a környezetet."¹⁴⁴ Markus Fischer így foglalja össze ezt a lényeges pontot: "A kritikai elmélet lényegében azt állítja, hogy a társadalmi valóságot a nyelvre épülő interszubjektív tudatosság konstituálja, és hogy az emberek szabadon, kollektív akarattal megváltoztathatják világukat." A kritikai elmélet szerint a társadalmi valóságot a nyelvre épülő interszubjektív tudatosság konstituálja.¹⁴⁵

Robert Cox államleírása jól szemlélteti, hogy a világról való gondolkodásnak ez a folyamata hogyan határozza meg a világ szerkezetét. "Az államnak - írja - nincs fizikai létezése, mint egy épületnek vagy egy lámpaoszlopnak; de mégis valóságos entitás. Azért valóságos entitás, mert mindenki úgy cselekszik, mintha az lenne."¹⁴⁶ Alexander Wendt anarchiáról szóló értekezése egy másik jó példával szolgál: "A struktúrának - írja - a folyamaton kívül nincs léte vagy oksági ereje."¹⁴⁷ Az államok valójában többféleképpen is gondolkodhatnak az anarchiáról. "Az anarchia az, amit az államok csinálnak belőle". Sőt, "az önszegélyezés és a hatalmi politika intézmények ... nem az anarchia lényeges jellemzői".

A kritikai teoretikusok államról és anarchiáról való gondolkodásának megvitatása rámutat arra, hogy a realizmus és a kritikai elmélet alapvetően eltérő episztemológiával rendelkezik.

---

143. Fontos hangsúlyozni, hogy a kritikai teoretikusok nem a tiszta idealizmus mellett érvelnek, ahol a realista struktúra aligha befolyásolja az állam viselkedését. Érvelésük sokkal kifinomultabb, mivel azt állítják, hogy a struktúra és a diskurzus elválaszthatatlanul összekapcsolódik, és dialektikus módon folyamatosan kölcsönhatásban van egymással. A struktúra, hangsúlyozzák, egyszerre teszi lehetővé és korlátozza az egyéni viselkedést. Mindazonáltal a kritikai teoretikusok számára a legfontosabb pont az, hogy a struktúrát végső soron a diskurzus alakítja és alakítja át. Más szóval, a struktúra alakíthatja a világról való gondolkodásunkat, de a struktúrát végső soron a diskurzusunk alakítja. A struktúra nem egy független anyagi erő, amely alakítja, hogyan gondolkodunk és beszélünk a világról. A társadalmi valóság végső soron az elménk konstrukciója.

144. Koslowski és Kratochwil, "A változás megértése", 226. o.

145. Markus Fischer, "Feudal Europe, 800-1300: Communal Discourse and Conflictual Practices" (Feudális Európa, 800-1300: közösségi diskurzus és konfliktusos gyakorlatok)," *International Organization*, Vol. 46, No. 2 (Spring 1992), p. 430.

146. Cox, "Poszt-hegemón konceptualizáció", 133. o.

147. Wendt, "Anarchy Is What States Make of It," 395. o. Az ebben a bekezdésben szereplő

további idézetek az ibid. Lásd még Richard K. Ashley, "Untying the Sovereign State: A Double Reading of the Anarchy Problematique," *Millennium: Journal of International Studies*, Vol. 17, No. 2 (1988 nyár), pp. 227-262.

és ontológiák, amelyek a legalapvetőbb szintek, amelyeken az elméletek összehasonlíthatók.¹⁴⁸ A realisták azt állítják, hogy létezik egy objektív és megismerhető világ, amely elkülönül a megfigyelő egyéntől. A kritikai teoretikusok ezzel szemben "szubjektumot és objektumot a történelmi világban kölcsönösen összefüggő egésznek látják", és tagadják az objektív megismerés lehetőségét.¹⁴⁹ Míg a realisták egy rögzített és megismerhető világot látnak, addig a kritikai teoretikusok az előttük álló világ végtelen számú értelmezésének lehetőségét látják. A kritikai teoretikusok számára "nincsenek állandók, nincsenek rögzített jelentések, nincsenek biztos alapok, nincsenek mélységes titkok, nincsenek végleges struktúrák vagy határok a történelemben ... csak értelmezés van. A történelmet magát úgy fogják fel, mint értelmezések sorozatát, amelyek értelmezésekre vannak ráerőltetve. táció - egyik sem elsődleges, mindegyik önkényes".¹⁵⁰

Mindazonáltal a kritikai teoretikusok készséggel elismerik, hogy a realizmus volt a nemzetközi politika uralkodó értelmezése közel hétszáz éven át. "A realizmus a modern globális életben a hatalom és az uralom diskurzusának elnevezése".¹⁵¹ A kritikai elmélet mégis lehetővé teszi a változást, és - az elmélet szerint legalábbis - nincs ok arra, hogy a béke és a harmónia közösségi diskurzusa miért ne tudná kiszorítani a biztonsági verseny és a háború realista diskurzusát. Valójában a változás mindig lehetséges a kritikai elmélettel, mert korlátlan számú diskurzust tesz lehetővé, és nem ítélik meg egyetlen diskurzus érdeme vagy megmaradása felett sem. A kritikai elmélet nem ítélik meg arról sem, hogy az embereket jóra vagy rosszra "programozták-e", hanem az embereket végtelenül megváltoztathatónak tekinti. A gondolkodásuk és viselkedésük kulcsa az a bizonyos "szoftverprogram", amelyet az egyének a fejükben hordoznak, és ez megváltoztatható. A kritikai teoretikusok lényegében azt remélik, hogy a széles körben használt realista szoftvercsomagot egy új, a közösségi normákat hangsúlyozó szoftverrel helyettesíthetik. Ha ez a váltás megtörtént, az államok együttműködnek majd egymással, és a világpolitika békésebb lesz.

A legtöbb kritikai teoretikus nem látja, hogy az eszmék és diskurzusok a gyökereknél alakulnak ki, és onnan szivárognak fel a társadalom elitjébe. Az ő elméletük inkább egy felülről lefelé irányuló elmélet, amelyben az elitek kulcsszerepet játszanak a nemzetközi kapcsolatokról szóló nyelv és diskurzus átalakításában. A szakértők, különösen a tudósok határozzák meg a világpolitikáról szóló eszmék áramlását. Különösen hasznos azonban, ha ez az intellektuális élcsapat különböző államokból származó egyénekből áll. Ezek a transznacionális elitek, amelyeket néha "episztemikus közösségeknek" neveznek, jól alkalmasak azoknak a közösségi eszméknek a megfogalmazására és terjesztésére, amelyek a kritikai teoretikusok reményei szerint a realizmus helyébe lépnek.¹⁵²

Végül érdemes megjegyezni, hogy a kritikai teoretikusok valószínűleg meglehetősen intoleránsak a nemzetközi politikáról szóló más diskurzusokkal, különösen a realizmussal szemben.¹⁵³ Négy tényező együttesen

---

148. Lásd Cox, "Poszt-hegemón konceptualizáció", 132-139. o.; Kratochwil és Ruggie, "International Organization", 763-775. o.; Yosef Lapid, "The Third Debate: On the Prospects of International Theory in a Post-Positivist Era," *International Studies Quarterly*, Vol. 33, No. 3 (September 1989), pp. 235-254; Wendt, "The Agent-Structure Problem," pp. 335-370.

149. Cox, "Poszt-hegemón konceptualizáció", 135. o.

150. Ashley, "A geopolitikai tér geopolitikája", pp. ----- 408409.

151. *Ibid.*, 422. o.

152. Lásd Adler, "Arms Control"; és Peter M. Haas, szerk., *Knowledge, Power, and International Policy Coordination*, *International Organization* különszám, Vol. 46, No. 1 (Winter 1992).

153. Lásd például Ashley, "A neorealizmus szegénysége", *passim*.

hogy ezt a helyzetet figyelembe vegyék. Az elmélet azon a meggyőződésen alapul, hogy a nemzetközi politika alakításában nagy szerepet játszanak az eszmék. Azt is elismeri, hogy az egyes elméletek győzedelmeskednek az eszmék piacán, és ennek eredménye a hegemon diskurzus. Ráadásul, bár maga az elmélet nem tesz különbséget jó és rossz eszmék között, maguk a kritikai teoretikusok minden bizonnyal tesznek ilyen megkülönböztetést. Továbbá a kritikai teoretikusoknak nincs történelmi garanciájuk arra, hogy a hegemon diskurzus az általuk jónak tartott világpolitikai elképzelések felé fog elmozdulni. A realizmus például évszázadokon át a nemzetközi színtéren a diskurzus domináns irányvonala volt. Ezért van értelme, hogy a kritikai teoretikusok megpróbálják kiküszöbölni a nekik nem tetsző eszméket, így maximalizálva a kedvenc diskurzusuk győzelmének esélyeit. A realista gondolkodás ebben a felfogásban nemcsak veszélyes, hanem a kritikai teoretikusok legfőbb akadályja, amellyel a kritikai teoretikusok egy új és békésebb hegemon diskurzus létrehozására irányuló törekvésükben szembesülnek.¹⁵⁴

FLA WS A KÁOSZ-LOGIKÁBAN. A kritikai teoretikusok fő célja az állami viselkedés alapvető megváltoztatása, a biztonsági verseny és a háború világán való túllépés, és egy pluralista biztonsági közösség létrehozása. Azonban a magyarázatuk arra, hogy hogyan változás bekövetkezik, a legjobb esetben is hiányos, a legrosszabb esetben pedig belsőleg ellentmondásos.¹⁵⁵

A kritikai elmélet azt állítja, hogy az állami viselkedés megváltozik, amikor a diskurzus megváltozik. Ez az érvelés azonban nyitva hagyja a nyilvánvaló és döntően fontos kérdést: mi az oka annak, hogy egyes diskurzusok dominánssá válnak, míg mások alulmaradnak az eszmék piacán? Mi az a mechanizmus, amely a diskurzusok felemelkedését és bukását irányítja? Ez az általános kérdés viszont három konkrét kérdéshez vezet: 1) Miért volt a realizmus olyan sokáig a világpolitika hegemon diskurzusa? 2) Miért érett meg az idő a leváltására? 3) Miért valószínű, hogy a realizmust felváltja egy békésebb közösségi diskurzus?

A kritikai elmélet kevés betekintést nyújt abba, hogy a diskurzusok miért emelkednek és buknak. Thomas Risse-Kappen írja: "A tudásalapú transznacionális hálózatok ... "episztemikus közösségeivel" kapcsolatos kutatások eddig nem tudták meghatározni azokat a feltételeket, amelyek mellett bizonyos eszmék elhatalmasodnak és befolyásolják a politikákat, míg mások az út szélére kerülnek."¹⁵⁶ Nem meglepő, hogy a kritikai elméletírók keveset mondanak arról, hogy miért a realizmus volt az uralkodó diskurzus, és miért inognak mostanra annyira ingatag alapjai. Minden bizonnyal nem kínálnak olyan jól körülhatárolt érvet, amely ezzel a fontos kérdéssel foglalkozik. Ezért nehéz megítélni a realizmus sorsát a kritikai elmélet szemüvegén keresztül.

Mindazonáltal a kritikai elméletírók időnként rámutatnak bizonyos tényezőkre, amelyek a nemzetközi kapcsolatokról szóló diskurzusban változásokhoz vezethetnek. Ilyen esetekben azonban általában azzal érvelnek, hogy az anyagi világ változásai vezetnek a diskurzus változásait. Amikor például Ashley a realizmus jövőjéről tesz feltevéseket, azt állítja, hogy "döntő kérdés, hogy a változó történelmi körülmények kikapcsolják-e a régóta fennálló realista

---

154. Lebow például azt írja, hogy "a kortárs realisták ... elméletei és az azokon alapuló politikai ajánlások némelyike ma már útjában állhat annak a jobb világnak, amelyre mindannyian törekszünk". Lebow, "A hosszú béke", 277. o.

155. Az ezzel kapcsolatos gondolkodásomat jelentősen befolyásolta Hein Goemans.

156. Thomas Risse-Kappen, "Az ötlet nem lebegnek szabadon: *International Organization*, Vol. 48, No. 2 (1994 tavasz), 187. o. Lásd még: Koslowski és Kratochwil, "Understanding Change", 225. o.

a hatalom rituáléi." Konkrétan azt kérdezi, hogy "a késő kapitalista társadalom fejleményei", mint például "az állam fiskális válsága" és "a tőke nemzetközivé válása", párosulva "a hatalmas pusztító erejű és magasan automatizált nukleáris arzenálok jelenlétével [megfosztotta-e] az államférfiakat a realista hatalmi rituálék kompetens végrehajtásának mozgásterétől?".¹⁵⁷ Hasonlóképpen, Cox azt állítja, hogy alapvető változás akkor következik be, amikor "szakadék" van "az emberek világ természetéről alkotott elképzeléseinek állománya és az őket kihívás elé állító gyakorlati problémák között". Majd ezt írja: "Néhányan közülünk úgy gondolják, hogy a neorealizmus egykor uralkodó mentális konstrukciója nem megfelelő ahhoz, hogy szembenézzen a globális politika kihívásaival".¹⁵⁸

Érthető lenne, ha a realisták ilyen érveket hoznának fel, hiszen szerintük létezik egy objektív valóság, amely nagymértékben meghatározza, hogy melyik diskurzus lesz domináns. A kritikai teoretikusok azonban azt hangsúlyozzák, hogy a világ társadalmilag konstruált, és nem objektív tényezők alakítják alapvetően. Az anarchia végül is olyan, amilyenné mi tesszük. Amikor azonban a kritikai teoretikusok megpróbálják megmagyarázni, hogy a realizmus miért veszítheti el hegemón pozícióját, ők is az objektív tényezőkre mutatnak rá, mint a változás végső okára. A diskurzusról, úgy tűnik, kiderül, hogy nem meghatározó, hanem elsősorban az objektív világ fejleményeinek tükröződése. Röviden, úgy tűnik, hogy amikor a nemzetek közötti politikát tanulmányozó kritikai teoretikusok bepillantást engednek a valós világban végbemenő változások okairól való gondolkodásukba, olyan érveket hoznak fel, amelyek közvetlenül ellentmondanak saját elméletüknek, de amelyek összeegyeztethetőnek tűnnek az általuk megkérdőjelezett elmélettel.¹⁵⁹

Van egy másik probléma is a kritikai elmélet nemzetközi kapcsolatokra való alkalmazásával. Bár a kritikai teoretikusok azt remélik, hogy a realizmust egy olyan diskurzus váltja fel, amely a harmóniát és a békét hangsúlyozza, a kritikai elmélet *önmagában* azt hangsúlyozza, hogy lehetetlen megismerni a jövőt. A kritikai elmélet a saját logikája szerint felhasználható a realizmus aláásására és a változás előidézésére, de nem szolgálhat alapul annak megjóslására, hogy melyik diskurzus fogja felváltani a realizmust, mert az elmélet keveset mond arról, hogy a változás milyen irányba halad. Valójában Cox azt állítja, hogy bár "az utópisztikus várakozások lehetnek elemei a az embereket cselekvésre ösztönzik ... az ilyen elvárások a gyakorlatban szinte soha nem valósulnak meg"¹⁶⁰.

---

157. Ashley, "A geopolitikai tér geopolitikája", 426-427. o.

158. Cox, "Poszt-hegemón konceptualizáció", 138. o. Lásd még: Cox, "Social Forces", 138-149. o. További példákért lásd Ruggie, "Continuity and Transformation", 281-286. o.; és Wendt, "Collective Identity Formation", 389-390. o.

159. Cox láthatóan tisztában van ezzel a problémával. Miután tizenegy oldalt töltött azzal, hogy felvázolja azokat a különböző objektív tényezőket, amelyek egy új világrendet alakíthatnak, megjegyzi: "Természetesen *logikailag elfogadhatatlan és* egyben meggondolatlan is lenne, ha a jövőbeli világrendre vonatkozó előrejelzéseket az előbbi megfontolásokra alapoznánk". Cox, "Social Forces", 149. o., kiemelés hozzáadva. Ennek ellenére aztán a következő néhány mondatban hangsúlyozza, hogy ezek az objektív megfontolások mennyire fontosak a jövőbeli világrend kilátásainak megértéséhez. Azt írja: "Hasznosságuk inkább abban áll, hogy felhívják a figyelmet azokra a tényezőkre, amelyek a kialakuló világrendet egyik vagy másik irányba hajthatják. A változó termelési folyamatok által generált társadalmi erők jelentik a lehetséges jövőkről való gondolkodás kiindulópontját. Ezek az erők különböző konfigurációkban kombinálódhatnak, és gyakorlatként megvizsgálhatjuk azokat a hipotetikus konfigurációkat, amelyek a legvalószínűbben három különböző kimenetelhez vezetnek az államrendszer jövőjét illetően. A három kimenetelre való összpontosítás természetesen nem jelenti azt, hogy a társadalmi erők más kimenetele vagy konfigurációi nem lehetségesek". Más szóval Cox valóban nagymértékben támaszkodik objektív tényezőkre a lehetséges jövőbeli világrendek

Ez a tartalom letöltve a

129.240.118.58 szept. 02., 2020. szept. 08:31:09

UTC

Minden felhasználás a <https://about.jstor.org/terms> weboldalon található.

magyarázatában.

160. Cox, *Production, Power, And World Order*, 393. o.

Ez a tartalom letöltve a

129.240.118.58 szept. 02., 2020. szept. 08:31:09

UTC

Minden felhasználás a <https://about.jstor.org/terms> weboldalon
található.

Így bizonyos értelemben a kritikai teoretikusok által támogatott közösségi diskurzus csak vágyálom, nem pedig magához az elmélethez kapcsolódó eredmény. A kritikai elmélet ugyanis nem tudja garantálni, hogy az új diskurzus nem lesz rosszindulatúbb, mint az, amelyet felvált. Az elméletben semmi sem garantálja például, hogy a realizmusnál sokkal erőszakosabb fasiszta diskurzus nem fog új hegemon diskurzusként megjelenni.

AZ EMPIRIKUS ADATOKKAL KAPCSOLATOS PROBLÉMÁK. A kritikai teoretikusok kevés empirikus alátámasztást nyújtottak elméletükhöz. 161 Még mindig lehetséges felvázolni a nagy vonalakat a

beszámoló a múlttól. Úgy tűnik, elismerik, hogy a realizmus volt az uralkodó diskurzus a késő középkor kezdetétől, 1300-tól legalább 1989-ig, és hogy az államok és más politikai entitások e hét évszázad alatt a realista diktátumok szerint viselkedtek. Néhány kritikus teoretikus azonban azt állítja, hogy a feudális korszak vagy a középkori középkor (800-1300) megelőző öt évszázadában a nemzetközi politika diskurzusát és gyakorlatát nem a realizmus uralta, és ezért nem lehet

magyarázza.¹⁶² Úgy vélik, hogy a feudális korszak európai politikai egységei nem a realizmus által feltételezett kizárólagos és önző módon gondolkodtak és ezért nem is cselekedtek,

hanem inkább egy közösségi diskurzust fogadtak el, amely cselekvésüket irányította. A

hatalmi politikának, így szól az érvelés, ebben az ötszáz évben nem volt sok jelentősége. Ráadásul a legtöbb kritikai teoretikus a hidegháború végét fontos vízvonalnak tekinti a világpolitikában. Néhányan odáig mennek, hogy azt állítják,

hogy "az 1989-es forradalmak átalakították a nemzetközi rendszert azáltal, hogy megváltoztatták a szuperhatalmi konfliktusokat irányító szabályokat, és ezáltal a nemzetközi rendszert megalapozó normákat."¹⁶³ A realizmus, állítják, többé nem

hegemon diskurzus. "A hidegháború vége . . . aláasta a neorealista elméletet".¹⁶⁴ Más kritikai teoretikusok óvatosabban ítélik meg, hogy a hidegháború vége a nemzetközi politika alapvető átalakulásához vezetett-e.¹⁶⁵ Ezen óvatosabb kritikai teoretikusok

számára az 1989-es forradalmak lehetőséget teremtettek a változásra, de ez a változás még nem történt meg.

megvalósult.

A kritikai teoretikusok történelemértelmezésével kapcsolatban három dologra kell rámutatni. Először is, nem lehet nem megdöbbenni a realista magatartás pusztán folytonosságán a kritikai teoretikusok saját múltbemutatásában. A biztonsági verseny és háborúk hét évszázada lenyűgöző időtávot jelent, különösen, ha figyelembe vesszük a tremen-

---

161. Wendt például elismeri, hogy "viszonylag kevés empirikus kutatásban használtak explicit módon a struktúra [kritikai] elméletet, ami illusztrálhatná az állami cselekvés magyarázatára gyakorolt hatását". Wendt, "The Agent-Structure Problem", 362. o.

162. Ruggie, "Continuity and Transformation", 273-279. oldal. Lásd még Robert W. Cox, "Utóirat 1985", in Robert O. Keohane, szerk., *Neorealism and Its Critics* (New York: Columbia University Press, 1986), pp. 244-245.

163. Koslowski és Kratochwil, "A változás megértése", 215. o. Lásd még Lebow, "The Long Peace"; Risse-Kappen, "Ideas Do Do Not Float Freely"; és Janice Gross Stein, "Political Learning By Doing: Gorbachev As Uncommitted Thinker and Motivated Learner," *International Organization*, Vol. 48, No. 2 (Spring 1994), pp. 155-183. Mind a négy cikket együttesen, "A hidegháború vége és a nemzetközi kapcsolatok elméletei" című szimpóziumként jelentetik meg az *International Organization* 1994. tavaszi számában.

164. Koslowski és Kratochwil, "A változás megértése", 217. o.

165. Lásd például Ruggie, "Territoriality and Beyond", 173-174. o.; Wendt, "Anarchy Is What States Make of It", 422. o.; és Wendt, "Collective Identity Formation", 393. o. A kollektív identitás kialakítása.

a hosszú időszak alatt világszerte végbement hatalmas politikai és gazdasági változásokat. A realizmus nyilvánvalóan egy mélyen gyökerező vonzerővel bíró emberi szoftvercsomag, bár a kritikai teoretikusok nem magyarázzák meg vonzerejét.

Másodszor, a feudális korszak nemzetközi politikájának alapos vizsgálata kevésbé támasztja alá a kritikai teoretikusok állításait; Markus Fischer részletes tanulmányt készített erről a korszakról, és megállapítja, hogy "a feudális diskurzus valóban sajátos volt, egységet, funkcionális együttműködést, megosztást és törvényességet írt elő."¹⁶⁶ Ami azonban még fontosabb, azt is megállapítja, hogy "miközben a feudális szereplők ezeket a normákat a forma szintjén többnyire betartották, lényegében úgy viselkedtek, mint a modern államok". Konkrétabban: "kirekesztő területi ellenőrzésre törekedtek, katonai eszközökkel védték magukat, leigázták egymást, egyensúlyoztak a hatalommal szemben, szövetségeket és befolyási szférákat alakítottak ki, és konfliktusaikat az erő alkalmazásával és fenyegetésével oldották meg."¹⁶⁷ A realizmus, nem pedig a kritikai elmélet tűnik a legalkalmasabbnak a nemzetközi politika magyarázatára a feudális korszak öt évszázadában.

Harmadszor, jó okunk van kételkedni abban, hogy a hidegháború vége azt jelenti, hogy eljött az ezredforduló. Igaz, hogy a nagyhatalmak az elmúlt öt évben meglehetősen szelíden viselkedtek egymással szemben. De ez általában így szokott lenni a nagyhatalmi háborúk után. Ráadásul, bár a hidegháború 1989-ben véget ért, az általa létrehozott hidegháborús rendnek sokkal tovább tart összeomlani, ami megnehezíti annak meghatározását, hogy milyen rend vagy rendetlenség fogja felváltani. Az orosz csapatok például 1994 közepéig Németországban maradtak, és súlyosan sértették a német szuverenitást, az Egyesült Államok pedig még mindig jelentős katonai jelenlétet tart fenn Németországban. Öt év túl rövid idő ahhoz, hogy megállapítsuk, hogy a hidegháború végével alapvetően átalakultak-e a nemzetközi kapcsolatok, különösen annak fényében, hogy a realista diskurzus "rég" rendje már legalább tizenkét évszázada fennáll.

A világpolitikában bekövetkezett állítólagos forradalmi változás forrásainak alapos vizsgálata további okot ad a szkepticizmusra. A kritikai teoretikusok számára "a hidegháború alapvetően diszkurzív, nem pedig materiális struktúra volt".¹⁶⁸ Ha tehát az Egyesült Államok és a Szovjetunió a hidegháború korábbi szakaszában úgy döntött volna, hogy többé nem ellenségek, akkor annak hamarabb vége lett volna.¹⁶⁹ A kritikai teoretikusok szerint Mihail Gorbacsov játszotta a központi szerepet a hidegháború befejezésében. Megkérdőjelezte a nemzetbiztonságról való hagyományos szovjet gondolkodást, és olyan elképzeléseket hirdetett a nemzetközi biztonságról, amelyek úgy hangzottak, mintha a kritikai teoretikusok írta volna meg őket.¹⁷⁰ Valójában a kritikai teoretikusok azt állítják, hogy Gorbacsov "új gondolkodását" egy "transznacionális liberális internacionalista közösség [episztemikus közösség] alakította, amely az amerikai fegyverzetellenőrző közösségből, nyugat-európai tudósokból és balközép politikai döntéshozókból, valamint szovjet inst. itucikból állt".¹⁷¹ Ezek az új elképzelések vezettek oda, hogy Gorbacsov véget vetett a Szovjetunió "birodalmi kapcsolatának a Szovjetunióval".

166. Fischer, "Feudal Europe", 428. o. Lásd még a Fischer, Rodney Hall és Friedrich Kratochwil közötti későbbi eszmecsere az *International Organization* 47. kötetének 3. számában (1993 nyár), 479-500. o.

167. Fischer, "Feudal Europe", 428. o.

168. Wendt, "Kollektív identitás kialakulása", 389. o.

169. Ez a mondat Wendt: "Anarchy Is What States Make of It" (Az anarchia az, amit az államok tesznek belőle) című könyvének 397. oldalán található parafrázisa.

170. Lásd Koslowski és Kratochwil, "A változás megértése", 233. o.

171. Risse-Kappen, "Az ötletek nem lebegnek szabadon", 213. o. Lásd még: *ibid.*, 195-214. o.; és

Ez a tartalom letöltve a

129.240.118.58 szept. 02., 2020. szept. 08:31:09

UTC

Minden felhasználás a <https://about.jstor.org/terms> weboldalon található.

Stein, "Political Learning By Doing/", 175-180. o.

Kelet-Európa", ami alapvető változáshoz vezetett "a blokkpolitika normáiban és ezáltal a nagyhatalmi kapcsolatokra vonatkozó szabályokban".¹⁷² Lényegében "az egyik főszereplő megváltozott gyakorlata ... [..az egész rendszerre kihatott. "173 Mindkét szuperhatalom "elvetette a nemzetközi kapcsolatok önszegélyező rendszerként való felfogását, és ... tran. a realizmus által ábrázolt anarchia következményeit. "¹⁷⁴

Gorbacsov minden bizonnyal kulcsszerepet játszott a hidegháború befejezésében, de jó okunk van kételkedni abban, hogy tettei alapvetően átalakították a nemzetközi politikát. A szovjet birodalom kelet-európai felszámolására vonatkozó döntése nagyon is jól magyarázható a realizmussal. Az 1980-as évek közepére a Szovjetuniót olyan gazdasági és politikai válság sújtotta otthon, amely megfizethetlenné tette a birodalom költségeit, különösen mivel a nukleáris fegyverek olcsó és hatékony védelmi eszközt biztosítottak a szovjetek számára. Sok birodalom összeomlott és sok állam széthullott 1989 előtt, és sokan közülük igyekeztek a szörnyű szükségnek az erény látszatát adni. A nemzetközi politika alapvető természete azonban változatlan maradt. Nem világos, hogy a Szovjetunió összeomlása miért különleges eset.

Ráadásul most, hogy Gorbacsov már nincs hivatalban, és politikai befolyása is csekély a

Oroszország, az oroszok elhagyták az "új gondolkodásmódját".¹⁷⁵ Valójában most már van egy

offenzív irányultságú katonai doktrína, amely a nukleáris fegyverek első bevetését hangsúlyozza. Ennél is fontosabb, hogy 1992 vége óta az oroszok hagyományos nagyhatalomként viselkednek szomszédaikkal szemben. Úgy tűnik, hogy a volt Szovjetunió a hatalmi politika színtere, és Borisz Jelcin Oroszországa teljes mértékben részt vesz ebben az enter prise-ban.¹⁷⁶

Ami azt a szerényebb állítást illeti, hogy a hidegháború vége lehetőséget teremt egy olyan világ felé való elmozdulásra, ahol az államokat a bizalom és a megosztás normái vezérlik, talán ez igaz. De mivel a kritikai teoretikusok elismerik, hogy elméletük nem képes megjósolni a jövőt, miért kellene hinnünk az állításuknak, különösen, ha ez azt jelenti, hogy a realizmus ellen kell döntenünk, egy olyan elmélet ellen, amelynek legalább 1200 éves kitartása van?

A kritikai teoretikusoknak ambiciózus céljaik vannak. A kritikai elméletnek azonban fontos hibái is vannak, ezért valószínűleg a realizmus árnycában marad. Konkrétan a kritikai elmélet az állami viselkedés alapvető változásának befolyásolásával foglalkozik, de keveset mond arról, hogy

---

172. Koslowski és Kratochwil, "A változás megértése", 228. és 239. o.

173. Ibid., 227. o.

174. Lebow, "A hosszú béke", 276. o.

175. Lásd Charles Dick, "The Military Doctrine of the Russian Federation," in *Jane's Intelligence Review*, Special Report No. 1, January 1994, pp. 1-5; Michael C. Desch, "Why the Soviet Military Supported Gorbachev and Why the Russian Military Might Only Support Yeltsin for a Price," *Journal of Strategic Studies*, Vol. 16, No. 4 (December 1993), pp. 467-474; és Stephen Foye, "Up dating Russian Civil-Military Relations," *RFE/RL Research Report*, Vol. 2, No. 46 (November 19, 1993), pp. 44-50.

176. Lásd például: Thomas Goltz, "Letter from Eurasia: The Hidden Russian Hand", *Foreign Policy*, 92. szám, 92-116. o.; Steven E. Miller, "Russian National Interests", in Robert D. Blackwill és Sergei A. Karaganov, szerkesztők, *Damage Limitation or Crisis? Russia and the Outside World*, CSIA Studies in International Security No. 5. (Washington, D.C.: Brassey's, 1994), 77-106. o.; Alekszej K. Puskov, "Oroszország és Amerika: The Honeymoon's Over", *Foreign Policy*, 93. szám (1993-1994 tél), 77-90. o.; valamint Bruce D. Porter és Carol R. Saivetz, "The Once and Future Empire: *Washington Quarterly*, Vol. 17, No. 3 (1994 nyár), 75-90. o., "Oroszország és a "közeli külföld"", *Washington Quarterly*, Vol. 17, No. 3 (1994 nyár).

hogyan jön létre. A kritikai teoretikusok időnként rámutatnak a változások konkrét okaira, de amikor ezt teszik, olyan érveket hoznak fel, amelyek nem állnak összhangban magával az elmélettel. Végül pedig kevés empirikus bizonyíték támasztja alá a kritikai teoretikusok állításait, és sok olyan van, amely ellentmond nekik.

Következtetés

Sok politikai döntéshozó és tudós is úgy véli, hogy az intézmények nagy ígéretet hordoznak a nemzetközi béke előmozdítására. Az intézményeknek ez az optimista értékelése azonban nem indokolt, főként azért, mert az ezt alátámasztó három institucionalista elmélet hibás. Komoly problémák vannak az egyes elméletek oksági logikájával, és kevés empirikus bizonyíték van egyikükre sem. Az intézményekkel kapcsolatban valójában az a leglenyűgözőbb, hogy milyen kevés független hatást gyakorolnak az államok viselkedésére.

Itt egy fontos paradoxonnal állunk szemben: bár a világ nem úgy működik, ahogyan az institucionalista elméletek szerint működnie kellene, ezek az elméletek továbbra is nagy befolyással bírnak mind a tudományos, mind a politikai világban. Tekintettel az intézményeknek az államok viselkedésére gyakorolt korlátozott hatására, jelentős szkepticizmusra, sőt cinizmusra számíthatunk, amikor az ~~intézmények~~ a béke fő mozgatórugójaként írják le. Ehelyett a tudósok és a kormányzó elitek még mindig rutinszerűen ígéretes kifejezésekkel írják le őket.

Jelen írás keretein túlmutat, hogy megkísérelje ennek a paradoxonnak a részletes magyarázatát. Mindazonáltal néhány spekulatív megjegyzéssel szeretném zárni ezt a rejtélyt, az amerikai kontextusra összpontosítva.

Az institucionalista elméletek vonzerejét mind a politikai döntéshozók, mind a tudósok számára véleményem szerint nem a belső értékük, hanem a realizmushoz, és különösen az amerikai politikai ideológia központi elemeihez fűződő kapcsolatuk adja. A realizmus már régóta

továbbra is befolyásos elmélet az Egyesült Államokban.¹⁷⁷ Vezető realista gondolkodók mint például George Kennan és Henry Kissinger, akik a hidegháború alatt kulcsfontosságú politikai pozíciókat töltöttek be. A realizmus hatását a tudományos világban bőségesen bizonyítja az institucionalista szakirodalom, ahol a realizmusról szóló viták pervazívak.¹⁷⁸ A külpolitikai kérdésekről komolyan gondolkodó amerikaiak azonban befolyása ellenére is hajlamosak a realizmust hevesen ellenezni, főként azért, mert az ellentétben áll alapvető értékeikkel. Az elmélet ellentétben áll azzal, ahogyan a legtöbb amerikai inkább gondolkodik önmagáról és a nagyvilágban.¹⁷⁹

---

177. Lásd Michael J. Smith, *Realist Thought from Weber to Kissinger* (Baton Rouge: Louisiana State University Press, 1986), chap. 1.

178. Joseph Kruzel 34 nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozó tudós önéletrajzi esszéit összefoglalva megjegyzi, hogy "Hans Morgenthau-t minden más névnel gyakrabban idézik ezekben az emlékiratokban". Joseph Kruzel, "Reflections on the Journeys", in Joseph Kruzel és James N. Rosenau, szerkesztők, *Journeys through World Politics: Autobiographical Reflections of Thirty-four Academic Travelers* (Lexington, Mass.: Lexington Books, 1989), 505. o. Bár "Morgenthau-t gyakran idézik, az itt található hivatkozások közül sok negatív hangvételű. Úgy tűnik, kritikusait még inkább inspirálta, mint támogatóit." ld.

179. Lásd Keith L. Shimko, "Realism, Neorealism, and American Liberalism", *Review of Politics*, Vol. 54, No. 2 (Spring 1992), pp. 281-301.

Négy fő oka van annak, hogy az amerikai elit és az amerikai közvélemény is hajlamos ellenségesen viszonyulni a realizmushoz. Először is, a realizmus pesszimista elmélet. Egy olyan világot ábrázol, amelyben a verseny kemény és kemény, és kevés ígéretet tart arra, hogy ez a világ jóindulatúbbá válhat. A realisták, ahogy Hans Morgenthau írta, beletörődnek abba a ténybe, hogy "nincs menekvés a hatalom gonoszsága elől, függetlenül attól, hogy mit teszünk." ¹⁸⁰ Ez a pesszimizmus természetesen szembemegy azzal a mélyen gyökerező amerikai hittel, hogy idővel és erőfeszítéssel az értelmes egyének képesek megoldani a fontos társadalmi problémákat. Az amerikaiak a politikában a fejlődést kívánatosnak és lehetségesnek tartják, ezért kényelmetlenül érzik magukat a realizmus azon állításával, hogy a biztonsági verseny és a háború a kiküszöbölésükre tett minden erőfeszítésünk ellenére is fennmarad. ¹⁸¹

Másodszor, a realizmus a háborút az állami tevékenység elkerülhetetlen, sőt néha szükséges formájaként kezeli. A realisták számára a háború a politika más eszközökkel történő kiterjesztése. A realisták nagyon óvatosak az erő alkalmazásával kapcsolatos előírásaikban: a háborúkat nem idealista célokból, hanem erőegyensúlyi okokból kell vívni. A legtöbb amerikai azonban hajlamos úgy gondolni a háborúra, mint egy ocsmány vállalkozásra, amelyet végül is el kellene törölni. Egyelőre azonban csak olyan magasztos erkölcsi célok érdekében lehet indokoltan alkalmazni, mint például "a világ biztonságossá tétele a demokrácia számára"; erkölcsileg helytelen háborúkat vívni a hatalmi egyensúly megváltoztatásáért vagy megőrzéséért. Ez teszi a háborúzás realista felfogását sok amerikai számára ellenszenvenessé.

Harmadszor, analitikai szempontból a realizmus nem tesz különbséget "jó" és "rossz" állapotok között, hanem lényegében úgy kezeli őket, mint a különböző méretű biliárdgolyókat. A realista elméletben minden állam kénytelen ugyanarra a célra törekedni: a maximális relatív hatalomra. ¹⁸² A hidegháború tisztán realista értelmezése például nem engedi meg, hogy az amerikai és a szovjet viselkedés mögött álló motívumok között érdemi különbség legyen a konfliktus során. Az elmélet szerint mindkét felet a hatalmi egyensúly miatti aggodalmaknak kellett vezérelniük, és meg kellett tenniük, ami szükséges volt ahhoz, hogy megpróbálják elérni a kedvező egyensúlyt. A legtöbb

---

180. Hans J. Morgenthau, *Scientific Man vs. Power Politics* (Chicago: University of Chicago Press, 1974), 201. o. Mindazonáltal Keith Shimko meggyőzően érvel amellett, hogy a realizmuson belüli elmozdulás Morgenthau meggyőződésétől, miszerint az államokat a hatalom iránti megingathatatlan akarat motiválja, Waltz nézete felé, miszerint az államokat a biztonság iránti vágy motiválja, "egy maradék, bár visszafogott optimizmust, vagy legalábbis az optimizmus lehetséges alapját biztosítja [a nemzetközi politikával kapcsolatban]". Hogy ez az optimizmus mennyire hangsúlyos vagy elfojtott, az változó, de ha valaki akarja, akkor ott van". Shimko, "Realizmus, neorealizmus és amerikai liberalizmus", 297. o. Az olyan realisták, mint Stephen Van Evera, például rámutatnak, hogy bár az államok veszélyes világban működnek, lépéseket tehetnek a biztonsági verseny csillapítására és a háború veszélyének minimalizálására. Lásd Van Evera, *A háború okai*.

181. Lásd Reinhold Niebuhr, *A fény gyermekei és a sötétség gyermekei: A demokrácia igazolása és hagyományos védelmének kritikája* (New York: Charles Scribner's, 1944), különösen a 153-190. oldal. Lásd még Samuel P. Huntington, *A katona és az állam: The Theory and Politics of Civil-Military Relations* (New York: Vintage Books, 1964).

182. Hangsúlyozni kell, hogy sok realista erős erkölcsi preferenciákkal rendelkezik, és mély erkölcsi meggyőzések vezérlik őket. A realizmus azonban nem normatív elmélet, és nem ad kritériumokat az erkölcsi megítéléshez. Ehelyett a realizmus csupán arra törekszik, hogy megmagyarázza, hogyan működik a világ. Gyakorlatilag minden realista egy biztonsági verseny és háború nélküli világot szeretne, de úgy vélik, hogy ez a cél a nemzetközi rendszer szerkezetét tekintve irreális. Lásd például Robert G. Gilpin, "The Richness of the Tradition of Political Realism", in Keohane, *Neorealism and Its Critics* (A politikai realizmus hagyományának

gazdagsága), 321. o.

Az amerikaiak visszariadnának a hidegháború ilyen leírásától, mert úgy vélik, hogy az Egyesült Államokat jó szándék vezérelte, míg a Szovjetuniót nem.¹⁸³

Negyedszer, Amerikának gazdag múltja van abban, hogy a realizmusra nem nézett fittyet. Fennállásának első 140 évében a földrajz és a brit haditengerészet lehetővé tette az Egyesült Államok számára, hogy elkerülje a komolyabb beavatkozást az európai hatalmi politikába. Amerika ezen időszak nagy részében izolacionista külpolitikát folytatott, retorikája pedig kifejezetten hangsúlyozta a szövetségek megkötésének és a kiegyensúlyozó magatartásnak a rosszát. Még akkor is, amikor az Egyesült Államok 1917-ben végül belépett az első európai háborújába, Woodrow Wilson a realista gondolkodás ellen szónokolt. Amerikában hosszú hagyománya van az antirealista retorikának, amely ma is hatással van ránk.

Mivel a realizmus nagyrészt idegen az amerikai kultúrától, az Egyesült Államokban erőteljes igény mutatkozik a világ alternatív szemléletmódjaira, és különösen az olyan elméletek iránt, amelyek megfelelnek az alapvető amerikai értékeknek. Az institucionalista elméletek szépen megfelelnek ezeknek a követelményeknek, és ez a fő forrása a politikai döntéshozók és a tudósok számára gyakorolt vonzalmuknak. Bármilyen más is mondhatnánk ezekről az elméletekről, támogatóik szemében van egy tagadhatatlan előnyük: nem realizmus. Az institucionalista elméletek nem csupán alternatívát kínálnak a realizmusnak, hanem kifejezetten annak aláadására törekcsenek. Ráadásul az institucionalisták olyan érveket kínálnak, amelyek az alapvető amerikai értékeket tükrözik. Például optimisták az államok közötti biztonsági verseny nagymértékű csökkentésének, ha nem is megszüntetésének és egy békésebb világ megteremtésének lehetőségét illetően. Természetesen nem fogadják el azt a realista szigort, hogy a háború más eszközökkel folytatott politika. Röviden, az institucionalisták olyan üzenetet közvetítenek, amelyet az amerikaiak szívesen hallanának.

Van azonban egy hátulütője az intézményes elméletekre támaszkodó döntéshozók számára: ezek az elméletek nem írják le pontosan a világot, ezért a rájuk épülő politikák kudarca vannak ítélve. A nemzetközi rendszer erősen alakítja az államok viselkedését, ami korlátozza az intézményi elméletekben való téves hit által okozott károk mértékét. A rendszer korlátai ellenére azonban az államok még mindig jelentős cselekvési szabadsággal rendelkeznek, és politikai döntéseik sikeresek vagy kudarcosak lehetnek az amerikai nemzeti érdekek és a világszerte élő kiszolgáltatott emberek érdekeinek védelmében. A Nemzetek Szövetségének kudarca a német és japán agresszióval szemben az 1930-as években jól példázza ezt. Az intézmények kudarca a boszniai háború megakadályozásában vagy megállításában egy újabb példát kínál. Ezek az esetek azt mutatják, hogy az intézmények a múltban meglehetősen keveset számítottak; azt is sugallják, hogy az a tévhit, hogy az intézmények számítanak, még többet számított, és káros hatásai voltak. Sajnos az intézményi megoldásokba vetett helytelen bizalom a jövőben valószínűleg még több kudarchoz vezet.

---

183. Az államok különböző méretű biliárdgolyóként való kezelése a realizmusban felkelti az összehasonlító politikatudósok figyelmét, akik szerint a belpolitikai és gazdasági tényezők nagyban befolyásolják a külpolitikai magatartás magyarázatát.